

SUOMEN METSÄTIETEELLINEN SEURA — FINSKA FORSTSAMFUNDET

ACTA
FORESTALIA FENNICA

52.

ARBEITEN DER
FORSTWISSENSCHAFTLICHEN
GESELLSCHAFT
IN FINNLAND

PUBLICATIONS OF THE
SOCIETY OF FORESTRY
IN FINLAND

PUBLICATIONS DE LA
SOCIÉTÉ FORESTIÈRE
DE FINLANDE

HELSINKI 1947

Suomen Metsätieteellisen Seuran julkaisusarjat:

ACTA FORESTALIA FENNICA. Sisältää Suomen metsätaloutta ja sen perusteita käsitteleviä tieteellisiä tutkimuksia. Ilmestyy epäsäännöllisin väliajoin niteinä, joista kukin yleensä käsittää useampia tutkimuksia.

SILVA FENNICA. Sisältää Suomen metsätaloutta käsitteleviä kirjoitelmia ja pienehköjä tutkimuksia. Ilmestyy epäsäännöllisin väliajoin. Kukin kirjoitus muodostaa yleensä oman niteen.

COMMENTATIONES FORESTALES. Sisältää muiden maiden kuin Suomen metsätaloutta ja siihen liittyviä aihepiirejä käsitteleviä tutkimuksia ja muita kirjoituksia. Ilmestyy epäsäännöllisin väliajoin. Kukin nide sisältää yleensä vain yhden tutkimuksen.

Finska Forstsamfundets publikationsserier:

ACTA FORESTALIA FENNICA. Innehåller vetenskapliga undersökningar rörande skogshushållningen i Finland och dess grunder. Banden, vilka icke utkomma periodiskt, omfatta i allmänhet flere avhandlingar.

SILVA FENNICA. Omfattar uppsatser och mindre undersökningar rörande skogshushållningen i Finland. Utkommer icke periodiskt; varje uppsats som skilt band.

COMMENTATIONES FORESTALES. Innehåller undersökningar och andra uppsatser rörande skogshushållningen och i samband med denna stående frågor utom Finland. Utkommer icke periodiskt. I allmänhet ingår i varje band endast en avhandling.

SUOMEN METSÄTIETEELLINEN SEURA — FINSKA FORSTSAMFUNDET

ACTA
FORESTALIA FENNICA

52.

ARBEITEN DER
FORSTWISSENSCHAFTLICHEN
GESELLSCHAFT
IN FINNLAND

PUBLICATIONS OF THE
SOCIETY OF FORESTRY
IN FINLAND

PUBLICATIONS DE LA
SOCIÉTÉ FORESTIÈRE
DE FINLANDE

HELSINKI 1947

Acta Forestalia Fennica 52.

1. **Paavo Harve:** Puunjalostusteollisuutta ja puutavarakauppaa harjoittavien yhtiöiden maan hankinta Suomessa 1—106
Referat (Der Bodenerwerb der Holzindustrie- und Holzhandelsgesellschaften in Finnland) 107—115
2. **Olavi Linnamies:** Eri suuruisten yksityismetsälöiden metsävaroista ja metsien tilasta 1—53
Referat (Untersuchungen über die Waldvorräte und den Zustand der Wälder der verschieden grossen Waldbetriebe) 54—62
3. **Erkki K. Kalela:** Pihkomiskokeita pohjoisissa männiköissä 1—38
Referat (Harzgewinnungsversuche in nordischen Kiefernwaldungen) 39
4. **V. Lihtonen:** Piirteitä metsätalouden järjestelyn rakennemuodoista Suomessa 1—140
Referat (Über die Strukturformen der Forsteinrichtung in Finnland) .. 141—154
5. **Esko Kangas:** Kuusikoiden kuivuminen metsätuho- ja metsänhoidollisena kysymyksenä 1—166
Referat (Über die Vertrocknung der Fichtenbestände als Waldkrankheit- und Waldbaufrage) 167—192

HELSINKI 1947

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN KIRJAPAINON OY.

PUUNJALOSTUSTEOLLISUUTTA JA
PUUTAVARAKAUPPAA HARJOITTAVIEN
YHTIÖIDEN MAAN HANKINTA
SUOMESSA

PAAVO HARVE

*DER BODENERWERB DER HOLZINDUSTRIE- UND
HOLZHANDELSGESELLSCHAFTEN IN FINNLAND*

DEUTSCHES REFERAT

HELSINKI 1947

Alkusanat.

Metsätieteellinen tutkimuslaitos on suorittanut maatalousministeriön tehtäväksi antamana tutkimuksen puunjalostusteollisuutta ja puutavara-kauppaa harjoittavien yhtiöiden maan hankinnasta Suomessa vuoden 1914 jälkeen. Välittömänä aiheena hallitukselle kyseessä olevan selvityksen hankkimiseen olivat Viipurin läänin maanviljelysseuran 4. 1. 1932 maatalousministeriölle lähettämä yhtiöiden maan hankintaa Karjalan kannaksella koskeva kirjelmä ja eduskunnassa vuoden 1933 valtiopäivillä esitetty toivomusaloite tutkimuksen toimittamiseksi siitä, mitenkä paljon yksityisten maanomistajien hallussa olleita metsämaita on vuoden 1915 tammikuun 15 päivän jälkeen siirtynyt oston kautta puutavaraliikettä harjoittaville osakeyhtiöille tai niiden johdossa olevien henkilöiden nimiin. Eduskunta esitti hallitukselle aloitteen mukaisen toivomuksen ja toukokuussa vuonna 1935 maatalousministeriö antoi Metsätieteellisen tutkimuslaitoksen tehtäväksi eduskunnan toivomuksen mukaisen tutkimuksen suorittamisen ja osoitti työtä varten tarvittavan määrärahan.

Maatalousministeriön Metsätieteellisen tutkimuslaitoksen tehtäväksi antama tutkimus on suoritettu professori Y r j ö I l v e s s a l o n johdolla. Aineiston keruun aloitti maatalous- ja metsätieteen kandidaatti R e i n o K o t i l a i n e n. Syksyllä 1935 työ joutui allekirjoittaneen tehtäväksi. Työn suunnittelussa on ollut osallisena ja osaa aineiston keruusta on valvonut metsänhoitaja, varatuomari T a u n o S a a r i n e n.

Syksyllä 1937 tutkimuslaitos antoi maatalousministeriölle yhtiöiden maan hankintaa selvittelevän tutkimuksensa tulokset. Yhtiöiden johdossa olevien henkilöiden maanomistukseen kohdistuvaa tutkimusta ei ole suoritettu tässä yhteydessä.

Maatalousministeriölle jätetyn selvityksen jälkeen on vielä koottu tiedot yhtiöiden maan hankinnasta vuosien 1935—37 ajalta, käsitelty Puunjalostusteollisuuden keskusliitolta saatu aineisto yhtiöiden maan hankinnasta ennen vuotta 1915 ja Yksityismetsänhoitajayhdistykseltä saadut tiedot yhtiöiden maan myynneistä vuosina 1935—37. Käsillä olevassa tutkimuksessa on yhtiöiden vanhempi maan hankinta, yhtiöiden

maan hankintaa rajoittava lainsäädäntö, työssä tehdyt yleiset havainnot sekä niihin ja kirjallisuuteen perustuvat johtopäätökset esitetty laajemmin kuin maatalousministeriölle jätetyssä lausunnossa. Tämän tutkimuksen tulosten julkaisu on viivästynyt useista syistä. Vuosien 1939—40 sodan puhjetessa työ oli valmis, mutta sodan päätyttyäkään sitä ei saatu julkaistuksi painatusvaikeuksien vuoksi. Vuonna 1943 Suomen metsätieteellinen seura kuitenkin päätti ottaa tutkimuksen julkaisusarjaansa. Tästä esitän seuralle kunnioittavat kiitokseni.

Myöhäisin tätä tutkimusta varten koottu aineisto koskee vuoden 1937 aikana suoritettua maan hankintaa. Tutkimuksen tulosten painatuksen viivästyttyä sotien vuoksi näytti aiheelliselta täydentää työtä niin, että tulokseksi saataisiin tiedot yhtiöiden maanomistuksesta joko sodan 1939—40 tai sodan 1941—44 päätyttyä. Vaikka painatus jälleen sai odottaa, nyt siinä toivossa, että tutkimusta saataisiin täydennettyä, ei allekirjoittaneelle tullut tilaisuutta työn suorittamiseen. Tutkimus julkaistaankin nyt eräiltä osiltaan jo vanhentuneena.

Keväällä 1940 ilmestyneet Erkkilän kokoamat Moskovan rauhan jälkeisen Suomen viljelysaloja ja maanomistussuhteita valaisevat tilastotiedot käsittävät myöskin Puunjalostusteollisuuden keskusliiton hankkimat tiedot yhtiöiden maanomistuksesta vuonna 1937. Mainitut tiedot täydentävät oleellisesti tässä esitettäviä lukuja yhtiöiden maan hankinnasta.

Kuten edellä jo mainittiin on tämä työ suoritettu pääasiassa professori Yrjö Ilvessalon johdolla. Mitä suurinta kiitollisuutta tunnen siitä tavasta, jolla hän on vaivojaan säästämättä ohjannut allekirjoittanutta ja toiminut tämän työn edistämiseksi. Professori N. A. Osara on useissa kohdin täydentänyt tekijän käsitystä sekä kiinnittänyt huomiota selvennyistä vaativiin kohtiin. Tästä työn myöhäisemmässä vaiheessa saadusta ohjauksesta esitän parhaat kiitokseni. Professori Eino Saari ja asessori, varatuomari Toivo Komsi ovat myöskin ystävällisesti antaneet arvokkaita neuvoja. — Kuten edellä mainitusta jo ilmenee, ovat Puunjalostusteollisuuden keskusliitto ja Yksityismetsänhoitajayhdistys antaneet tutkimusta varten tärkeätä aineistoa. Tästä auliisti ja ennakkoluulottomasti annetusta avusta tekijä on suuresti kiitollinen. Erikoisesti kiitän silloista Yksityismetsänhoitajayhdistyksen konsulenttia, metsänhoitaja Jarl Lindforsia. Häneltä olen saanut arvokkaita tietoja ja hän on auliisti ja suurella asian-tuntemuksella auttanut käsillä olevan työn suorituksessa. Enso-Gutzeit Osakeyhtiö ja metsänhoitaja T. Seppäläinen ovat

hyväntahtoisesti suoneet tekijälle tilaisuuden verrata tämän tutkimuksen aineistoa ja Enso-Gutzeit Osakeyhtiön omia tietoja yhtiön maan hankinnasta. Tästä avusta esitän kunnioittavan kiitokseni.

Tätä tutkimusta suoritettaessa on usein jouduttu vaivaamaan tilojen isäntäväkeä ja eri yhtiöiden piiriesimiehiä sekä työnjohtajia. Saadusta auliisti annetusta avusta olen heille kaikille kiitollinen. Työn suoritusta on helpottanut paljon maatalousministeriön asutusasiain osaston, lääninhallitusten ja läänin maanmittauskonttorien sekä niiden virkailijoiden avuliaisuus ja suojea suhtautuminen tätä tutkimusta varten tarvittavien tietojen ja aineiston kokoamiseen. Aineiston kokoojille, niin eri virastoissa työskennelleille kuin tiloilla käyneille sekä aineiston käsittelyssä avustaneille henkilöille, erikoisesti suurimman osan laskutoista suorittaneelle neiti Eeva Manniselle, esitän heidän hyvästä työstään parhaat kiitokset. Syvällä kunnioituksella mainitsen tässä työssä avustaneista Kollaarjoella 6.3.1940 kaatuneen metsänhoitaja Hara Heimosen.

Tässä tutkimuksessa olevien taulukoiden otsikot ja työn sekä sen tulosten selostuksen on kääntänyt saksankielelle tohtori H. Schlicking. Olen kiitollinen hänelle huolella ja pätevästi suoritetusta työstä.

Helsingissä, 24 p:nä lokakuuta 1946.

Paavo Harve.

Sisällysluettelo.

	Sivu
Johdanto	7
Yhtiöiden maan hankintaa rajoittavat lait ja asetukset	20
Aineiston keruu ja käsittely	23
Yhtiöiden myöhäisempää maan hankintaa koskevat virastoista saadut tiedot ..	23
Myöhäisempää maan hankintaa koskeva tiloilla koottu aineisto	26
Aikaisempaa maan hankintaa koskevat tiedot	28
Yhtiöiden maan myyntejä koskevat tiedot	31
Yhtiöiden maan hankinta ja maanomistus	34
Maan hankinta eri aikoina	34
Yhtiöiden hankkimien maan sijainti	41
Maan hankinnan suhde lakiin	49
Yhtiöiden maan myynnit	52
Yhtiöiden maanomistus	60
Maiden siirtymistä yhtiöille aiheuttaneista tekijöistä	65
Yhtiöiden maan hankinnan yleiset syyt	65
Metsien suhteellinen runsaus ja metsätalouden laajaperäisyys	68
Puutavaran hinnan muutosten merkitys	69
Yhtiöiden myöhäisemmän maan hankinnan merkitys maalaisväestölle	73
Yhtiöille maata myyneiden ammatti ja taloudellinen asema	73
Syyt maan myyntiin	77
Myyjälle jäljelle jäänyt viljelystila	80
Yhtiöiden maan ostot Karjalan kannaksella	82
Yhtiöiden hankkimien maan laatu	88
Yhtiöiden maan ostajana esiintymisen merkitys	89
Eräistä puutteellisuuksista yhtiöiden maan hankintaa koskevassa lainsäädännössä	94
Loppukatsaus	101
Kirjallisuutta	104
Referat	107
Liite	
Yhtiöiden eri vuosina hankkimien tilojen lukumäärä ja pinta-ala A. Renvallin aineiston mukaan.	

Johdanto.

Maanomistussuhteet ovat taloudellisen elämän tärkeimpiä tekijöitä. Niissä ilmenevät epäkohdat ovat oleellisesti heikentäneet yhteiskuntarakennetta ja vaikeuttaneet taloudellista kehitystä. Maanomistuksen jakautumisesta johtuvia epäkohtia on kuitenkin vaikea korjata ilman, että siitä aiheutuu epäoikeudenmukaisuutta tai valtiovallalle suuria vaikeuksia. Näin ollen on luonnollista, että maanomistussuhteissa tapahtuvaan kehitykseen on kiinnitettävä huomiota ja milloin sen havaitaan johtavan väärään suuntaan, on yhteiskunnan puututtava siihen. Tässä, niinkuin monessa muussakaan asiassa, ei kuitenkaan ole aina helppoa todeta, milloin ollaan menossa väärään suuntaan tai miten kehitystä olisi ohjattava toivottuun suuntaan.

Tiheään asutuissa maissa maanomistussuhteet ovat yleensä saavuttaneet jonkinlaisen vakiintuneisuuden. Ilman valtiovallan toimenpiteitä tai yhteiskunnallisia mullistuksia maanomistuksessa ei sellaisissa oloissa tapahdu merkittäviä muutoksia. Toisin on laita harvaan asutuissa tai äskettäin asutetuissa maissa. Niissä voi »vapaa kilpailun» vaikutuksesta lyhyenkin ajan kuluessa siirtyä huomattavia maa-aloja omistajaryhmältä toiselle. Meillä Suomessa puunjalostusteollisuuden maan hankinta on huomattavimpia maanomistusoloissa tapahtuneista muutoksista.

Selostaessaan metsämaiden omistusta Suomessa Hannikainen v. 1896 ilmestyneessä teoksessaan (s. 145) sanoo: »Jos nyt otamme katsantoon, — — — että teollisuuslaitosten metsätaloudella, — — — ei myöskään ole suurta merkitystä maamme metsänhoitoon, voimme tällä haavaa supistaa huomiomme ainoastaan kahdenlaiseen metsänomistukseen, nimittäin yksityisten ja valtion.» Tästä lauseesta ilmenee, että puunjalostusteollisuuden maanomistus ei vielä vuosien 1895—1896 tienoilla ollut Hannikaisen mielestä saavuttanut sellaista laajuutta, että se olisi ollut otettava huomioon metsänomistusoloja tarkasteltaessa. Mainitun teoksen eräistä toisista kohdin selviää, että puunjalostusyhtiöt eivät olleet hankkineet maita jatkuvaa metsätaloutta harjoittaakseen. Puun-

jalostusyhtiöiden maan hankinta ja maanomistus eivät herättäneet mitenkään Hannikaisen huomiota, saatikka huolestumista, vaikka hänen käsityksensä puunjalostusyhtiöistä jatkuvan metsätalouden harjoittajina oli yhtiöille epäedullinen.

Vuonna 1897 ilmestyneessä Gebhardin vihkosessa »Metsäpolitiikkimme pääkysymyksiä», jossa pohditaan, »onko yhteiskunnalle edullista, että suuri osa maan metsiä pidetään valtion huostassa, vai onko sitä luovutettava yksityisten haltuun sekä tuleeko valtion suuremmissa tai vähemmässä määrässä rajoittaa yksityisten vapautta heidän metsiensä suhteen» (Gebhard 1897, s. 1), joudutaan kiinnittämään huomiota siihen, miten yleiseksi tilojen myynti puunjalostusyhtiöille on muodostunut. Tekijä mainitsee esimerkkejä sanomalehdissä olleista kirjoituksista (vuosilta 1896 ja 1897). Niistä ilmenee, että »tukkiyhtiöt, tehtaat, maa-kauppiaat ja muut keinottelijat hankkivat itsellensä tiloja pilkkahinnasta metsien tähden», josta johtuu, että »irtolaiskansa enentymistään enenee» (Uusi Suometar 1897, N:o 63). »— — — sahayhtiöiden talot jäävät autioiksi asukkaista, kun viljavat pellot, jotka muinoin karuisesta maasta niin suurella vaivalla auki raivattiin, muuttuvat arvottomiksi hakometsiköiksi, — — —» (Uusi Suometar 1896, N:o 156).

Gebhard jatkaa edelleen: »Näitä tällaisia kokemuksia on nähtävästi jo hyvin tiheässä maassamme. Sitä todistavat ne evästykset, joita talonpoikaissäädyn jäsenille annettiin monesta maanosasta, erittäin hyvin monesta Karjalan ja Savon kunnasta, — — —. Ja paraikaa koolla olevilla valtiopäivillä onkin tehty useita anomuksia, jotka käyvät uuteen suuntaan. Näistä anomuksista on erittäin huomattava se, minkä kirkkoherra Edv. Hannula teki pappissäädystä, sen selonteon takia, joka siinä annetaan nykyoloista eräissä Keski-Suomen pitäjissä» (Gebhard 1897, ss. 23—24).

Tässä anomuksessa Hannula esittää mm. seuraavaa: »Puukauppayhtiöt eivät kumminkaan ole ostaneet ainoasti metsiä, vaan jo pitemmän aikaa vähemmässä ja viime aikoina vallan suuressa määrässä ovat ne ostaneet kokonaisia tiloja puutavaraliikkeensä edistämiseksi. Metsän kasvatus sellaisilla tiloilla on tullut siihen määrään pääasiaksi, että maanviljelys niillä kokonaan on heitetty rappeutumaan. Puukauppayhtiöiden haltuun on joutunut suuri määrä sellaisiakin tiloja, joilla maanviljelys ennen oli hyvinkin edistyneellä kannalla.» Hannula esittää sitten tietoja sahateollisuusyhtiöiden eräissä Keski-Suomen kunnissa hankkimien tilojen määrästä ja jatkaa: »Tämä kysymys koskee kyllä läheisesti yksityistä omistusoikeutta ja on siihen nähden arka laatuansa. Mutta missä

yksityisten pyrinnot saattavat yhteiskunnan olot ilmeiseen vaaraan, siellä olisi edellisiä rajoitettava.» Hannula anoo komitean asettamista asiaa tutkimaan, jotta tutkimusten nojalla voitaisiin ryhtyä toimenpiteisiin epäkohtien poistamiseksi (Asiakirjat valtiopäiviltä Helsingissä vuonna 1897).

Puunjalostusyhtiöiden maan hankinnan laajuudesta ja sen aiheuttamista epäkohdista huomauttaa myös Vaasan läänin kuvernööri W. Schuman vuosien 1895 ja 1896 vuosikertomuksissa (Guvernörens i Wasa län underdåniga berättelse — — —).

Kirjallisuuden perusteella voidaan siis päätellä, että ennen vuotta 1896 yhtiöiden maan hankinta ei ollut herättänyt suurta huomiota maassamme, mutta vuosina 1896 ja 1897 se on jo yleisen huomion ja huolestumisen kohteena. Tarkasteltaessa jäljempänä esitettäviä lukuja puunjalostusyhtiöiden vuosittain hankkiman maan määrästä huomaamme, että juuri näinä vuosina yhtiöiden maan hankinta kasvoi oleellisesti, nousten vuotta kohden suunnilleen sille tasolle, jolla se pysyi siksi, kunnes se lainsäädännöllä rajoitettiin.

Vuonna 1896 asetettu ja vuosina 1898 ja 1900 mietintönsä julkaissut ns. yksityismetsäkomitea, jonka tuli tutkia maan yksityismetsien tilaa ja esittää keinot ilmenneiden epäkohtien parantamiseksi, kiinnitti jälkimmäisessä mietinnössään huomiota myöskin yhtiöiden maan ostoihin. Vuoden 1898 alussa kunnallislautakunnille lähetetyissä kyselykaavakkeissa oli kohta, jossa tiedusteltiin, missä määrin tiloja jo oli joutunut »puuliikkeen ja teollisuuden» haltuun. Tiedustelu ei tuottanut merkittäviä tuloksia. Komitean mietinnössä kiinnitetään kuitenkin lyhyesti huomiota siihen, että tilojen runsas siirtyminen puunjalostusyhtiöille tuottaa yhteiskunnallisia haittoja. Sellaisina syinä, joiden vuoksi puunjalostusyhtiöt ovat ruvenneet maita runsaasti hankkimaan, mainitaan ensiksi se, että maanomistajat ovat tottumattomia määräämään metsänsä arvon, jonka johdosta kaupat ovat yhtiöille edullisia ja toiseksi se, että puutavara-kauppoja ei voida kiinnittää tiloihin.

Komitea on havainnut yhtiöiden maan hankinnan suuren merkityksen ja esittää toivomuksenaan »että valtion puolesta tutkittaisiin missä määrin sahayhtiöt ja muut puutavaraliikkeen harjoittajat ovat ostaneet maatiloja sekä mitä tämä vaikuttaa yleistaloudellisessa yhteiskunnallisessa ja muissa suhteissa» (Komiteanmietintö N:o 4, 1900, s. 336).

Puunjalostusyhtiöiden äkkiä suureksi kohonneen maan hankinnan herättämää huomiota ja sen johdosta tehtyjä havaintoja kuvaa myös Kalle Kajander kirjassaan »Metsät ja yhtiöt» (1901). Kajander

der matkusteli talvella 1900 »useissa paikoin maamme sisäosissa, etupäässä silmäilemässä mitä metsänhaaskaus sekä erittäinkin suunnaton maatilojen joutuminen yhtiöiden haltuun on vaikuttanut paikkakuntain oloihin». Matkan suunnittelussa oli ilmeisesti käytetty apuna edellä mainitun yksityismetsäkomitean kokoamia tietoja. Kajander esittää matkallaan keräämiään tietoja yhtiöiden useissa kunnissa hankkimien tilojen luvusta ja manttaalimääristä ja vertaa niitä kuntien koko tilalukuun ja manttaalimäärään. Yhtiöiden maanomistus oli runsainta Kuopion läänin itä- ja pohjoisosissa ja Laukaan kihlakunnassa Vaasan lääniä. Mikkelin läänissä yhtiöiden maan hankinta oli ollut runsainta Sulkavalla. Rautavaaran pitäjässä sahayhtiöiden ja erään rautatehtaan hallussa olevien tilojen manttaalimäärä oli vähän yli puolet pitäjän koko manttaalimäärästä. Pihtiputaalla yhtiöiden tilojen manttaalimäärä oli n. 40 %, Ilomantsissa n. 28 %, Enossa n. 24 % ja Nilsiässä, Iisalmella, Pielavedellä ja Viitasaarella n. 7—13 % pitäjien koko manttaalimäärästä.

Kun nykyisin käytettävissä olevien tietojen perusteella tarkastelemme Kajanderin esittämiä, huomaamme, että hänellä oli oikea käsitys niistä alueista, joille yhtiöiden maan hankinta pääasiassa oli keskittynyt.

Syinä puunjalostusyhtiöiden maan hankintaan Kajander pitää yhtiöiden pelkoa yksityisten metsien yleisestä vähenemisestä ja puutavaran hintojen noususta (Kajander 1901, s. 41). Edellisiä vähäpätöisempi mutta sellainen, jonka yhtiöt usein esittävät maiden ostojen pääsyynä, oli se, että puutavarakauppoja ei voinut kiinnittää (Kajander 1901, s. 46).

Kirjassaan Kajander tarkastelee myöskin niitä syitä, jotka ovat saaneet maanomistajat niin suurena määrin luopumaan maastaan. Ilman epäilyä hän tällöin esittää painavimpana tekijänä liian laajat metsät ja yksityisten rajattoman omistusoikeuden niihin. Muita syitä ovat mm. maatalouden huonot edellytykset eräissä osissa maataamme, halu päästä »helpommille päville», pyrkimys vapautua veloista, alhainen sivistys ja taitamattomuus omassa ammatissa, niin metsien hoidossa ja arvostelemisessa kuin pellonkin muokkaamisessa (Kajander 1901, ss. 47—48).

Yhtiöiden maan hankinnan seurauksia Kajander kuvaa sangen voimakkein värein. Esityksen pääsisältönä voidaan pitää seuraavaa. Kun yhtiöt ostavat tilan (siihen aikaan viljelyksineen ja rakennuksineen), jää entinen omistaja tavallisesti epämääräisin ehdoin vuokralaiseksi, vähitellen tila rappeutuu ja voi lopulta jäädä autioksi. Tämän tapainen kehitys aiheuttaa yhteiskunnallisia epäkohtia ja tuotantotoiminta heikkenee.

Harkitessaan keinoja, joilla tilojen siirtyminen yhtiöille voitaisiin

estää, Kajander mainitsee ensin lainsäädännölliset toimenpiteet. Niitä hän kuitenkin pitää mahdottomina, koska sen tapainen yksilön oikeuksien rajoitus herättäisi liikaa vastustusta. Tehokkaana ja toteutettavissa olevana keinona hän pitää maalaisväestöön kohdistuvaa laajaa neuvonta- ja valistustoimintaa. — — — valiojoukko saarnaisi joitakuita vuosikymmeniä joka kylässä ja talossa metsien arvoa ja niiden hoidon tärkeyttä, opastaisi kansaa järkeviin ja meidän oloihin parhaiten soveltuviin viljelystapoihin, saattaisi sen huomaamaan että vapaa mies, joka pysyy paikallaan ja muokkaa omaa sarkaansa, olipa se kuinka pieni tahansa, on aina onnellisempi ja vauraampi ja itsenäisempi kuin toisen puoliorja tai muu maankiertäjä, — — —» (Kajander 1901, s. 121).

Toisena keinona Kajander esittää yhteistoiminnan metsänmyynneissä. Siten voitaisiin saada korkeampi hinta ja saataisiin tilojen myynti vähenemään.

Tällaisen toiminnan vaikeudet hän kuitenkin hyvin ymmärtää. Sen vuoksi Kajanderista olisikin parasta, että valtio ostelisi myytäväksi joutuvia metsätiloja tai auttaisi kuntia ostamaan niitä. Kunnat muodostaisivat niistä sitten valvonnan alaisia yhteismetsiä ja sopivat alueet voitaisiin erottaa palstatiloiksi. Tässä yhteydessä Kajander toteaa, että »olisi ollut onnellinen asia, jos meillä jo varemmin, isojakoja tehtäissä, olisi huomattu erottaa kaikki liialliset metsämaat kuntien yhteismetsiksi ja asettaa ne kyllin lujan tarkastuksen alaisiksi.» (Kajander 1901, s. 124).

Kajanderin vuoden 1901 alussa ilmestynyttä kirjasta tarkasteltaessa on siis todettava, että esityksessä olevasta liioittelusta huolimatta siinä on sangen paljon oikeita havaintoja ja johtopäätöksiä. Ne ovat oikeastaan yllättävän asiallisia, kun otetaan huomioon, että yhtiöiden maan hankinta oli näihin aikoihin ollut vilkasta vasta 4—5 vuotta ja, että Kajanderilla oli siitä sangen niukka aineisto.

Todennäköisesti juuri Kajanderinkin kirjanen ja sen herättämä huomio ovat osaltaan olleet vaikuttamassa, että kysymys siitä, olisiko valtiovallan ryhdyttävä vastustamaan puunjalostusyhtiöiden maan hankintaa, otettiin esille maanviljelyshallituksen ja sen neuvottelevien jäsenten yhteisessä kokouksessa marraskuussa 1901. Kokouksessa katsottiin, että asia vaatisi erityisen sitä varten asetettavan komitean tarkkaa ja asiantuntemukseen perustuvaa tutkimusta. Maanviljelyshallitus teki seuraavana vuonna tätä koskevan ehdotuksen, johon senaatti suostuikin toukokuussa 1902 ja asetti komitean tutkimaan »puutavara-

liikkeiden maanostoja». Sen työn tulokset julkaistiin v. 1906 komiteanmietinnössä N:o 8.

Komitea hankki kunnittaiset tiedot »puutavaraliikkeiden» hallussa olevien tilojen lukumäärästä ja manttaalimäärästä, selvitteli syitä, jotka ovat aiheuttaneet maatilojen joutumisen puutavaraliikkeiden haltuun, tutki puutavaraliikkeiden maanostojen vaikutusta ja esitti ehdotuksensa tarvittavista toimenpiteistä. — Tutkittaessa yhtiöiden maanomistuksen laajuutta selvitettiin yhtiöiden hallussa olevien tilojen lukumäärä ja manttaalimäärä kunnittain, mutta tietoa pinta-alasta ei vielä saatu.

Komitean kokoamista tiedoista ilmenee, että puunjalostusyhtiöiden vilkas maan hankinta tapahtui siten, että yhtiöt ostivat kokonaisia tiloja viljelyksineen. Tilojen entisistä omistajista oli siihen mennessä runsas kolmas osa ostanut uuden tilan, vajaa kolmannes oli jäänyt vuokralaisiksi tai torppareiksi ja runsas kolmannes oli joutunut irtaimen väen luokkaan tai muuttanut kaupunkiin tai pois maasta. Yhtiöiden maan hankinnasta aiheutui siis yhteiskunnallisia epäkohtia. Omistamistaan viljelyksistä yhtiöt olivat antaneet vuokralle noin kaksi kolmasosaa ja niiden omassa hoidossa oli noin yksi kolmannes. Näistä vain vajaa puolet oli pidetty kunnossa ja osalta kunnossa olevistakin tiloista vietiin heinäsaato pois. Oli siis todennäköistä, että yhtiöiden hallussa olevilla tiloilla tuotantovoimia käytettiin puutteellisesti hyväksi.

Kun yhtiöiden maan hankinnan aiheuttamat huomattavimmat epäkohdat johtuivat siitä, että tilat viljelyksineen siirtyivät yhtiöille, tuli komiteassa käsiteltäväksi kysymys yhtiöiden maan hankinnan rajoittamisesta. Tämä ehdotus esitettiin komiteassa seuraavansuuntaisena: »Yhtiö tai yksityinen, jonka toimialana on puuta raaka-aineena kuluttava teollisuus, kiellettäisiin tästä lähin saamasta omistusoikeutta marttaaliin pannun emätilan viljelyksiin ja siihen liittyvään kotitarvemetsään.» (Komiteanmietintö N:o 8, 1906, s. 68). Ehdotus oli yleensä samanlainen kuin vuoden 1915 yhtiöiden maan hankintaa rajoittava asetus. Ehdotus käsitti kuitenkin myös puunjalostusteollisuutta harjoittavan yksityisen henkilön maan hankinnan rajoituksen.

Komitean enemmistö ei kuitenkaan kannattanut tätä ehdotusta. Enemmistön ehdotusta vastaan esittämät seikat ovat kuitenkin, ainakin mietinnössä esitetystä muodostaan, sangen epämääräiset. Korjauksen saamiseksi vallitseviin oloihin komitea kuitenkin ehdottaa toimenpiteitä, jotka ovat tarkoitettu osaksi niiden syiden poistamiseksi, jotka aiheuttavat tilallisten maan myynnin tai johtavat yhtiöiden maan hankintaan, ja osaksi yhtiöiden viljelysmaiden omistuksesta johtuvien epäkohtien vähen-

tämiseksi. Tällaisina toimenpiteinä komitea ehdottaa muun muassa valtion tukemaa metsätaloudellista valistus- ja neuvontatoimintaa, yksityismetsien suojelua huonolta hoidolta ja liikahakkuulta, mahdollisuuksien järjestämistä metsän kiinnittämistä varten, uudisasutuksen suojelua metsäkeinottelulta, puunjalostusyhtiöiden ostamien viljelysalojen hankkimista takaisin itsenäisille viljelijöille ja puunjalostusyhtiöiden ja yksityistenkin omistamien tilojen rappeutumisen ehkäisemistä erikoisella lailla.

Komitean seitsemästä jäsenestä kolmimiehinen vähemmistö esitti kuitenkin vastalauseensa komitean ehdotukseen. Vastalauseen esittäjät katsoivat, että komitean ehdottamat toimenpiteet »eivät ole riittävät torjumaan sitä yhteiskunnallista vaaraa, jonka maanviljelystilain yhä yleisemmäksi tullut siirtyminen puutavaraliikkeiden haltuun maallemme tuottaa.» (S. 116). He ehdottavat sen vuoksi, että komitean esittämien toimenpiteiden lisäksi olisi kiellettävä »puutavaraliikkeitä» hankkimasta varsinaisia viljelysaloja tai metsämaita, jotka ovat välttämättömiä maatalouden harjoittamiselle. Laki, jolla tämä kiellettäisiin olisi kuitenkin »tehtävä niin auliiksi, ettei se mitenkään estäisi puunjalostusteollisuutta hankkimasta haltuunsa niitä varsinaisia metsäalueita, jotka sille luontaisesti voidaan katsoa soveltuvan ja joita se edulla voi käyttää, kunhan vaan talonpoikaissäestölle jää jällelle kantatilat viljelyksineen, rakennuksineen ja talon asutusta varten tarpeellinen kotitarvemetsä ynnä laidunmaa.» (Ss. 126—127).

Vastalauseessa esitetään »ehdotus laiksi, joka kieltää puutavaraliikettä harjoittavia yhtiöitä ja yksityisiä eräissä tapauksissa hankkimasta kiinteätä omaisuutta.» Sen ensimmäinen ja tärkein pykälä oli seuraava: »Yhtiö tai yksityinen, jonka toimialana on puuta raaka-aineena kuluttava teollisuus, älköön tästä lähin saako omistusoikeutta manttaaliin pannun emätilan viljelyksiin ja niihin liittyvään kotitarvemetsään.»

Tästä mietintöön liittyvästä vastalauseesta, jonka ovat allekirjoittaneet metsähallituksen ylitirehtööri P. W. H a n n i k a i n e n, talokas M a t t i R o s s i ja maanviljelijä F r a n s F r. E k q v i s t, ilmenee, että mainituilla komitean jäsenillä, mahdollisesti erikoisesti Hannikaisella, on jo vuonna 1905 ollut selvä ja sangen oikea kuva yhtiöiden maan hankinnasta ja sen eri puolista. Samoin heidän ehdotustaan puunjalostusteollisuuden ja sen harjoittajien maan hankinnan rajoittamiseksi on pidettävä vapaana ennakkoluuloista ja sangen hyvin harkittuna.

Kun komitean enemmistön käsityksen mukaan, niinkuin jo aiemmin mainittiin, ei ollut syytä tai ei ollut mahdollista ryhtyä rajoittamaan puunjalostusteollisuuden maan hankintaa, on ymmärrettävää, että sen mie-

tintö ei ainakaan välittömästi johtanut ratkaiseviin toimenpiteisiin yhtiöiden maan hankinnasta johtuvien epäkohtien korjaamiseksi.

Tarkasteltaessa yhtiöiden maan hankinnan vuosisadan vaihteessa ja 1900-luvun alussa herättämää huomiota on muistettava, että näihin aikoihin suurena ja keskeisenä esiintynyt torpparikysymys oli voimakkaasti kiinnittänyt huomion maanomistuskysymyksiin yleensä. Torpparien asema yhtiöiden hankkimilla tiloilla oli useassa tapauksessa vaikeutunut ja tullut entistä epävarmemmaksi. Tilojen siirtyminen yhtiöille johti siis torpparien suhteen jo sinänsä päinvastaisiin tuloksiin kuin mihin koetettiin pyrkiä. Edellistä tärkeämmäksi lienee kuitenkin arvioitava torpparikysymyksen vaikutus psykologisena tekijänä. Torpparikysymyksessä oli ilmeinen maanomistussuhteissa oleva epäkohta ja nyt näytti siltä, että yhtiöiden maan hankinnan vuoksi oli muodostumassa uusi sellainen.

Vuonna 1901 asetettiin ns. Tilattoman väestön komitea ja sen alakomitea selvittämään mahdollisuuksia asutustoiminnan kehittämiseksi ja yleensä maan hankkimiseksi tilattomalle väestölle. Alakomitea sai suoritettavakseen laajoja mm. maanomistusta koskevia tutkimuksia. Sen toimesta ilmestyi vuonna 1908 Vennolan suorittama tutkimus maanomistuksesta Suomen maalaiskunnissa vuonna 1901.

Tässä tutkimuksessa esitetään pinta-alatietoja maanomistuksen jakautumisesta. Puunjalostusteollisuuden tai puunjalostusyhtiöiden hallussa olevien maiden määrä ei kuitenkaan selviä riittävän tarkasti tämänkään tutkimuksen tuloksista. Saha- ja muiden puuteollisuusyhtiöiden hallussa oli tutkimuksen mukaan vain 572 739 ha, mutta muilla teollisuusyhtiöillä 311 822 ha. Yksityisomistajien joukossa on sitten ryhmä saha- ja muun puuteollisuuden harjoittajat, johon kuuluvilla oli 234 614 ha, edelleen muun teollisuuden harjoittajat 129 873 ha ja kaupan harjoittajat 303 386 ha (Vennola 1917, ss. 242—245).

Tarkastellessamme aikajärjestyksessä tärkeimpiä niistä painetuista esityksistä, joissa on käsitelty puunjalostusyhtiöiden maan hankintaa meillä ja siihen liittyviä seikkoja, on nyt syytä kiinnittää huomiota Heikki Renvallin vuonna 1914 ilmestyneeseen metsätaloudelliseen tutkimukseen »Teollisuuden ja maatalouden välinen taistelu Suomen metsistä». Siinä tekijä tarkastelee perusteellisesti useita tekijöitä, jotka ovat aiheuttaneet tilojen siirtymisen maatalousväestöltä puunjalostusyhtiöille. Hän tulee siihen tulokseen, että metsämaiden siirtyminen taloudellisesti heikoilta omistajilta vankassa taloudellisessa asemassa oleville ja maatalouden yhteydestä puunjalostusteollisuuden yhteyteen on luonnollista ja hyödyllistäkin. Kun tilojen puunjalostusyhtiöille siirtymisestä

johtuvat edut ovat haittoja suuremmat, ei siis yhteiskunnalla ole syytä puuttua asiain kulkuun. Yhteiskunnan oikeutta tähän Renvall sen sijaan ei epäile. »Jos kuitenkin huomattaisiin suuria haittoja yhtiöitten talojen-omistuksesta ja yhteiskunta katsoisi velvollisuudekseen asiaan sekaantua, olisi ymmärtääkseni valtion kohdistettava vaatimuksensa vain viljelysten kunnossapitoon.» (Renvall 1914, s. 144). Tämän mahdollisen valtiotavallan toimenpiteen lisäksi tekijä pitää tarpeellisena puunjalostusyhtiöiden maan hankinnasta johtuvien epäkohtien vähentämiseksi vain metsätaloudellista valistustoimintaa ja metsäluoton aikaansaamista.

Pian tämän jälkeen, 15 päivänä tammikuuta 1915, annettiin kuitenkin kauan erimielisyyden aiheena ollut puunjalostusteollisuuden maan hankintaa rajoittava asetus. Tämä edelleen voimassa oleva asetus koskee puunjalostusteollisuutta tai puutavarakauppaa harjoittavia yhtiöitä. Laki ei siis koske, niinkuin vuoden 1906 komiteaan liittyvässä vastalauseessa oli ehdotettu, puunjalostusteollisuutta tai puutavarakauppaa harjoittavia yksityisiä. Lain tärkeimmät kohdat on esitetty seuraavassa luvussa.

Näin oli siis jokseenkin heti puunjalostusteollisuuden vilkkaan maan hankinnan alettua herännyt toiminta maan hankinnan rajoittamiseksi johtanut tulokseen. Asetus ei kuitenkaan rajoittanut puunjalostusyhtiöiden metsämaan hankintaa yleensä eikä hankitun maan määrää. Se pyrki estämään puunjalostusyhtiöitä hankkimasta viljeltyä maata, viljelysten laajentumiselle tarpeellista maata ja viljelmien tarkoituksenmukaiselle käytölle tarpeellisia metsämaita. Asetuksen ja sen toimeenpanoasetuksen määräämät luvan haut, tarkastukset ym. vaikeuttavat kuitenkin jossain määrin puunjalostusyhtiöiden metsämaiden ostoa. Milloin kyseessä oleva alue on pieni, saattavat niistä aiheutuvat kustannukset tehdä oston kannattamattomaksikin.

Mainitun asetuksen voimaan tulo ei kuitenkaan vielä lopettanut yhtiöiden maan hankintaa ja omistusta koskevaa mielipiteiden vaihtoa. Erikoista huomiota ansaitsee Metsätaloudellisessa aikakauskirjassa vuonna 1917 julkaistu neljässä numerossa jatkunut kirjoitus puunjalostusteollisuuden maan hankinnasta. Siinä käsitellään muun muassa syitä, jotka ovat aiheuttaneet maan hankinnan, maan hankinnan ja puunjalostusyhtiöiden maanomistuksen kansantaloudellista merkitystä ja maan hankintaan liittyviä yhteiskunnallisia näkökohtia. Kirjoituksessa käsitellään erittäin ansiokkaasti puunjalostusyhtiöiden maan hankintaa ja syitä, joista se johtuu, mutta aivan samaa ei voida sanoa maan hankintaan liittyvien yhteiskunnallisten näkökohtien käsittelystä. Kirjoittajan puhtaasti talou-

dellisiin tekijöihin perustuvaa katsantokantaa kuvaa seuraava varauksitta esitetty lause. »Valitettavaa on maatalan siirtyminen yhtiön haltuun siinä tapauksessa, että tilan maatalous + metsätalous »itsenäisen maanviljelijän» hallussa tuottaisi keskimäärin enemmän kuin tilan metsätalous + maatalous yhtiön hallussa tuottaa; päinvastaisessa tapauksessa on siirtyminen toivottavaa.» (Metsätaloudellinen aikakauskirja 1917, s. 66).

Kirjoituksessa esitettyjä näkökohtia tarkasteltaessa on kuitenkin otettava huomioon, että niiden esittämisen aikana luotettiin vielä puhtaasti taloudellisten tekijöiden ja vapaan taloudellisen toiminnan kasvavaan merkitykseen.

Puunjalostusyhtiöiden maan hankinnan ja maanomistuksen laajuudesta ja niiden aiheuttamien varjopuolien suuruudesta on vilkkaan maan hankinnan alusta alkaen esitetty liioiteltuja kuvauksia. Riittävien selvitysten puuttuessa onkin väittely yhtiöiden maan hankintaan liittyvistä seikoista ja tarvittavista toimenpiteistä usein ollut hedelmätöntä. Tämän epäkohdan poistamiseksi Suomen metsänhoitoyhdistyksen yksityismetsänhoitajaosasto teki vuonna 1917 aloitteen tutkimuksen toimittamiseksi yhtiöiden maanomistuksesta Suomessa. Puunjalostusteollisuus myönsikin varat tätä tarkoitusta varten. August Renvali julkaisi vuonna 1919 laajan suunnitelman tutkimuksen suorituksesta, »Program för utredningen af industrins jordförvärf» ja Bomán vuonna 1920 vertailun yksityisten ja yhtiöiden maa- ja metsätaloudesta nimellä »Yksityisten ja yhtiöiden maanomistus». Jälkimmäisessä teoksessa käsitellään asioita kuitenkin vain edustavan aineiston perusteella ja antaen tietojen havainnolliselle esittämiselle pääpaino. Renvali ja Bomán julkaisivat yhdessä tutkimuksen yhtiöiden maanomistuksesta eräissä kunnissa (Renvali ja Bomán 1921). Yhtiöiden maanomistuksen laajuutta, maan hankinnan kehitystä ja yhtiöiden maa-alueiden sijaintia ja niihin liittyviä seikkoja koskevia tutkimuksen tuloksia ei sen sijaan julkaistu. Tärkeimmät näistä tiedoista esitettiin kuitenkin lyhyesti Fabritiuksen vuonna 1922 ilmestyneessä vihkosessa »Suomen puunjalostusteollisuuden suhde nykyhetken maakysymyksiin, I, Puunjalostus ja Lex Pulkkinen». Siinä mainitaan, että »puutavarayhtiöt tai niitä lähellä olevat henkilöt ja muut yhtiöt» omistivat vuonna 1917 2 545 303 ha maata (Fabritius 1922, s. 10). Vuoteen 1922 mennessä Fabritius arvioi tämän maanomistuksen torppien itsenäistymisen ja vapaitten myyntien kautta vähentyneen n. 250 000 ha. Kun vielä vähennetään Jokioisten maat, n. 30 000 ha, saadaan Fabritiuksen lukujen mukaan puunjalostusteollisuus-

den harjoittajien omistuksessa olevan maan määräksi vuonna 1922 n. 2 260 000 ha.

Kun tämän puunjalostusyhtiöiden toimesta suoritettun tutkimuksen aineistoa on käytetty käsillä olevaakin tutkimusta suoritettaessa, tulee se vielä myöhemmin esille.

Samana vuonna kuin edellä mainittu Fabritiuksen vihkonen ilmestyi ennakkotietoja Haatajan alkuunpanemasta ja Paavilaisen jatkamasta maanomistussuhteita 1 p:nä tammikuuta vuonna 1917 selvittelevästä tutkimuksesta. Niiden mukaan yleensä yhtiöiden ja yksityisten puutavaraliikkeen tai teollisuuden harjoittajien hallussa oli 2 394 151 ha maata (Paavilainen 1922, s. 5). Tämä luku on siis vähän pienempi kuin edellä mainittu Fabritiuksen esittämä samaa vuotta koskeva luku, vaikka Paavilaisella on mukana kaikki yhtiöt.

Vuonna 1923 ilmestyivät tutkimuksen tulokset kokonaisuudessaan Suomen virallisen tilaston julkaisuna. (Maanomistustilastoa 1, 1923). Sen mukaan saadaan puunjalostusteollisuutta ja puutavarakauppaa harjoittavien yhtiöiden omistuksessa olevan maan alan määräksi 2 249 267 ha. Tämän lisäksi oli yksityisten puunjalostusteollisuuden harjoittajien hallussa 75 559 ha, teollisuuslaitosten johtajilla 13 601 ha ja kauppiaille ym. liikemiehillä 165 473 ha.

Maanomistustilaston lukujen mukaan oli siis vuoden 1917 alussa puunjalostusteollisuutta tai puutavarakauppaa harjoittavien yhtiöiden tai yksityisten hallussa korkeintaan 2 503 900 ha (ss. 208—209). Ryhmiin teollisuuslaitosten johtajat ja kauppiat ym. liikemiehet kuulunee korkeintaan 100 000 ha maata, joka on sellaisten yksityisten hallussa, jotka eivät ole puunjalostusteollisuutta tai puutavarakauppaa lähellä. Näin ollen luvun alarajaksi voidaan maanomistustilaston mukaan arvioida 2 400 000 ha.

Valtakunnan metsien ensimmäistä arviointia varten laski Saari paraitten käytettävissä olevien tietojen perusteella puunjalostusta ja puutavarakauppaa harjoittavien yhtiöiden hallussa vuonna 1922 olevan maan määrän 2 217 000 ha:ksi. Suoritettu linja-arviointi johti jotakuinkin tarkoin samaan tulokseen (Ilvessa 1927, s. 44).

Saaren mainitun laskelman ja nyt käsillä olevan tutkimuksen väliseltä ajalta ei ole julkaistu yhtiöiden maan hankintaa selvitteleviä laskelmia tai tutkimuksia. Kun on tunnettua, että yhtiöt edelleen hankkivat metsämaita, mutta tämän toiminnan laajuudesta ei ole ollut käytettävissä edes osapuilleen varmoja lukuja, on ymmärrettävää, että siitä on ollut sangen erilaisia käsityksiä. Mm. tästä johtuen on myös esitetty erilaisia mielipiteitä siitä, onko valtiovallan puututtava yhtiöiden nykyiseen maan han-

kintaan voimassa olevasta laista johtuvia epäkohtia korjaten tai maan hankintaa entistä enemmän rajoittaen.

Myöskin yhtiöiden omistamien maiden määrästä on ollut sangen erilaisia käsityksiä. Tämän vuoksi Puunjalostusteollisuuden keskusliitto on koonnut puunjalostusteollisuutta harjoittavilta yhtiöiltä itseltään tietoja niiden maanomistuksesta. Tiedustelun tuloksina ilmoittaa Lindfors (1936) Yksityismetsänhoitajyhdistyksen vuosikirjassa puunjalostusteollisuutta harjoittavien yhtiöiden hallussa olleen vuoden 1934 lopussa 2 123 100 ha maata. Erkkilän vuonna 1940 kokoamissa Moskovan rauhan jälkeisen Suomen viljelysaloja ja maanomistussuhteita valaisevissa tilastotiedoissa esitetään Puunjalostusteollisuuden keskusliiton vuonna 1938 yhtiöiden veroilmoituksista keräämät tiedot yhtiöiden maanomistuksesta vuoden 1937 lopussa. Näiden tietojen mukaan oli yhtiöiden hallussa mainittuna aikana 2 211 675 ha maata.

Aloitteista, joissa on kiinnitetty huomiota yhtiöiden maan hankintaan, on vielä mainittava Viipurin läänin maanviljelysseuran maatalousministeriölle osoittama 4 p:nä tammikuuta 1932 päivätty kirjelmä ja eduskunnassa vuoden 1933 valtiopäivillä esitetty toivomusaloite tutkimuksen toimittamiseksi siitä, mitenkä paljon yksityisten maanomistajien hallussa olleita metsämaita on vuoden 1915 tammikuun 15 päivän jälkeen siirtynyt oston kautta puutavaraliikettä harjoittaville osakeyhtiöille tai niiden johdossa olevien henkilöiden nimiin. Eduskunta esittikin tämän aloitteen mukaisen toivomuksen hallitukselle.

Mainitussa Viipurin läänin maanviljelysseuran kirjelmässä kiinnitetään huomiota siihen, että metsämaita on alkanut hämmästyttävän suuressa määrin siirtyä puutavarayhtiöiden haltuun. Kirjelmässä esitetään, että Karjalan kannaksen ennestäänkin pienillä tiloilla sen johdosta kotitarvepuun saanti vaikeutuu, ja metsän myynnistä saatavien tulojen loppuminen vie maataloudelta sille välttämättömän tuen. Edelleen maiden siirtyminen yhtiöiden haltuun tulee vaikeuttamaan vastaista asutuksen laajenemista. Viipurin läänin maanviljelysseura anoo sen vuoksi, koska nykyisen lainsäädännön perusteella ei voida estää haitallista metsämaiden siirtymistä puutavarayhtiöille, että maatalousministeriö ottaisi harkittavakseen, mihin toimenpiteisiin asian johdosta olisi ryhdyttävä.

Niinkuin alkusanoista ilmenee, olivat tämä maanviljelysseuran kirjelmä ja mainittu eduskunnan esittämä toivomusaloite aiheena nyt käsillä olevan tutkimuksen suorittamiseen. Maatalousministeriön tutkimuslaitokselle antaman tehtävän mukaisesti on tämän tutkimuksen päätarkoituksena selvittää niiden yhtiöiden maan hankintaa, joita 15 p:nä tammikuuta 1915

annettu asetus koskee, asetuksen voimassaoloaikana eli 6.2.1915 jälkeen. Selvitys koskee siis puunjalostusteollisuutta tai puutavarakauppaa harjoittavia yhtiöitä. Vertailukohtien saamiseksi kyseessä olevana aikana vuosittain hankitun maan määriä tarkasteltaessa on kiinnitetty huomiota myös yhtiöiden aikaisempaan maan hankintaan. Kun Puunjalostusteollisuuden keskusliitolta saatiin käytettäväksi aikaisempaa maan hankintaa koskevan laajan tutkimuksen aineistoa, jonka tulokset on vain osittain julkaistu, on tässä yhteydessä esitetty melko runsaastikin tietoja yhtiöiden maan hankinnasta ennen vuotta 1915.

Lyhyiden vuoksi nimitetään 15. 1. 1915 annetun asetuksen tarkoittamia puunjalostusta ja puutavarakauppaa harjoittavia yhtiöitä seuraavassa usein vain yhtiöiksi. Yhtiöiden maan hankintaa sitä rajoittavan asetuksen voimassaoloaikana eli siis 6. 2. 1915 jälkeen on tässä tutkimuksessa usein nimitetty yhtiöiden »myöhäisemmäksi» maan hankinnaksi ja sitä ennen tapahtunutta »aikaisemmaksi» maan hankinnaksi.

Yhtiöiden maan hankintaa rajoittavat lait ja asetukset.

Ennen kuin ryhdytään tarkastelemaan lainsäädännön rajoittamaa puutavarayhtiöiden maan hankintaa, on syytä luoda katsaus kyseessä oleviin lakeihin ja asetuksiin. Niistä on perustava ja tärkein 15. 1. 1915 annettu ja 6. 2. 1915 asetuskokoelmassa julkaistu ja tällöin voimaan tullut asetus, joka koskee eräänlaatuisten yhtiöiden ja yhdistysten oikeutta hankkia kiinteistöä maaseudulla. Päätös sen soveltamisesta annettiin 30 p:nä toukokuuta 1915.

Asetuksen ensimmäisessä pykälässä säädetään, että yhtiö, joka harjoittaa sahaliikettä tai muuta sellaista teollisuutta, jossa metsäntuotteita käytetään raaka-aineena, taikka puutavarakauppaa, saakoon ainoastaan asetuksessa mainituilla rajoituksilla ja ehdoilla hankkia omakseen maaseudulla olevaa kiinteätä omaisuutta. Näistä asetuksessa mainituista rajoituksista ja ehdoista ovat seuraavat tärkeimmät.

§ 2. Yhtiö saakoon omakseen hankkia sen osan vero- tai rälssitilan metsämaista joutomaineen, jota ei harkita tarpeelliseksi emätilan täyttää ja sen viljelyksen tulevaankin kehitykseen nähden riittävää metsä- ja laiduntarvetta varten ja jota ei myöskään ole luettava sellaisiin viljelyskelpoisiin tiluksiin, jotka asemansa ja laajuutensa puolesta soveliaasti voidaan yhdistää jo olevaan maanviljelykseen.

Jos metsämaassa on viljeltyjä tiluksia, jotka viereisen viljelyskelpoisen maan kanssa ovat soveliaat itsenäisen maanviljelyksen perustamiseen, älköön sellaisia alueita tarpeellisine metsämaaineen luettako siihen, minkä yhtiö 1 kappaleen nojalla omakseen hankkii.

Mitä yhtiö tämän pykälän nojalla saa omakseen hankkia, tutkii ja päättää sen läänin maaherra, jossa kiinteistö on. Anomukseen tulee liittyä maanmittarin kummankin asianomaisen läsnä ollessa ja uskottujen miesten avulla valmistama lohkomisehdotus sekä valtion palkkaaman tai valtion avustuksella toimivan seuran tai laitoksen palveluksessa olevan metsämattimiehen laatima selvitys metsästä ja metsämaasta, haku- ja laskelma, laskelma kotitarvepuun käytöstä sekä arvio siitä minkä verran metsämaata on erotettava emätilan täyttää ja sen viljelyksen tulevaankin kehitykseen nähden riittävää metsä- ja laiduntarvetta varten. Maaherra pyytää asian johdosta vielä läänin maanviljelysseuran ja edellä mainitunlaisen metsämattimiehen lausunnot. Myönnettyistä luvista on lääninhallituksessa pidettävä luettelo.

§ 4. Jos vero- tai rälssitilasta on laillisesti ositettu metsämaata ja sellainen maa

sittemmin luovutetaan yhtiölle, olkoon yhtiö oikeutettu hankkimaan sen omakseen ainoastaan siinä tapauksessa, että ositus tutkitaan toimitetuksi 2 §:ssä määrättyjen perusteiden mukaisesti.

§ 6. 1. mom. Jos yhtiö tahtoo hankkia omakseen toisenlaatuista maalla olevaa kiinteätä omaisuutta taikka muissa tapauksissa, kuin 2 ja 4 §:ssä sanotaan, taikka erilleen murtamattoman osan sellaisesta kiinteistöstä, hakekoon siihen lupaa Senaatin Talousosastolta (maatalousministeriöltä). Myönnettyistä luvista on maatalousministeriössä pidettävä luettelo.

2. mom. Yhtiöllä olkoon oikeus lohkomisen tai erottamisen kautta hankkia omakseen kiinteistön osa, joka pääasiallisesti on tarkoitettu tontiksi, varastopaikaksi, hiekan-, soran- tai savenottopaikaksi taikka joka on vesialue tahi koskitila. Lainhuudatusta hakiessaan on yhtiön näytettävä, että lohko taikka palsta on senlaatuinen kuin nyt on sanottu.

Mainitun 6. pykälän 2. momentin mukaan saavat siis yhtiöt esteettä hankkia siinä luetellunlaisia, alaltaan pieniä kiinteistön osia. Kaiken muun lain voimaantulon jälkeen hankitun maakiinteistön omistamiseen yhtiöiden on hankittava lupa. Toisen pykälän mukaisen metsämaan, eli siis sellaisen metsämaan, joka ei ole tarpeellinen maatalouden harjoittamista varten, hankkiminen on sallittua. Olosuhteet on kuitenkin virallisesti todettava tai eroittaminen niin suoritettava, että metsämaa täyttää toisen pykälän asettamat ehdot. Kun lääninhallitus lausuntojen perusteella toteaa näin olevan, myöntää se luvan maanomistukseen, eli niinkuin tässä tutkimuksessa yleensä sanotaan, maan hankintaan.

6:n pykälän 1:n kohdan perusteella yhtiöt saavat kuitenkin hankkia muunkinlaista maata. Tällöin on lupa anottava maatalousministeriöltä, jonka harkinnan varaan jää arvostella kyseessä olevan maa-alan omistuksen tarpeellisuus yhtiön toiminnalle ja se, missä määrin maan siirtyminen yhtiölle vahingoittaisi esimerkiksi jäljelle jäävän tilanosan käyttöä viljelmänä.

Vuoden 1915 lakia kierrettiin kuitenkin paljon, varsinkin siten, että yhtiöt eivät hankkineetkaan maita omiin nimiinsä vaan niitä lähellä olevien yksityisten henkilöiden tai perustamiensa, esimerkiksi maanviljelystä harjoittavien apuyhtiöiden nimiin. Näitä ostajia on tässä tutkimuksessa nimitetty valeostajiksi. Yhtiöille lakia kiertämällä joutuneen maan, jota ne vuoden 1915 lain mukaan eivät olisi saaneet hankkia, saattamiseksi maata viljelevälle väestölle, valtiolle tai kunnille, sekä yhtiöille lakia kiertämällä tulleen voiton valtiolle ottamiseksi annettiin 5 päivänä toukokuuta 1925 laki puutavarayhtiöiden lainvastaisesti hankkimista kiinteistöistä. On syytä esittää lyhyesti myös tämän ns. palautuslain tärkeimmät kohdat.

Lain 3 §:n mukaan on puutavarayhtiön, joka on hankkinut maata vastoin vuoden 1915 asetusta, luovutettava ne tilukset, joita yhtiö sanotun asetuksen (tämän luvun alussa mainitun) 2 §:n mukaan ei ole oikeutettu omakseen hankkimaan, sekä lisäksi sellaiset alueet, jotka katsotaan silloin tarvittavan asutustarkoituksiin.

Lakia kiertämällä hankkimistaan tiloista oli yhtiöiden, tilojen menettämisen uhalla, itse tehtävä ilmoitukset selvityksineen. Asutushallituksessa tarkastettiin, mitkä osat

hankituista maista oli lain 3:n pykälän mukaan luovutettava, ja laskettiin yhtiön lakia kiertämällä mahdollisesti saavuttaman valtiolle maksettavan voiton suuruus.

Vuoden 1915 asetuksen 6:ttä pykälää vastaavana on tässä laissa pykälä 5, jonka perusteella yhtiöt voivat saada Valtioneuvoston (maatalousministeriön) luvalla pitää muunkinlaista maata.

§ 5. Valtioneuvostolla on valta myöntää vapautusta tässä laissa säädetystä luovutusvelvollisuudesta, jos luovutusvelvollisuuden alairen tila on pääasiallisesti tarkoitettu tonteiksi, asuntoalueiksi tai varastopaikaksi taikka jos sen omistamisen elintarpeiden hankkimiseksi yhtiön työvälle tahi muusta sellaisesta syystä katsotaan olevan puutavarayhtiölle erittäin tärkeitä taikka jos tila on vesialue tai koskitila.

Aineiston keruu ja käsittely.

Yhtiöiden myöhäisempää maan hankintaa koskevat virastoista saadut tiedot.

Edellä olevasta yhtiöiden maan hankintaa rajoittavien lakien ja asetusten lyhyestä selostuksesta ilmenee, että yhtiöiden päivämäärän 6. 2. 1915 jälkeen hankkimat maat jakautuvat, asianomaisen kaupan suhdetta lakiin perustana pitäen, kahteen pääryhmään, jotka kumpikin edelleen jakautuvat kahteen ryhmään.

I. Lain mukaisesti hankitut maat.

1. Varsinaiset metsämaat eli tilat, jotka yhtiöt ovat hankkineet vuoden 1915 asetuksen 2. ja 4. §:n mukaisen oikeuden nojalla.
2. Tilat, jotka yhtiöt ovat hankkineet saman asetuksen 6. §:n 1. momentin mukaisen erikoisluvan nojalla.

II. Lain vastaisesti hankitut maat.

1. Tilat, joiden luovuttamista ja kaupan tuottaman voiton palauttamista koskevat asiat asutushallitus on käsitellyt.
2. Tilat, joiden luovuttamista koskevan asian maatalousministeriö on käsitellyt.

Kolmannen pääryhmän muodostavat oikeastaan ne maalla olevat kiinteistöt, joita yhtiöt saavat hankkia vuoden 1915 asetuksen 6:n pykälän toisen momentin perusteella. Tontteina, varastopaikkoina, hiekan-, soran- tai savenottopaikkoina ne ovat kuitenkin alaltaan sangen pieniä. Tässä tutkimuksessa ne jätetään kokonaan huomioon ottamatta.

Ryhmään I. 1 kuuluvista tiloista lääninhallituksissa on pidetty luetteloa vuoden 1915 asetuksen soveltamisesta 30. 5. 1916 annetun päätöksen mukaisesti. Ryhmään I. 2 kuuluvista tiloista, eli siis muutakin kuin metsämaata käsittävistä tiloista, joiden ostoon yhtiöt ovat saaneet luvan senaattilta tai valtioneuvostolta jonkin erikoissyyntä perusteella, on pidetty luettelot maatalousministeriössä. Lakia kiertämällä hankituista tiloista on taas

kohtaan 1. kuuluvista luettelot asutushallituksessa ja kohtaan 2. kuuluvista maatalousministeriössä.

Näitä luetteloita on pidetty lähtökohtina yhtiöiden myöhäisempää maan hankintaa koskevia tietoja kerätessä. Kutakin yhtiöiden hankkimaa tilaa koskevat tiedot on koottu eri lomakkeelle.

Yhtiöiden vuoden 1915 asetuksen mukaisesti hankkimista varsinaisista metsätiloista saatiin siis luettelot lääninhallituksista. Näistä luetteloista saatiin tietää kiinteistön nimi ja rekisterinumero sekä lääni ja kunta, missä kiinteistö sijaitsee. Kun tiedot näiden tilojen pinta-aloista poimittiin maarekisteristä, täytyi tietää myöskin kylä, johon kiinteistö kuuluu. Yhtiöiden maan hankintaa koskevan asetuksen toimeenpanopäätöksen 18 §:ssä jossa määrätään, mitä tiloista pidettävään luetteloon on merkittävä, ei kuitenkaan ole mainintaa kylästä. Sen vuoksi se puuttuikin eräissä lääninhallituksissa pidetyistä luetteloista. Tarvittava kylän nimi oli kuitenkin useimmiten saatavissa lääninhallituksen arkistossa säilytetyistä päätösten konsepteista.

Eräiden läänien luetteloista ei käynyt selville, oliko yhtiölle myönnetty lupa omistaa koko luettelossa mainittu kiinteistö vai osa siitä. Luetteloita täydennettiin myöskin tältä osalta päätösten konseptien mukaan. Usein päätösten konseptit olivat kuitenkin niin lyhennettyjä, ettei niistä saatu lisätietoja. Niissä tapauksissa oli maanmittauskonttorissa maarekisterin ja lohkomisasiakirjojen nojalla pyrittävä selvittämään, mitä tilaa lupa oli tarkoittanut.

Luetteloista saatiin myös tietää, milloin omistuslupa oli annettu, mikä viranomaisen sen oli antanut sekä ostaja.

Yhtiöiden maan hankintaa selvittäviä tietoja koottiin myöskin niistä asiakirjoista, jotka liittyivät yhtiöiden anomuksiin, joissa ne hakivat omistuslupaa ostamilleen maakiinteistöille. Asiakirjoista merkittiin lomakkeisiin myyjän nimi ja ammatti, kauppahinta sekä myyntiaika.

Kun tunnettiin tila, jonka omistamiseen yhtiö oli saanut oikeuden, sekä kunta ja kylä, missä kiinteistö sijaitsee, haettiin maarekisteristä tilan pinta-ala. Paitsi kokonaispinta-alaa oli maarekisterissä mainittu myös tilan jakautuminen eri tiluslajeihin. Kutakin tilaa varten varatulle lipulle merkittiin näiden tietojen mukaan kokonaispinta-alan lisäksi viljellyn maan, viljelyskelpoisen maan, varsinaisen metsämaan ja joutomaan määrät.

Maarekisteristä ja asiakirjoista koetettiin edelleen saada selville, onko yhtiölle myynnin yhteydessä tilasta lohottu muita alueita ja minkä suuruiseksi kantatila jäi.

Yhtiöiden lain vastaisesti hankkimista tiloista koetettiin vielä selvittää edellä esitettyjen tietojen lisäksi maarekisterin sekä yhtiöiden omistuslupanomukseen ja viranomaisen päätökseen liittyvien asiakirjojen nojalla, minkä verran ja kenelle yhtiöt ovat näitä maita myyneet ennen 16. 5. 1925, minkä verran näistä tiloista on palautuslain nojalla määrätty luovutettavaksi, kuka nämä luovutettaviksi määrättyt alueet on ostanut ja miten niitä on käytetty, mitkä alat yhtiöt näistä maistaan ovat myyneet vapaaehtoisesti ja minkä verran yhtiöille on niitä jäänyt. Edelleen merkittiin lomakkeelle valeostaja, joka oli asiakirjoihin merkitty puutavarayhtiön ilmoituksen mukaan.

Tiedot yhtiöiden hankkimista tiloista ja osaksi myös yhtiölle maata myyneistä henkilöistä ja tiloista, joista on myyty osa, on siis koottu aiemmin mainituista luetteloista ja yhtiöiden maanomistuslupa-anomuksiin ja viranomaisten niitä koskeviin päätöksiin liittyvistä asiakirjoista lääninhallituksissa, asutushallituksessa ja maatalousministeriössä.

Näiden eri virastoissa koottujen tietojen nojalla saatiin selvitys yhtiöiden 6. 2. 1915 jälkeen hankkiman maan määristä. Lisäksi saatiin selvitys siitä, kuka viranomaisen on antanut ostoluvan, sekä koottiin eräitä vain osaa aineistoa koskevia merkintöjä, kuten tiedot myyjän ammatista, ostajasta, kaupanteon ajasta ja kauppahinnasta. Myöskin kunkin yhtiöiden hankkiman tilan tiluslajijakautuminen merkittiin tilaa koskevalle lomakkeelle maarekisterin mukaan. Nämä tiedot ovat kuitenkin siinä määrin vanhentuneita, että esimerkiksi viljellyn ja viljelyskelpoisen maan määriä esittäville pinta-alaluvuilla on tuskin mitään merkitystä.

Edellä selostetulla tavalla on saatu selvitystä moneen eri asiaan, jotka valaisevat yhtiöiden maan hankintaa. Ehkä tärkeimpänä näistä on pidettävä lukuja, jotka osoittavat yhtiöiden vuosittain vuoden 1914 jälkeen hankkiman maan määrän. Nämä luvut perustuvat tutkimuslaitoksen eri virastoissa keräämään, kunkin yhtiön hankkimat kaikki tilat käsittävään luetteloon. Tämän luettelon tarkistamiseksi pyydettiin Enso-Gutzeit Osakeyhtiöltä, joka on suurin maanostaja, että tutkimuslaitoksen luetteloa saataisiin verrata mainitun yhtiön osalta yhtiön omiin tilanostoistaan pitämiin luetteluihin. Enso-Gutzeit Osakeyhtiö suostuikin hyväntahtoisesti tähän. Näin saatettiin vertailla keskenään tila tilalta tutkimuslaitoksen ja Enso-Gutzeit Osakeyhtiön luetteloissa olevat yhtiön vuoden 1914 jälkeen hankkimia tiloja koskevat tiedot. Vertailu osoitti, että tutkimuslaitoksen keräämät tiedot yhtiöiden vuoden 1914 jälkeen hankkimien tilojen lukumäärästä ja kokonaispinta-alasta olivat riittävän tarkat ja luotettavat. Samassa yhteydessä vertailtiin myöskin ostoaikaa, kauppahintaa

ja myyjän ammattia koskevia tietoja ja nekin osoittautuivat täysin käyttökelpoisiksi. Kun tutkimuksen perustana olevaa aineistoa ei ole koottu yhtiöittäin ja Enso-Gutzeitin maan hankinta ei ole ollut mitenkään erikoisasemassa, voidaan tarkistuksen tuloksia pitää koko aineistoa koskevinä.

Myöhäisempää maan hankintaa koskeva tiloilla koottu aineisto.

Edellä on selostettu miten 6. 2. 1915 voimaan tulleen asetuksen jälkeen tapahtuneen yhtiöiden maan hankinnan selvittämiseksi on koottu aineistoa eri virastoista. Tämän aineiston perusteella voidaan selvittää yhtiöiden kyseessä olevana aikana hankkima maan määrä. Sen lisäksi voidaan tästä aineistosta saada, niinkuin edellä on esitetty, eräitä muita tietoja tähän maan hankintaan liittyvistä seikoista. Kun kuitenkin suppeiden ja usein puutteellisten asiakirjatietojen mukaan olisi ollut vaikeata muodostaa edes sellaista kokonaiskuvaa yhtiöiden maan hankinnasta, että olisi voitu arvostella käytettävissä olevien tietojen merkitystä ja luotettavuutta, oli tarpeen tutustua yhtiöiden maan hankintaan liittyviin seikkoihin käymällä yhtiöille siirtyneillä tiloilla sekä keskustelemalla yhtiölle maata myyneiden henkilöiden kanssa.

Tällainen tiloilla suoritettava aineiston keruu ja havaintojen teko oli vielä välttämätöntä pyrittäessä selvittämään yhtiöiden 6. 2. 1915 jälkeen lain mukaan tapahtuneen tai virallisesti lain vastaiseksi todetun maan hankinnan merkitystä maalaisväestölle. Käsillä olevan tutkimuksen tämän osan perusteellinen suoritus olisi vaatinut enemmän varoja, työvoimaa ja aikaa, kuin mitä sitä suoritettaessa oli käytettävissä. Vaikka jo alusta alkaen oli tiedossa, että tutkimuksessa tältä osalta oli pakko tyytyä liian pieneen aineistoon, tahdottiin kuitenkin kiinnittää huomiota tähän mielenkiintoiseen ja yhtiöiden maan hankinnan arvosteluun oleellisesti vaikuttavaan seikkaan.

Tämän eri tiloilla havaintoja tekemällä ja tiedustelemalla suoritettavan työn tarkoituksena tuli siis olemaan asiakirjoista koottujen tietojen merkityksen ja luotettavuuden toteaminen, yleiskuvan antaminen tutkimuksen suorittajalle yhtiöiden maan hankinnasta ja sen merkityksestä maalaisväestölle sekä aineiston keruu edes jonkinlaisten mahdollisuuksien luomiseksi viimeksimainitun seikan objektiivista selvitystä varten.

Kun tutkimuksen tätä osaa suoritettaessa ei oltu tilaisuudessa hankkimaan niin laajaa aineistoa, että tulokset olisivat kuvanneet oloja koko

maassa, täytyi tietojen keruu keskittää määrättyjen olosuhteiden erityisen merkitykselliseksi tekemille seuduille. Tällaisiksi seuduiksi katsottiin ensinnäkin ne, joilla yhtiöiden maan hankinta 6. 2. 1915 jälkeen on ollut erikoisen runsasta ja toiseksi Karjalan kannas. Viimeksi mainittu siitä syystä, että yhtiöiden asianomaisella luvalla tapahtunut maan hankinta on siellä herättänyt erityistä huomiota ja huolestumista. Tämä ilmenee erikoisesti Viipurin läänin maanviljelysseuran maatalousministeriölle osoittamasta 4 p:nä tammikuuta 1932 päivätystä kirjelmästä sekä Viipurin läänin maaherran, Viipurin piirin asutustarkastajan, metsähallituksen ja Keskusmetsäseura Tapion asian johdosta antamista lausunnoista. Niissä esitetään eriäviäkin käsityksiä eräistä yhtiöiden maan hankintaan liittyvistä seikoista, mutta ollaan yksimielisiä siitä, että Karjalan kannaksen tilojen pienuuden ja metsien heikon tilan vuoksi olisi yhtiöiden maan hankintaan siellä kiinnitettävä erikoista huomiota.

Tiloilla suoritettava tutkimus suunniteltiin käyttäen perustana niitä tietoja, jotka oli koottu asiakirjoista. Kun oli käytettävänä luettelot kaikista yhtiöiden 6. 2. 1915 jälkeen hankkimista tiloista, oli edellä mainittuja perusteita silmällä pitäen valittava ne tilat, joiden osalta tiedot aiottiin koota.

Karjalan kannaksen alueella suoritetusta tutkimuksen osasta tulee tuonnempana (ss. 82—88) erillinen selostus, joten mainittu alue sivuutetaan tässä yhteydessä.

Koko maata koskevassa selvittelyssä katsottiin tarkoituksenmukaisimmaksi kiinnittää huomiota muutamiin maan eri osissa sijaitseviin kuntiin, joissa yhtiöt niiden maan hankintaa rajoittavan asetuksen voimassaoloaikana ovat hankkineet yhteisen pinta-alan ja tilojen lukumäärän mukaan absoluuttisesti ja kunnan koko pinta-alaan verrattuna suhteellisen runsaasti tiloja. Näitä seikkoja silmällä pitäen ja eräiden käytännöllistenkin syiden vuoksi tutustuttiin lähemmin yhtiöiden 6. 2. 1915 jälkeen tapahtuneeseen maan hankintaan Puumalan, Keuruun, Soinin, Varpaisjärven ja Tohmajärven kunnissa. Karjalan kannaksen alueella tutkittiin yhtiöiden maan hankintaa ja siihen liittyviä seikkoja Kanneljärven ja Valkjärven kuntien alueilla. Olosuhteet Kanneljärven kunnassa olivat siksi poikkeukselliset, että sieltä saatuja tuloksia ei ole otettu huomioon esitettäessä koko maata koskevia yhdistelmiä.

Koko maata koskevaan aineistoon kuuluvia tilan kauppoja on eri kunnista seuraavat määrät: Varpaisjärveltä 18, Soinista 41, Keuruulta 28, Tohmajärveltä 5, Puumalasta 10 ja Valkjärveltä 36. Yhteensä siis 138 tilan tai tilan osan kauppaa. Tohmajärveltä ja Puumalasta on tiedot vain

osasta niistä tiloista, jotka kyseessä olevana aikana ovat siirtyneet yhtiöiden haltuun. Muista luetelluista kunnista on tiedot kaikista mainitun laatusista tiloista eräitä poikkeuksia lukuunottamatta. Olosuhteita näissä kunnissa ja Karjalan kannaksella selvitetään eri luvussa.

Aineisto ei edusta tasaisesti koko maan niitä osia, joissa yhtiöiden maan hankinta on ollut runsasta. Päijänteen vesistöalueelta ja Etelä-Savon osalta aineistoa on niukasti, mutta tämä ei aiheuttane muutosta siihen kuvaan, jonka kootut tiedot antavat. Kun tiedot on suurimmalta osalta koottu käymällä määrätyn kunnan alueella kaikilla 6. 2. 1915 jälkeen yhtiöille siirtyneillä tiloilla, ei tilojen valinta enää ole voinut aiheuttaa yksipuolisen kuvan syntymistä. — On kuitenkin todettava, että aineiston muodostaa vain joukko havaintoja. Eri ilmiöiden suhteellisesta runsaudesta ei siis voida suorittaa tarkkoja laskelmia.

Tiloilla kierreltäessä kiinnitettiin huomiota 1) niihin syihin, jotka olivat aiheuttaneet tilan tai sen osan myymisen yhtiölle, 2) siihen tilaan, josta yhtiölle myyty tila oli erotettu tai joka oli erotettu yhtiölle myydystä tilasta, 3) yhtiön hallussa olevaan tilaan. Kohdassa 2) mainitulla tilalla, joka siis yleensä oli yksityisen hallussa oleva viljelystila, tehtiin tiedusteluja ja havaintoja omistajan ammatista, tilan pinta-alasta ja tiluslajijakautumisesta, metsän tilasta, puutavaran myynneistä, kotitarvepuun saannista, laitumesta ja isäntävään toimeentulosta. Yhtiöiden hallussa olleilla tiloilla taas kiinnitettiin huomiota viljeltyjen ja viljelyskelpoisten maiden käyttöön ja käyttömahdollisuuksiin sekä metsän tilaan nyt ja yhtiöiden ostaessa maan.

Näiden havaintojen ja tiedustelujen tuloksina muodostui työn suorittajalle käsitys kyseessä olevista asioista ja muistiinpanojen muodossa kerätyä aineistoa, josta tehtyjen yhdistelmien mukaan voidaan saada yleisille havainnoille tukea ja mahdollisesti tehdä uusiakin johtopäätöksiä.

Aikaisempaa maan hankintaa koskevat tiedot.

Niinkuin jo aiemmin on mainittu, tämän tutkimuksen päätarkoituksena on selvittää yhtiöiden maan hankintaa sinä aikana, jolloin se on ollut lainsäädännön rajoittamaa, eli siis maan hankintaa vuoden 1914 jälkeen. Koska kuitenkin tiedot yhtiöiden tänä aikana vuosittain hankkiman maan määrästä kaipaavat vertailua varten miltei välttämättömästi vastaavia tietoja aikaisemmilta ajoilta, on niihinkin kiinnitettävä huomiota. Yhtiöiden 6. 2. 1915 jälkeen tapahtuneen maan hankinnan selvittely perustuu

mainittuna päivänä voimaan tulleen asetuksen toimeenpanopäätöksen määräysten mukaisesti luetteloihin. Kun näitä luetteloita on siis pidetty vasta mainitusta ajankohdasta alkaen ei ole mahdollista saada vastaavalla tavalla tietoja yhtiöiden ennen vuotta 1915 hankkimasta maasta.

Tietojen saamiseksi yhtiöiden aikaisemmasta maan hankinnasta oli luonnollisesti tutustuttava niitä koskeviin selvityksiin. Näiden tutkimusten tuloksia ei kuitenkaan ole julkaistu niin, että ne olisivat olleet tätä selvitystä varten käyttökelpoisia. Niin sanotusta P a a v i l a i s e n aineistosta, jonka tulokset on julkaistu Suomen virallisen tilaston niteessä Maanomistustilasto 1, olisi ehkä saatu tarvittavat tiedot. Valitettavasti ei sen säilytyspaikasta kuitenkaan ole tietoa tai mahdollisesti aineisto on hävitetty.

Toinen sangen huomattava yhtiöiden maan hankintaa koskeva tutkimus on alkukatsauksessa mainittu puunjalostusteollisuuden toimesta ja pääasiassa R e n v a l l i n johdolla suoritettu. Kun sen tulokset on julkaistu verrattain vaillinaisesti, oli sitä suurempi syy tämän selvityksen yhteydessä kiinnittää huomiota mainitun laajan ja perusteellisen tutkimuksen yhtiöiden maanomistuksen määrää selvittelevään aineistoon. P u u n j a l o s t u s t e o l l i s u u d e n k e s k u s l i i t t o antoikin Metsätieteellisen tutkimuslaitoksen pyynnöstä käytettäväksi yhtiöiden maanomistuksen laajuutta selvittelevästä aineistosta tehdyt luettelot. Tässä tutkimuksessa esitettävä katsaus yhtiöiden aikaisempaan maanomistukseen perustuu näiden luetteloiden mukaan suoritettuihin laskelmiin.

Mainituissa luetteloissa on kunnittain esitetty ne tilat, jotka ovat aineistoa vuosina 1916 ja 1917 kerättyä kuuluneet yhtiöille tai puunjalostusteollisuutta tai puutavarakauppaa harjoittaville yksityisille. Eri omistajaryhmät on luetteloissa tarkoin eroteltu. Kustakin tilasta on mm. mainittu, milloin se on siirtynyt yksityisen hallusta näihin omistajaryhmiin kuuluvalle ja milloin se on joutunut nykyiselle omistajalle sekä tilan pinta-ala.

Kun edellä mainitun Puunjalostusteollisuuden keskusliitolta saadun luettelon mukaan on pyritty saamaan kuva puunjalostusyhtiöiden maan hankinnasta, on yhdistelmään luettu seuraavien R e n v a l l i n erottamien omistajaryhmien maanomistus:

- a) puunjalostusteollisuusyhtiöt,
- b) puutavara- ja metsäyhtiöt, jotka eivät harjoita puunjalostusteollisuutta,
- b¹) ns. apu- tai valeyhtiöt,
- c) puunjalostusteollisuustoiminimet,

d) puutavaratoiminimet, jotka eivät harjoita puunjalostusteollisuutta (vrt. Renvall 1919, ss. 22—24). Näistä ryhmiin a, b ja b¹ luetut maanomistajat ovat epäilemättä samoja, joita jäljempänä esitettävä, myöhempää maan hankintaa valaiseva aineisto koskee. Sen sijaan on todennäköistä, että ryhmiin c ja d kuuluu maanomistajia, joita ei ole luettu mukaan edellä mainittuun toiseen aineistoon. Ryhmiin c ja d kuuluvat ovat hankkineet vuoden 1914 loppuun mennessä n. 126 800 ha. Tämän alan osuus koko kyseessä olevasta yhtiöiden hankkiman maan määrästä on vain n. 6 %. On myös huomattava, että ryhmään c ei ole luettu yksityisten puunjalostusteollisuuden harjoittajain maan hankintaa, joka vuoteen 1915 mennessä käsitti n. 11 400 ha, eikä yksityisten puutavara-liikemiesten ja välittäjien maata n. 1 800 ha. Koetettaessa sivulla 63 laskea puunjalostusyhtiöiden hallussa nyt olevan maan määrää on mainittu puunjalostus- ja puutavaratoiminimien hankkima ala 126 800 ha jätetty pois.

Edellä selostettujen omistajaryhmien hallussa olleiden tilojen lukumäärät ja pinta-alat on laskettu yhteen, ryhmittäen ne sen vuoden mukaan, jolloin tilat ovat joutuneet yksityisomistuksesta mainittuihin ryhmiin kuuluville omistajille. Ne tilat, joiden osalta mainittua vuotta ei ole ollut tiedossa, on jaoteltu sen vuoden mukaan, jolloin ne ovat tulleet tutkimuksen suorittamisen aikaisen omistajan haltuun. Tästä aiheutuva virhe ei kuitenkaan muuta lukusarjan antamaa kuvaa yhtiöiden maan hankinnasta, koska näiden tilojen ala on vain 481 434 ha, eli 23 % yhtiöiden kyseessä olevana aikana hankkimasta koko pinta-alasta. Nämä tilat olisi myöskin voitu jättää niiden joukkoon, joista ei tiedetä, milloin ne ovat siirtyneet puunjalostusyhtiölle. Kun kuitenkin on mahdollista, että kyseessä olevat kaksi vuosilukua useissa tapauksissa ovat samat tai, että ne eivät paljon poikkea toisistaan, on vuosiluku, joka ilmoittaa tilan nykyiselle omistajalle joutumisen ajan, rinnastettu vuosilukuun, joka ilmoittaa milloin tila on siirtynyt yhtiöille. Liitteenä olevassa taulukossa on tilat kuitenkin erotettu näiden kummankin vuosiluvun mukaan.

Yhdistelmien perustana olevassa luettelossa on kustakin yhtiöiden hallussa olevasta tilasta yleensä ilmoitettu pinta-ala hehtaareina ja manttaali. Yhdistelmiä laadittaessa on käytetty hehtaareina ilmoitettua pinta-alaa. Luettelossa on kuitenkin joukko tiloja, joiden suuruutta kuvaamassa on vain manttaali. Näiden manttaalimäärät on muutettu hehtaareiksi käyttämällä likimääräisiä kertoimia, jotka on saatu laskemalla kussakin läänissä eräiden läänille tai sen eri osille tyypillisten kuntien ja kihlakuntien alueella olevien tilojen manttaali- ja hehtaarimäärien suhteet. Tämä suhde vaihtelee, kuten tunnettua, yksityisten tilojen kohdalla sangen paljon. Kun tässä

kyseessä olevaa tarkoitusta varten on laskettu tämä suhde kutakin läänää varten erikseen eikä ole syytä olettaa, että pinta-alatietojensa puolesta puutteelliset tilat tässä suhteessa oleellisesti poikkeaisivat muista aineistoon kuuluvista tiloista, on todennäköistä, että tämä menetelmä ei vie harhaan johtaviin tuloksiin.

On laskettu manttaalien yhtiöiden hallussa olleilla tiloilla eri lääneissä keskimäärin vastanneen seuraavia pinta-alamääriä ha:nä: Hämeen läänissä 1 300, Viipurin läänissä 1 700, Mikkelin läänissä 1 600, Kuopion läänissä 3 000, Vaasan läänissä 3 400 ja Oulun läänissä 3 200. Uudenmaan ja Turun ja Porin läänien alueilta oli kaikkien tilojen pinta-ala ilmoitettu hehtaareina.

Ahvenanmaalta yhtiöt ovat edellä selostetun aineiston mukaan hankkineet vuonna 1915 yhden ainoan noin 15,5 ha:n tilan. Kun jäljempänä selostettavan vuoden 1914 jälkeen hankittuja tiloja koskevan aineiston mukaan yhtiöt eivät ole mainitun ajankohdan jälkeen hankkineet Ahvenanmaalta tiloja, Ahvenanmaata ei ole lainkaan otettu mukaan yhtiöiden maan hankintaa esittäviin taulukkoihin. Mainitun ainoan yhtiöiden Ahvenanmaalta hankkiman tilan osalta ei asiaa ole lähemmin selvitetty, mutta varsinaista ristiriitaa näiden aineistojen välillä tämä ei silti osoita, koska tutkimuslaitoksen aineistoon eivät kuulu ne tilat, joiden ostoon ei ole saatu vuoden 1915 yhtiöiden maan hankintaa rajoittavan asetuksen mukaista lupaa ja jotka on myyty ennen palautuslain voimaan tuloa.

Luettelo, jonka mukaan tässä tutkimuksessa esitettävät yhdistelmät on laadittu, käsittää vain ne tilat, jotka ovat olleet yhtiöiden hallussa aineistoa koottaessa, siis noin vuosina 1916—1917. Todellisuudessa yhtiöt ovat siis hankkineet maata sen verran enemmän kuin mitä ne ovat myyneet yksityisille takaisin. Tämä määrä ei liene kuitenkaan suuri. Toisena lukua pienentävänä virhelähteenä on se, että yhtiöiden omistuksessa olleiden kaikkien tilojen pinta-aloja ei ole tunnettu. Edelleen on otettava huomioon, että aineistoa kerätessä ei ehkä ole saatu siihen kaikkia yhtiöiden omistuksessa olleita tiloja. Tästä mahdollisesti aiheutuvien virheiden ei kuitenkaan voida olettaa olevan suuria, koska aineiston keruu lienee suoritettu sangen perusteellisesti.

Yhtiöiden maan myyntejä koskevat tiedot.

Edellä selostetun aineiston perusteella voidaan tyydyttävän tarkasti saada selville yhtiöiden vuosittain hankkiman maan määrä. Tätä tietoa tärkeämpänä voidaan kuitenkin pitää selvitystä siitä, minkä verran yhtiöiden maanomistus on vuosittain tai määrättyjen ajanjaksojen aikana lisään-

tynyt. Yhtiöiden maan hankintaa koskevaa selvitystä olisi siis täydennettävä yhtiöiden maan myynneistä saaduilla tiedoilla.

Yhtiöt eivät yleensä ole ostaneet maita myydäkseen ne myöhemmin. Kun yhtiöt kuitenkin ennen vuotta 1915 ostelivat enimmäkseen kokonaisia tiloja viljelyksineen ja torppineen, joutuivat yhtiöt vuokra-alueiden lunastamista koskevan lain ja vähäisessä määrässä eräiden muidenkin lakien vaikutuksesta myymään osia maistaan. Lisäksi yhtiöt ovat sangen yleisesti erottaneet ostamastaan tilasta viljelykset ja siihen liittyvän pienehkön metsäalan eri tilaksi ja myyneet sen.

L i n d f o r s on Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirjan osissa III, V ja IX julkaissut tietoja puunjalostusteollisuutta harjoittavien yhtiöiden maan myynneistä. Niissä esitetty tilasto perustuu Yksityismetsänhoitajayhdistyksen yhtiöiltä keräämiin tietoihin.

Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirjassa III (1930, ss. 35—36) esittää L i n d f o r s selostaessaan puunjalostusteollisuuden maan myynnejä mm. seuraavaa: »Esitettävät tiedot käsittävät ajanjakson, joka päättyy vuoden 1928 loppuun ja alkaa vuonna 1918, jolloin laki vuokra-alueiden lunastamisesta (L.V.L. eli nk. torpparilaki) astui voimaan. Pieni osa tietoja antaneista yhtiöistä ei kuitenkaan ole ilmoittanut maan myynnejään tämän ajanjakson alkuvuosina, vaan alkaen vuodesta 1920 tai 1921, vieläpä jotkut vasta vuodesta 1923. Tiedot myytyjen alueiden lukumäärästä, pinta-alasta jne. eivät siis vastaa koko sitä määrää, minkä tiedot antaneet yhtiöt todellisuudessa ovat myyneet ajanjaksona 1918—1928. Toiselta puolen on otettava huomioon, että esim. vuokra-alueiden erottamistoimitukset pääsivät täyteen vauhtiinsa vasta pari kolme vuotta lain voimaantulon jälkeen, siis vuosien 1921—1922 vaiheilla, ja että myöskin vapaaehtoiset kantatilain myynnit samoihin aikoihin lienevät vilkastuneet. On siis oletettavaa, että ne myynnit, jotka edellämainitusta syystä ovat jääneet tästä tilastosta pois, eivät ole lukumäärältään tai laajuudeltaan varsin huomattavia, joten esitettävät luvut pääasiassa vastannevat todellisia oloja, — — — —. Tietoja on saatu yhtiöiltä, joiden omistama kokonaispinta-ala ilman vesiä v. 1928 lopussa oli 1 833 000 ha.»

Tiedot maan myynneistä Yksityismetsänhoitajayhdistys sai yhtiöittäin. Ajanjaksolta 1918—1927 ei ole tietoa eri vuosien myynneistä. Vuodesta 1928 alkaen tiedot maan myynneistä on kuitenkin saatu yhtiöiltä vuosittain. Tietoja antaneiden yhtiöiden lukumäärä on tänä aikana lisääntynyt siinä määrin, että kun niiden omistaman maan osuus yhtiöiden koko maa-alasta vuonna 1928 oli L i n d f o r s i n laskujen mukaan 82.7 %, se oli vuonna 1934 98.4 %. Nämä tiedot L i n d f o r s on julkaissut Yksityis-

metsänhoitajayhdistyksen vuosikirjoissa V ja IX. Kun Metsätieteellinen tutkimuslaitos sai käytettäväkseen Yksityismetsänhoitajayhdistyksen yhtiöiltä saamat maan myynnejä koskevat tiedot, on yhdistelmiä varten tarvittavat laskelmat suoritettu tutkimuslaitoksessa. Saadut luvut poikkeavat jonkin verran Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirjoissa esitetyistä, mikä johtuu eräiden puutteellisina vastauksina olleiden tietojen erilaisesta käytöstä ja mahdollisesti joidenkin ristiriitaisuuksien erilaisesta tulkinnasta.

Niin sanotun palautuslain merkityksen selvittämiseksi on tässä tutkimuksessa pyritty tekemään selkoa siitä, keille yhtiöiden lakia kiertämällä hankkimista tiloista myydyt osat tai kokonaiset tilat ovat joutuneet. Tämän vuoksi maarekisterin sekä yhtiöiden omistuslupa-anomukseen ja viranomaisten päätökseen liittyvien asiakirjojen nojalla koetettiin selvittää, minkä verran ja kenelle yhtiöt ovat näitä maita myyneet ennen 16. 5. 1925, minkä verran näistä tiloista on palautuslain nojalla määrätty luovutettavaksi, kuka nämä luovutettaviksi määrätty alueet on ostanut ja miten niitä on käytetty, mitkä alat yhtiöt palautusasian käsittelyn jälkeen ovat vapaaehtoisesti myyneet ja minkä verran kyseessä olevista tiloista on jäänyt yhtiöille. Mainitut asiakirjat ovat asutushallituksessa ja maatalousministeriössä, jotka ovat kyseessä olevat asiat käsitelleetkin.

Kootuista tiedoista tehdyt yhdistelmät ovat yksityiskohdiltaan osaksi ristiriitaisia. Tämä aiheutuu osaksi epäselvistä asiakirjoista johtuneista virheistä tai joiltakin kohdin puutteellisiksi jääneistä tiedoista. Päätekijänä tässä on kuitenkin se, että eri mittauksissa tilojen pinta-alat ovat useassa tapauksessa huomattavastikin muuttuneet ja että on tapahtunut tilojen vaihtoja.

Yhtiöiden maan hankinta ja maanomistus.

Maan hankinta eri aikoina.

Seuraavassa selvitetään ensin puunjalostusteollisuuden toimesta pääasiassa A. Renvallin johdolla kerätyn aineiston perusteella yhtiöiden maan hankintaa ennen vuotta 1915.

Taulukko 1 kuvaa yhtiöiden maan hankintaa vuosittain. Siinä esitettyihin lukuihin sisältyvät vain ne tilat, jotka ovat olleet yhtiöiden hallussa aineistoa koottaessa noin vuosina 1916—1917. Todellisuudessa yhtiöt ovat siis hankkineet maata sen verran enemmän kuin mitä ne ovat myyneet yksityisille takaisin. Tämä määrä ei liene kuitenkaan suuri. Toisena lukuja pienentävänä virhelähteenä on se, että luettelossa on 104 yhtiöiden omistuksessa ollutta tilaa, joiden pinta-ala ei ole tiedossa. Edelleen on otettava huomioon, että aineistoa kerätessä ei ehkä ole saatu siihen kaikkia yhtiöiden omistuksessa olevia tiloja. Tästä mahdollisesti aiheutuvia virheitä ei kuitenkaan voida pitää suurina, koska aineisto on erittäin perusteellisen työn tulos.

Selvemmän yleiskatsauksen saamiseksi esitetään taulukossa 2 maan hankinta viisivuotiskausittain.

Taulukoista huomataan, että vuoden 1870 alkaessa yhtiöt omistivat vain runsaasti 34 000 hehtaaria maata. Aineistosta voidaan todeta, että yhtiöt olivat hankkineet nämä tilat pitkän ajanjakson kuluessa. Viisivuotiskautena 1870—74 alkaa varsinainen yhtiöiden maan hankinta. Tänä aikana yhtiöiden maan omistus kasvaa entisestään noin kolminkertaiseksi. Vuoden 1874 jälkeen maan hankinta ei kuitenkaan seuraavina kymmenenä vuotena jatku yhtä vilkkaana. Viisivuotiskautena 1875—79 hankittiin vuosittain keskimäärin vain vajaat viisituhatta hehtaaria ja vuosina 1880—84 keskimäärin noin yhdeksäntuhatta hehtaaria vuodessa. Seuraavina vuosina hankitun maan määrä kasvaa kuitenkin vilkkaammin, kohoten jyrkästi vuoden 1896 vaiheilla. Viisivuotiskautena 1895—99 yhtiöt ovatkin hankkineet vuosittain keskimäärin yli 70 000 hehtaaria ja vuosina 1900—1914 keskimäärin 93 000 hehtaaria. Vuosisadan lopussa ripeästi

Taulukko 1. Yhtiöiden ennen vuotta 1915 vuosittain hankkimien tilojen lukumäärä ja pinta-ala.

Tabelle 1. Anzahl und Areal der von den Gesellschaften vor 1915 jährlich erworbenen Güter.

Vuosi Jahr	Tilojen - Güter		Vuosi Jahr	Tilojen - Güter	
	lukumäärä Anzahl	pinta-ala, ha Areal, ha		lukumäärä Anzahl	pinta-ala, ha Areal, ha
— 1859 ¹	44	29 631	1895	75	28 454
1860—1864 ²	7	4 591	1896	151	49 896
			1897	297	87 719
1865—1869 ²	1	197	1898	260	90 069
			1899	290	95 639
1870	35	24 307	1900	299	101 081
1871	10	4 502	1901	76	20 344
1872	10	11 970	1902	310	146 785
1873	43	19 589	1903	330	82 915
1874	12	4 964	1904	324	83 456
1875	7	5 508	1905	494	92 044
1876	7	3 208	1906	407	83 503
1877	21	11 811	1907	564	119 711
1878	6	1 599	1908	357	153 508
1879	4	2 404	1909	273	60 038
1880	28	11 884	1910	438	110 859
1881	7	4 103	1911	206	42 649
1882	10	4 841	1912	427	77 940
1883	42	18 352	1913	707	164 865
1884	8	6 043	1914	204	49 659
1885	16	10 587	Yht. - Insg. 7 165 2 109 314		
1886	25	14 575	Ostovuosi tuntematon: Kaufjahr unbekannt:		
1887	21	10 891	144 48 372		
1888	48	27 348	Kaikkiaan vuoteen 1914		
1889	27	15 413	Insgesamt bis 1914		
1890	107	57 378	7 309 2 157 686		
1891	26	17 882	Pinta-ala tuntematon: Areal unbekannt:		
1892	43	19 534	104		
1893	16	5 200			
1894	45	19 868			

¹ Käsittää pitkän ajanjakson. — Umfasst einen langen Zeitraum.

² Käsittää viisivuotiskauden. — Umfasst einen Zeitraum von 5 Jahren.

kasvanut yhtiöiden maan hankinta on siis 1900-luvun viitenätoista ensi vuotena erittäin voimakasta, mutta ei osoita tänä aikana enää ainakaan selvää kasvua.

Taulukosta 2 huomaa myös yhtiöiden hankkimien tilojen keskikoon pienentymisen.

Taulukko 2. Yhtiöiden maan hankinta vuoteen 1869 ja edelleen viisivuotis-kausittain vuoteen 1914.

Tabelle 2. Bodenerwerb der Gesellschaften bis 1869 und weiter in Jahrjünften bis 1914.

Ajanjakso Zeitschnitt	Hankittujen tilojen Erworbene Güter		Hankittu vuotta kohti, ha Erworben je Jahr, ha	Tilojen keski- koko, ha Mittelgröße der Güter, ha
	lukumäärä Anzahl	pinta-ala, ha Areal, ha		
—1869	52	34 419	—	660
1870—1874	110	65 332	13 100	590
1875—1879	45	24 530	4 900	540
1880—1884	95	45 223	9 000	480
1885—1889	137	78 814	15 800	580
1890—1894	237	119 862	24 000	510
1895—1899	1 073	351 777	70 400	330
1900—1904	1 339	434 581	87 000	320
1905—1909	2 095	508 804	101 800	240
1910—1914	1 982	445 972	89 200	230
Ostovuosi tuntematon Kaufjahr unbekannt	144	48 372	—	340
Yhteensä ennen vuotta 1915 — Insg. vor 1915	7 309	2 157 686	—	295

Yhtiöiden myöhäisempää maan hankintaa kuvaavat luvut perustuvat, kuten jo aiemmin on mainittu, eri virastoissa pidettyihin luetteloihin ja maan hankintaa koskeviin asiakirjoihin. Kun nämä luettelot koskevat vuoden 1915 helmikuun kuudennen päivän jälkeen tapahtunutta hankintaa, jää aikaisempaa ja myöhempää maan hankintaa koskevien aineistojen väliin aukko noin kuukauden ajalta.

Taulukko 3 esittää yhtiöiden myöhemmän maan hankinnan vuosittain. Siitä ilmenee hankittujen tilojen lukumäärä, keskikoko ja hankitun maan pinta-ala. Suuresta osasta kauppoja ei ole tiedossa vuotta, milloin ne on tehty. Likimääräisen kuvan saamiseksi yhtiöiden eri vuosina ostamien maiden määrästä on näiden kauppojen käsittämä maa-ala jaettu siinä suhteessa kuin tiedossa olevien kauppojen ala jakautuu eri vuosien kesken.

Taulukko 3. Yhtiöiden vuoden 1914 jälkeen vuosittain hankkimien tilojen lukumäärä, kokonaispinta-ala ja keskimääräinen pinta-ala.

Tabelle 3. Anzahl, Gesamtareal und mittleres Areal der von den Gesellschaften nach 1914 jährlich erworbenen Güter.

Ostovuosi Kaufjahr	Hankitun aineiston mukaan Nach dem beschafften Material			Hankittu likimäärin, ha ¹ Erworben ungefähr, ha ¹
	Tilojen - Güter			
	lukumäärä Anzahl	pinta-ala, ha Areal, ha	keskikoko, ha Mittelgröße, ha	
1915	118	17 102	145	21 300
1916	433	67 529	156	84 300
1917	152	25 767	170	32 200
1918	57	8 432	148	10 500
1919	81	5 909	73	7 400
1920	217	35 511	164	44 300
1921	132	22 813	173	28 500
1922	139	23 275	167	29 100
1923	110	19 051	173	23 800
1924	128	18 056	141	22 500
1925	40	5 526	138	6 900
1926	64	13 892	217	17 300
1927	102	13 154	129	16 400
1928	304	33 547	110	41 900
1929	147	16 757	114	20 900
1930	69	4 377	63	5 500
1931	29	2 103	73	2 600
1932	72	6 156	86	7 700
1933	136	8 661	64	10 800
1934	126	12 213	97	15 300
1935	94	5 595	60	7 000
1936	93	10 608	114	13 200
1937	(11)	(1 276)	(116)	(1 600)
Tuntematon Unbekannt	944	93 723	99	—
Yht. — Insg.	3 798	471 033	124	471 000

Taulukon 3 esittämiin lukuihin siitä, minkä verran maata on kunakin vuonna siirtynyt yhtiöiden haltuun, sisältyvät ne tilan kaupat, jotka on tehty maaherrojen tai valtioneuvoston luvalla sekä ne lakia kiertäen teh-

¹ Vv. 1915—34 hankittu koko pinta-ala tiedossa olevien kauppojen suhteen mukaan eri vuosien kesken jaettuna.

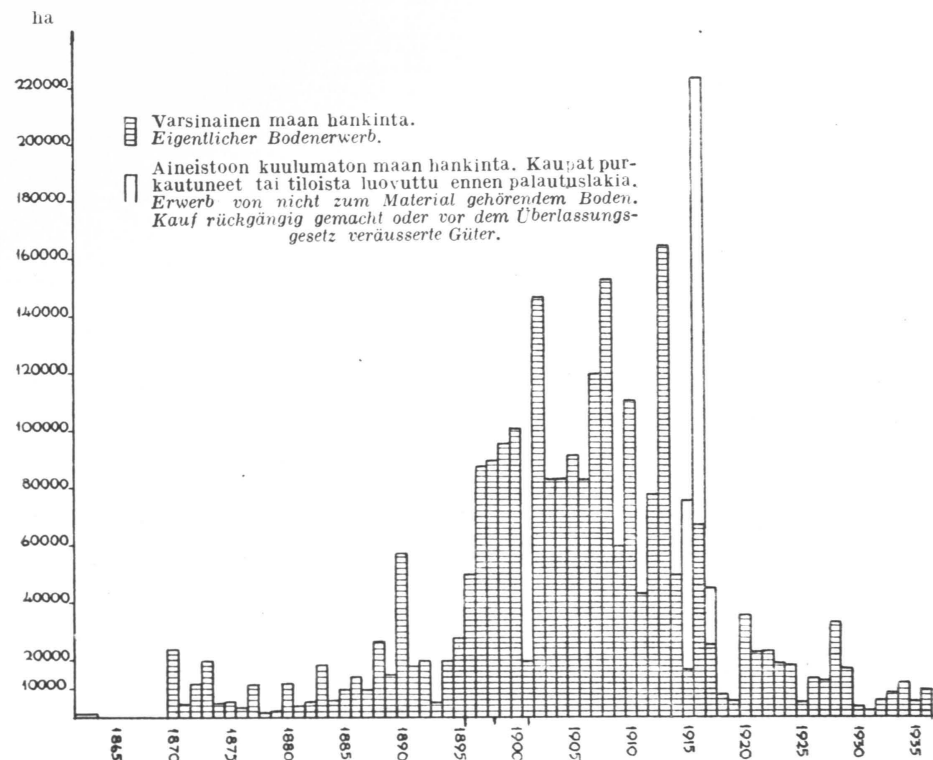
¹ Das in den Jahren 1915—34 erworbene gesamte Areal im Verhältnis der mitgeteilten Käufe auf die verschiedenen Jahre verteilt.

dyt kaupat, jotka myöhemmin on käsitelty asutushallituksessa tai valtioneuvostossa. Kunakin vuonna yhtiöiden hankkimien maiden määriin eivät siis kuulu ne tilat, jotka on ostettu jonkun yksityisen henkilön nimiin, mutta silti yhtiön varoilla ja asiallisesti yhtiön haltuun, ja jotka sitten myöhemmin palautuslain uhatessa, mutta ennen sen voimaan tuloa on myyty. Samoin lukuihin eivät sisälly ne tilat, joita koskevat kaupat on purettu myyjän vaatimuksesta vuoden 1915 asetuksen perusteella. Erikoisesti vuonna 1916, mutta myöskin vuosina 1915 ja 1917 lienevät yhtiöt ostaneet erittäin paljon tiloja yksityisten nimiin, tai toisin sanoen monet yhtiöitä lähellä olevat henkilöt ostivat paljon tiloja yhtiönsä varoilla. Nämäkin tilat lienee R e n v a l l i n johdolla suoritetuissa yhtiöiden maan omistusta koskevassa tutkimuksessa luettu yhtiöiden omistamiksi. Tästä johtunee, että mainitun tutkimuksen mukaan yhtiöt ovat vuosina 1915—1917 hankkineet maata yhteensä n. 345 000 ha kun taas lääninhallitusten ja maatalousministeriön luettelojen mukaan yhtiöt ovat mainittuina vuosina hankkineet vain noin 110 000 ha. Yhtiöiden maan hankintaa eri vuosina havainnollistavassa graafisessa esityksessä näiden eri määrien erotus on merkitty varjostamattomilla pylväillä. Nämä pylväät kuvaavat siis aivan likimäärin yhtiöiden sen lain vastaisesti hankkiman maan määrää, joka palautuslain voimaan tullessa ei enää ollut kyseessä olevien yhtiöiden hallussa. Varsinkin vuosina 1920—1924 valeostajat myivät näitä tiloja tai tilojen ne osat, jotka yhtiöt lain mukaan saattoivat ostaa, sille yhtiölle, jonka palveluksessa tai omistajina he olivat. Useassa tapauksessa tila myytiin ensin yhtiöön kuulumattomalle henkilölle. Tämä heti tilan saatuaan myi ne osat metsämaata, jotka yhtiö lain mukaan saattoi ostaa sille yhtiölle, jonka hallussa tila tavallaan jo oli ollut. Vasta nämä yhtiöiden omissa nimissään suorittamat maiden ostot sisältyvät taulukon 3 lukuihin.

Aineistoon ja taulukon esittämiin lukuihin kuuluvat viime vuosien osalta vain ne tilat, joiden hankintaan yhtiöt ovat saaneet luvan. Kun luvan hakuun on vuoden määräaika ja anomuksen käsittelykin vie aikansa, ovat vuoden 1937 luvut aivan vaillinaiset ja mahdollisesti jossakin määrin myös parin edellisen vuoden maan hankintaa esittävät luvut.¹

Tarkasteltaessa taulukon 3 esittämiä lukuja yhtiöiden vuosittain hankkiman maan määrästä huomataan heti verrattaessa taulukoiden 3 ja 1 esittämiä lukuja, että vuoden 1915 yhtiöiden maan hankintaa rajoittava asetus huomattavasti vähensi yhtiöiden maan hankintaa. Se on ollut hyvin

¹ Aineisto on koottu vuonna 1938.

Kuva 1. Yhtiöiden maan hankinta eri vuosina.

Fig. 1. Bodenerwerb der Gesellschaften in den einzelnen Jahren.

paljon vähäisempää kuin vuosina 1900—1914. Eri vuosina on maata kuitenkin hankittu kovin eri määrissä, mikä johtuu taloudellisten kausien vaihtelusta, vuosien 1918 ja 1919 poikkeuksellisista oloista sekä yhtiöiden maan hankintaa rajoittavista laeista ja niiden tulkinnasta.

Yhtiöiden hankkiman maan määrän vuotuista vaihtelua havainnollistuttaa tähän liitetty piirros. Vuosien 1915—1917 korkeammat pylväät kuvaavat puunjalostusteollisuutta harjoittavien yhtiöiden ja yksityisten maan hankintaa R e n v a l l i n aineiston mukaan. Eri aineistoihin perustuvien pylväiden erotus käsittänee ne jo aiemmin mainitut tilat, jotka oli ostettu ilman lupaa ja myytiin ennen palautuslain voimaantuloa tai joiden omistukseen saatiin myöhemmin lupa joko maaherroilta tai palautuslain määräysten mukaan. Jälkimmäisessä tapauksessa lupa saatiin uuden kaupan jälkeen ja tilat on luettu aineistoon vasta tällöin tapahtuneena maan hankintana.

Taulukko 4. Yhtiöiden maan hankinta ajanjaksoittain ja lääneittäin.
Tabelle 4. Der Bodenerwerb der Gesellschaften nach Zeitabschnitten und Länen (Provinzen).

Lääni Län	Hankittu ajanjaksoittain maata, ha — In den einzelnen Zeitabschnitten beschaffter Boden, ha										Hankittu kaikkiaan, ha Erworben insg., ha	
	—1869		1870—1894		1895—1904		1905—1914		1915—1937			
	Kaikkiaan Insgesamt		Vuotta kohti Je Jahr		Kaikkiaan Insgesamt		Vuotta kohti Je Jahr		Kaikkiaan Insgesamt			Vuotta kohti Je Jahr
Uudenmaan ..	—	29 523	1 181	7 827	783	13 961	1 396	20 945	72 256	1 498	65	73 754
Turun ja Porin ..	3 638	46 877	1 875	5 854	585	13 871	1 387	730	70 970	18 962	824	89 932
Hämeen	3 002	22 633	905	28 675	2 867	48 804	4 880	1 072	104 186	43 944	1 911	148 130
Viipurin	—	5 226	209	71 778	7 178	134 228	13 423	11 232	222 464	73 898	3 213	296 362
Mikkelin	437	21 464	859	64 554	6 455	60 005	6 001	4 148	150 608	59 532	2 588	210 140
Kuopion	27 085	102 284	4 091	350 977	35 098	322 261	32 226	7 369	809 970	108 921	4 736	918 897
Vaasan	—	76 412	3 056	114 818	11 482	60 810	6 081	902	252 942	104 500	4 543	357 442
Oulun	255	29 342	1 174	141 879	14 188	300 844	30 084	1 981	474 301	59 778	2 599	534 079
Koko maa Ganz Finnland	34 417	333 761	13 350	786 362	78 636	954 781	95 478	48 379	2 157 703	471 033	20 479	2 628 736

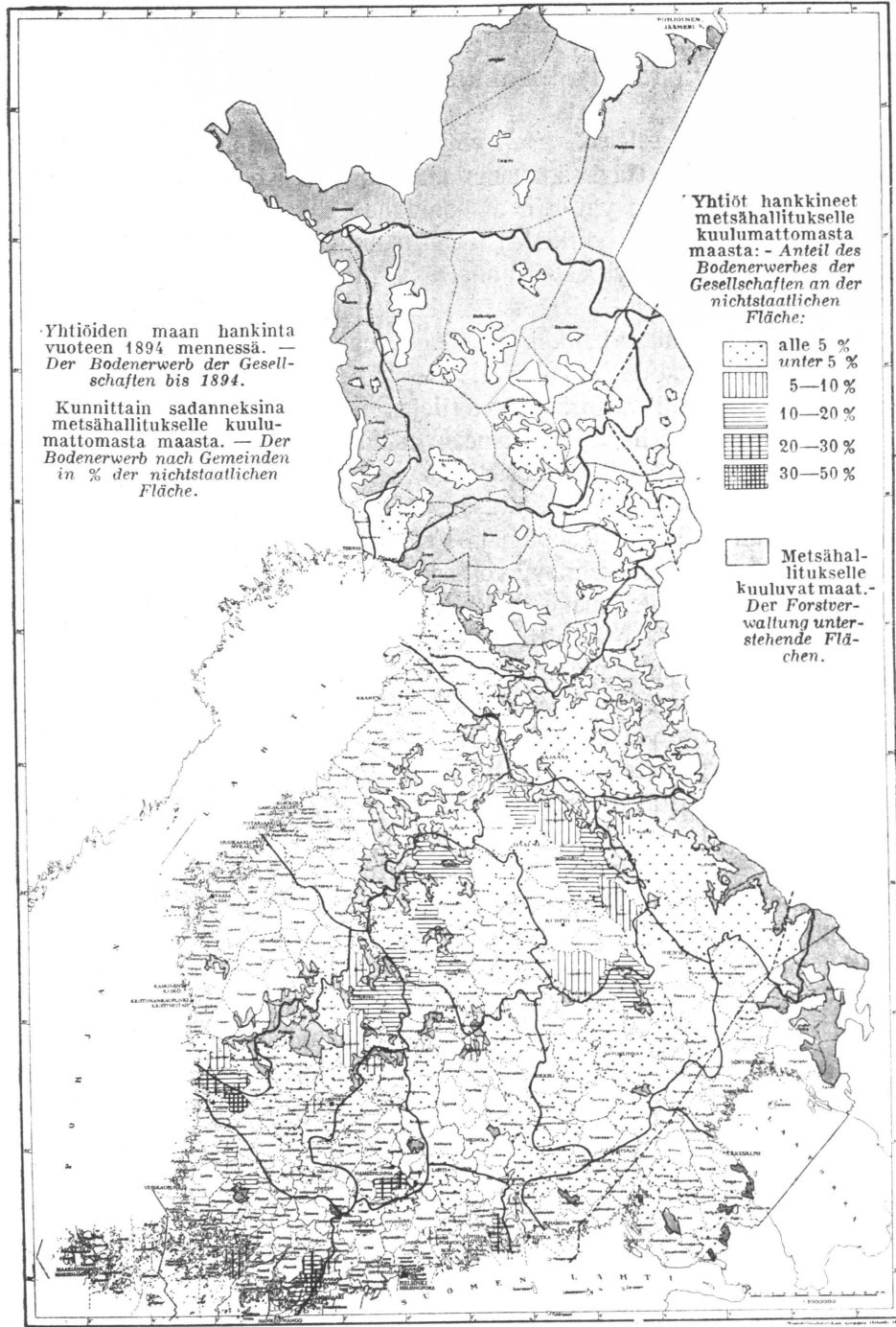
Yhtiöiden hankkiman maan sijainti.

Edellä on tarkasteltu, miten yhtiöiden maan hankinta on vaihdellut eri aikoina. Käytettävissä olevan aineiston perusteella voidaan myös todeta, missä määrin yhtiöt ovat hankkineet maata eri seuduilla.

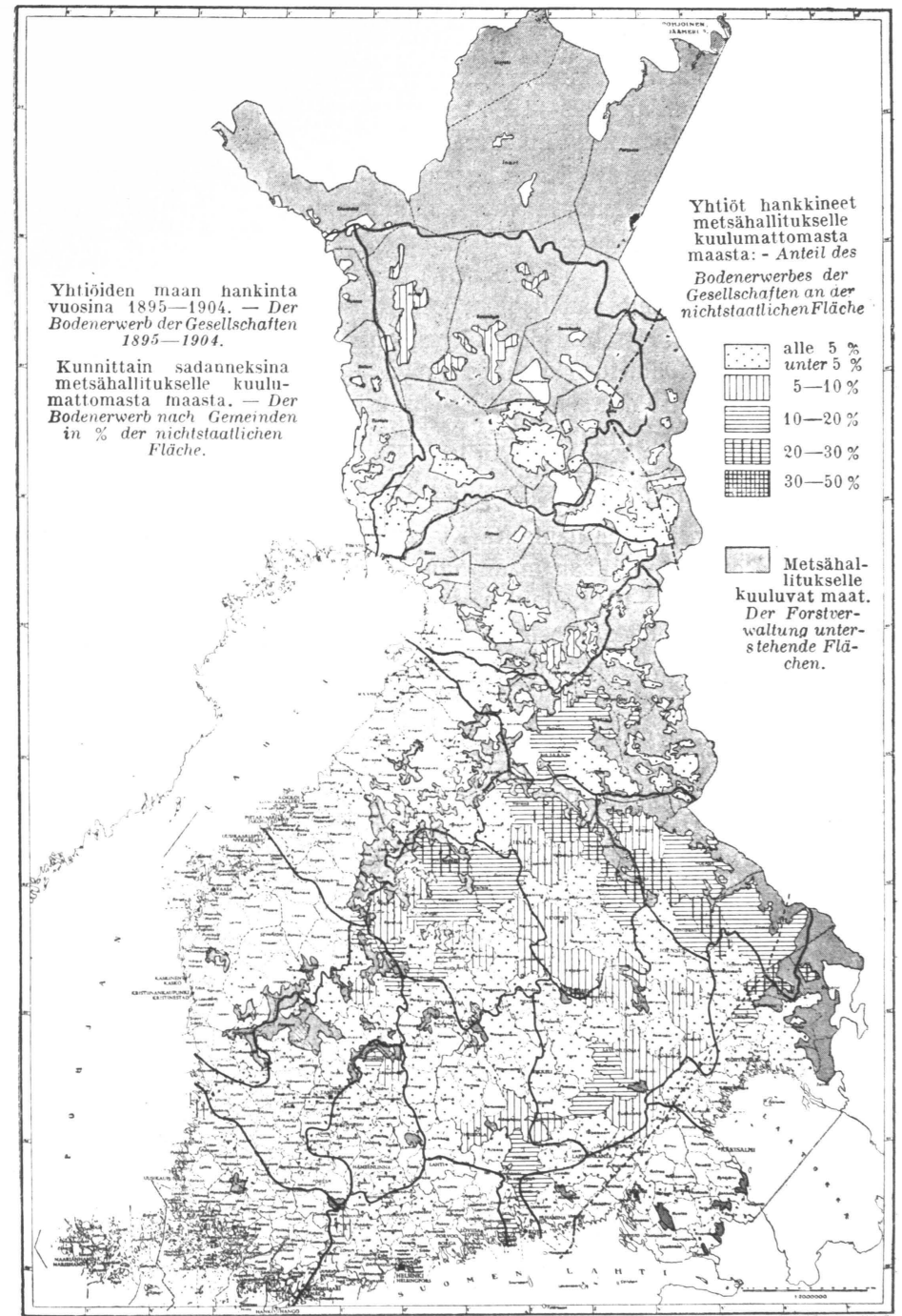
Taulukko 4 kuvaa yhtiöiden maan hankintaa ajanjaksoittain eri lääneissä. Niinkuin on yleisesti tunnettua, yhtiöiden maanomistus on yleisintä Kuopion läänissä. Runsaasti yksi kolmasosa yhtiöiden maista on siellä. Yhtiöiden maan hankinnan vilkkaus on vaihdellut taulukossa esitettyinä ajanjaksoina eri lääneissä eri tavoilla. Uudenmaan lääniä koskevien lukujen merkitystä vähentää niiden tilojen runsaus, joiden hankinta-ajasta tiedetään varmuudella vain, että ne on hankittu ennen vuotta 1915, mutta kuitenkin voidaan todeta, että siellä olevat maat on hankittu yleensä suhteellisen aikaisin. Maan hankinta on päässyt hyvään alkuun jo varhain myös Turun ja Porin, Kuopion ja Vaasan lääneissä. Viipurin ja Oulun lääneissä se sen sijaan kehittyy voimakkaaksi vasta myöhemmin. Vuoden 1914 jälkeen yhtiöiden maan hankinta on jo paljon vähäisempää. Varsinkin Kuopion ja Oulun läänien valtavat luvut ovat pienentyneet.

Yhtiöiden maan hankinnan vilkkaus maan eri osissa ja seuraavana neljänä ajanjaksona, vuoteen 1894, 1895—1904, 1905—1914 ja 1915—1937 on kuvattu viidellä kartogrammilla. (Kuvat 2—6.) Ne esittävät miten suuren prosentin yhtiöiden kyseessä olevana ajanjaksona hankkimat maat muodostavat metsähallitukselle kuulumattomista maista (kunnan pinta-alasta vähennettynä metsähallituksen hallussa olevat maat). Kartoihin on myös merkitty metsähallitukselle kuuluvat alueet. Kun ne muodostavat noin 98 % valtion koko maanomistuksesta (Erkkilä 1940, s. 20) ei valtion muuta maanomistusta ole otettu huomioon tässä tarkastelussa.

Kuva 2 esittää yhtiöiden maan hankintaa ennen vuotta 1895. Niinkuin esim. aiemmin esitetystä yhtiöiden maan hankintaa eri vuosina valaisevasta piirroksesta huomaamme, ei maan hankinta tänä aikana vielä ole päässyt täyteen vauhtiinsa. Se on ilmeisesti ollut vilkkainta Noormarkun ja Pohjan pitäjän tienoilla. Mainituissa pitäjissä ja eräissä niiden lähipitäjissä on yhtiöiden haltuun siirtynyt yli tai lähes 30 % kaikesta valtiolle kuulumattomasta maasta. Tämä tehtaiden ympäristössä tapahtunut maan hankinta on vähäisemmässä määrässä havaittavissa eräillä muillakin paikoin. Tavallaan toisen ryhmän maan hankinnasta muodostavat Saimaan, Päijänteen ja Kokemäenjoen latvavesistöjen alueilla hankitut tilat. Muualla maan hankinta on ollut vähäistä.

Kuva 2. — Fig. 2.

Kuva 3. — Fig. 3.

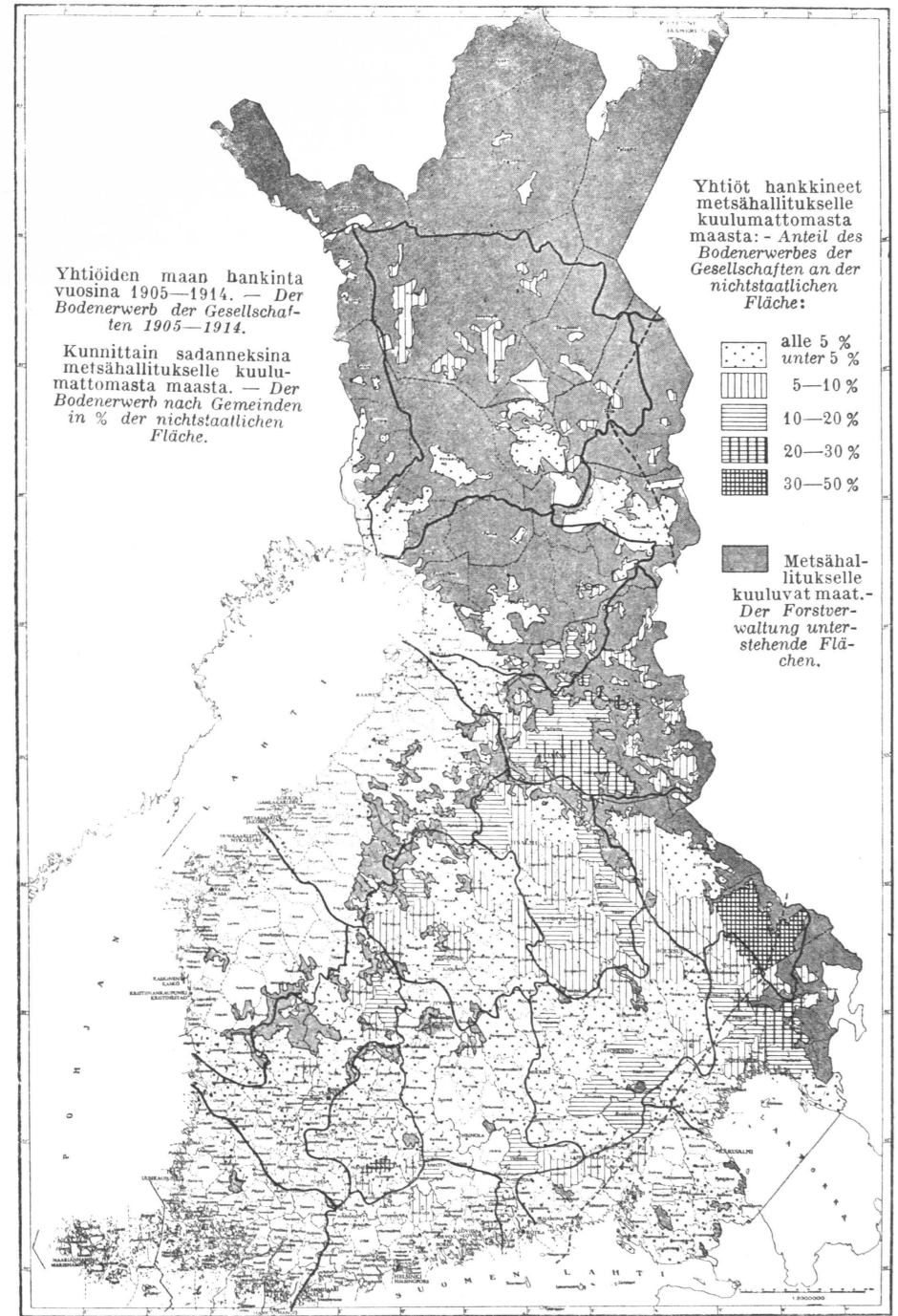
Yhtiöiden maan hankintaa vilkkaan hankintakauden ensimmäisellä puoliskolla eli vuosina 1895—1904 esittää kuva 3. Maan hankinnan suu-
resta vilkkaudesta johtuen tämä kartta on huomattavasti tummempi kuin
edellinen, vaikka se esittää vain kymmenen vuoden aikana suoritettuja
maan ostoja. Maan hankinta merenrannikkoalueella ei ole sanottavasti
enää jatkunut. Sen sijaan se on ollut voimakasta Pielisen sekä Päijänteen ja
Saimaan pohjoisissa vesistöalueissa eikä kohdistu enää vain vedenjakaja-
seutuihin, vaan laajoille alueille jo paljon tasaisemmin kuin kuvan 2 esittä-
mällä ajanjaksolla. Kyseessä olevan kymmenen vuoden kuluessa on useissa
mainittujen vesistöalueiden kunnissa siirtynyt yhtiöiden haltuun 20—30 %
valtiolle kuulumattomasta maasta. Sen lisäksi samoissa kunnissa on saattanut
jo ennestään olla yhtiöillä 10—20 % mainitunlaisesta maasta. Kymmen-
vuotiskaudella 1895—1904 yhtiöt ovat hankkineet runsaasti maita myöskin
Saimaan eteläisellä ja Oulujoen vesistöalueella. Edellisellä kaudella vasta
heikkona esiintyvä maan hankinta Kymijoen tienoilla on vilkastunut.

Kuva 4 esittää vilkkaan maan hankintakauden jälkimmäistä puolisko-
koa, eli vuosia 1905—1914. Maiden ostot ovat jatkuneet runsaina samoilla
alueilla kuin edellisellä kymmenvuotiskaudella. Voidaan kuitenkin havaita,
että ostot monissa vedenjakajaseutujen kunnissa ovat vähentyneet, mah-
dollisesti sen vuoksi, että helposti saatavissa olevat tilat ja metsät jo suu-
reksi osaksi olivat yhtiöiden hallussa. Tänä kymmenvuotiskautena yhtiöt
ovat hankkineet paljon maita myöskin Pohjois-Laatokan vesistöalueelta,
jossa aikaisemmin oli suoritettu sängen vähän maan ostoja.

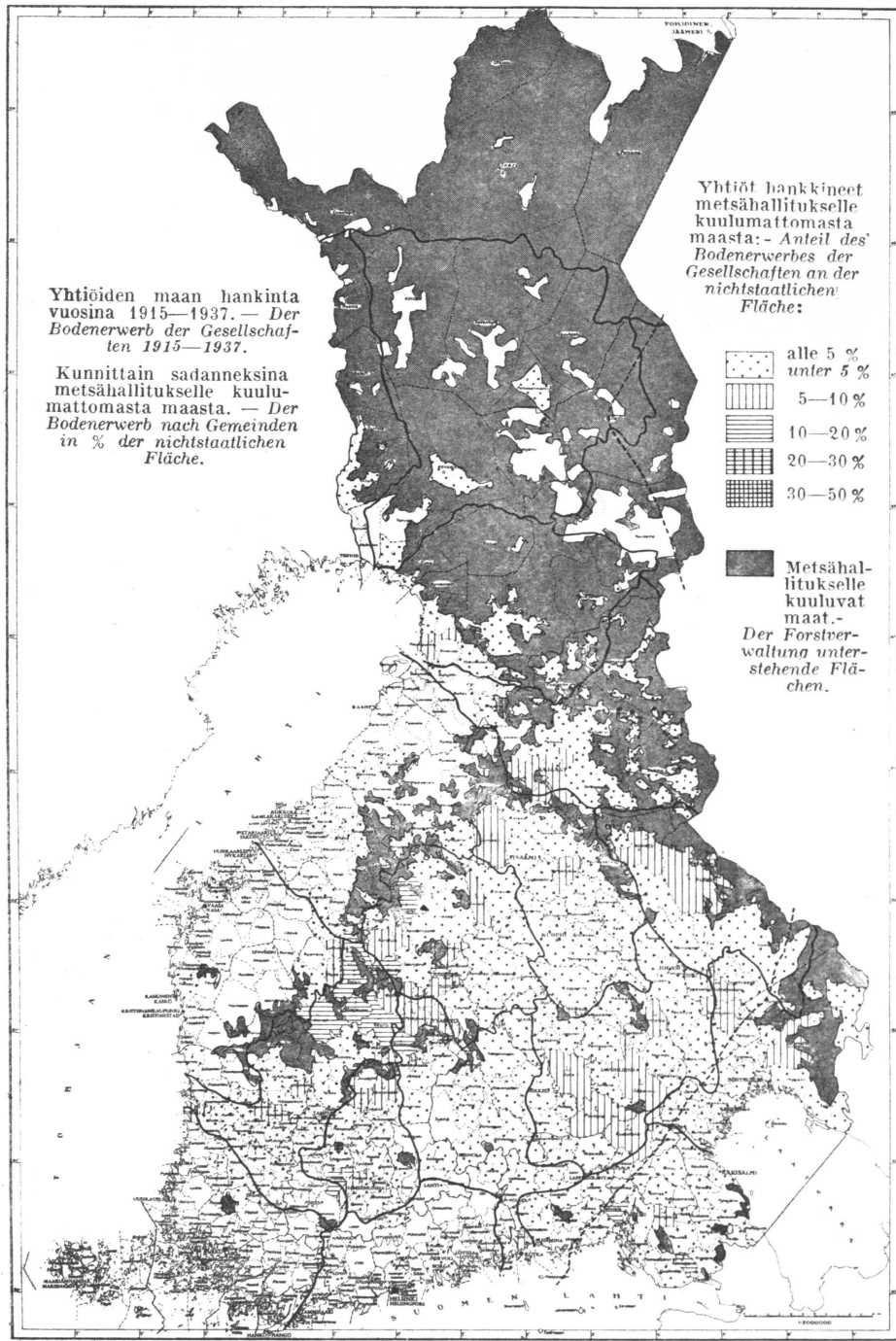
Niinkuin jo aiemmin esitetystä on ilmennyt, on yhtiöiden maan han-
kinta ollut sitä rajoittavan lainsäädännön aikana paljon vähäisempää kuin
aikaisemmin. Tämä ilmenee myös kuvasta 5. Se esittää maan hankintaa
vuosina 1915—1937, siis 23 vuotena. Vaikka ajanjakso on näinkin pitkä,
on ostettujen maiden ala siksi vähäinen, että kartta jää vaaleaksi. Maan
hankinta on ollut vilkkainta Kokemäenjoen vesistöalueen pohjoisosassa.
Siellä on kyseessä olevana aikana useissa kunnissa siirtynyt yhtiöille
10—20 % valtiolle kuulumattomasta maasta. Yhtiöt ovat hankkineet
maata suhteellisen runsaasti myöskin jo mainitun alueen itä- ja koillis-
puolelta, siis Päijänteen pohjoisen vesistöalueen länsiosasta ja eteläisen
vesistöalueen luoteisosasta. Muuten maan hankinta on vuosina 1915—37
jakautunut suhteellisen tasaisesti miltei koko sille alueelle, jolta yhtiöt
yleensä ovat maata hankkineet.

Yhtiöiden maan hankintaa vuosina 1915—1937 lääneittäin kuvaa tau-
lukko 5. Viipurin läänistä on erotettu Karjalan kannas, koska yhtiöiden
maan hankintaan siellä on kiinnitetty erikoista huomiota.

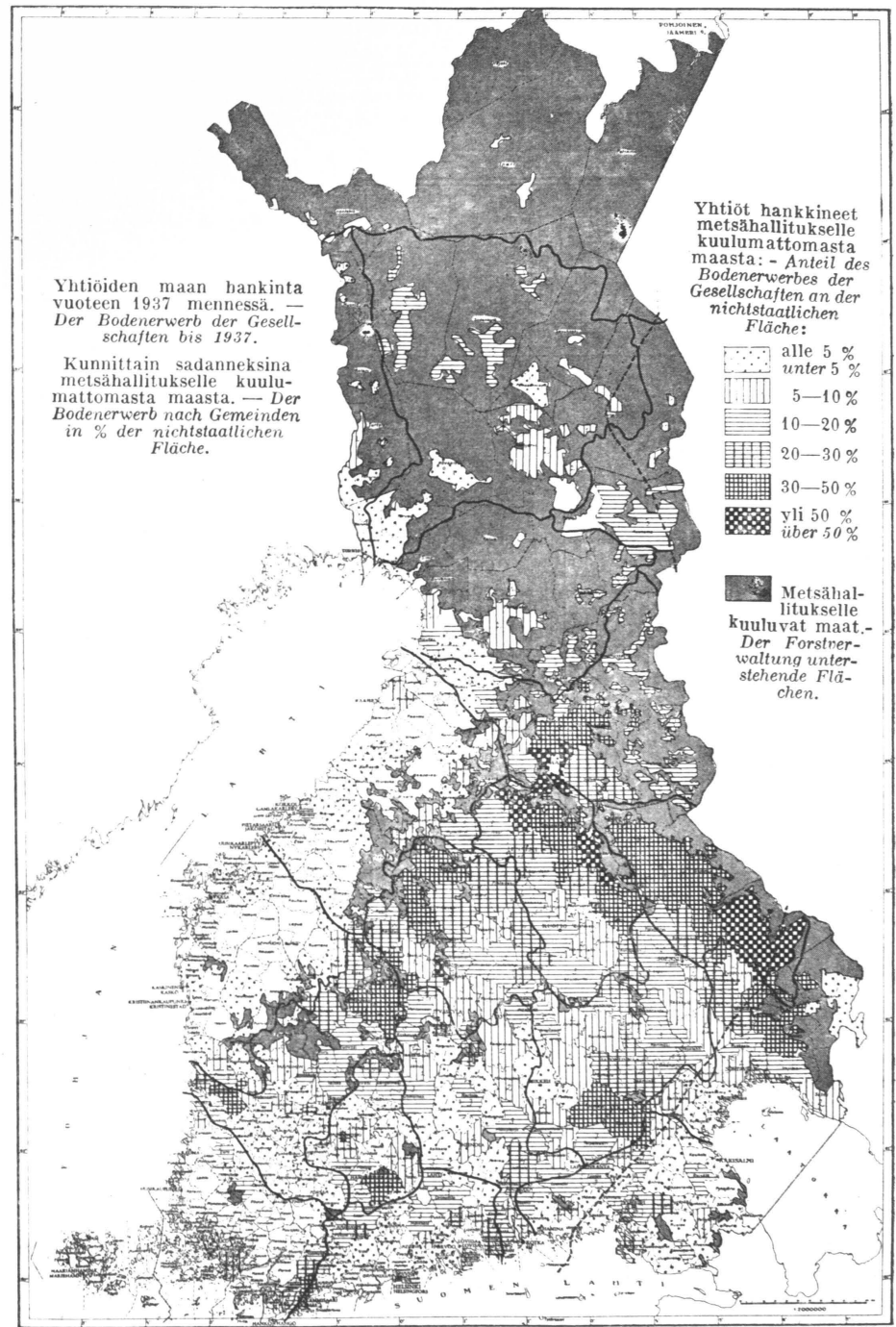
Kuva 6 esittää yhtiöiden koko maan hankinnan suhteellista runsautta

Kuva 4. — Fig. 4.

Kuva 5. — Fig. 5.

Kuva 6. — Fig. 6.

Taulukko 5. Yhtiöiden vuosina 1915—1937 eri lääneissä ja Karjalan kannaksella hankkimien maiden määrät.

Table 5. Umfang des Bodenerwerbes der Gesellschaften 1915—1937 in den einzelnen Länen und auf der Karelischen Landenge.

Vuosi Jahr	Uudenmaan lääni	Turun ja Porin lääni	Hämeen lääni	Vilpurin l. ilman kannasta	Karjalan kannas	Mikkelin lääni	Kuopion lääni	Vaasan lääni	Oulun lääni	Koko maa
	Län Uusimaa	Turun ja Porin lääni Län	Hämeen lääni Län Häme	Län Viipuri ohne Karel. Landenge	Karjalan kannas Karel. Landenge	Län Mikkelin Län	Län Kuopio	Län Vaasa	Län Oulu	Ganz Finnland
hehtaaria — ha										
1915	—	587	93	3 530	12	2 599	6 381	360	3 540	17 102
1916	—	2962	8 249	6 353	75	11 303	24 475	7 584	6 529	67 530
1917	—	1 456	3 202	1 950	15	1 594	1 371	3 892	12 287	25 767
1918	—	215	3 302	1 006	—	37	2 212	520	1 141	8 433
1919	—	—	1 781	1 354	40	177	3	1 312	1 242	5 909
1920	112	2 638	1 484	3 929	203	4 651	8 374	7 442	6 679	35 512
1921	—	292	960	683	16	4 698	4 363	9 001	2 800	22 813
1922	1	4 148	1 999	2 824	285	3 206	5 034	4 084	1 694	23 275
1923	—	1 499	432	776	100	1 956	9 784	2 504	2 000	19 051
1924	—	735	324	2 969	76	2 109	7 538	245	4 060	18 056
1925	—	3	—	754	—	882	2 663	—	1 224	5 526
1926	—	508	2 973	1 250	113	1 522	793	5 883	850	13 892
1927	108	224	242	1 205	2 948	4 756	3 274	234	163	13 154
1928	202	118	1 551	2 818	38	4 913	14 184	8 857	866	33 547
1929	—	1 314	1 531	1 010	187	6 109	4 329	1 532	745	16 757
1930	—	144	860	821	149	944	1 359	100	—	4 377
1931	76	110	476	688	159	347	247	—	—	2 103
1932	—	783	491	1 429	32	113	1 121	2 165	19	6 153
1933	116	900	161	2 887	439	1 608	387	1 198	965	8 661
1934	231	170	290	3 338	21	925	2 166	1 626	3 446	12 213
1935	—	45	71	2 693	4	696	474	1 612	—	5 595
1936	95	—	—	2 744	33	986	147	6 603	—	10 608
1937	(195)	—	—	(3)	—	—	(98)	(759)	(221)	(1 276)
Tuntematon Unbekannt	362	111	13 472	18 137	3 802	3 401	8 144	36 987	9 307	93 723
Yht. — Insg.	1 498	18 962	43 944	65 151	8 747	59 532	108 921	104 500	59 778	471 033

maan eri kunnissa verrattuna kuntien siihen maan pinta-alaan, joka ei ole valtion hallussa.

Yhtiöiden runsas maan hankinta vedenjakajaseuduilla on tämänkin kartan mukaan ilmeinen. Vedenjakajaseutujen lisäksi on se ollut vilkasta mm. Saimaan eteläisellä vesistöalueella, Kainuussa ja Pohjan pitäjän, Noormarkun sekä Hämeenlinnan tienoilla.

Maan hankinnan suhde lakiin.

Taulukko 6 esittää yhtiöiden vuosittaisen maan hankinnan jakautumisen sen mukaan, miten kauppa suhtautuu yhtiöiden maan hankintaa koskeviin säännöksiin. »Lain mukaisella» maan hankinnalla tarkoitetaan niitä ostoja, joihin yhtiöillä on ollut vuoden 1915 asetuksen mukainen oikeus tai lupa. »Lain vastaisella» maan hankinnalla tarkoitetaan taas niitä kauppia, joita vuoden 1925 laki (palautuslaki) koskee (vrt. ed. ss. 21—22). Taulukosta huomataan, että vuoden 1915 asetuksen voimaan tultua yhtiöiden maan hankinta tapahtui aluksi miltei yksinomaan lakia kiertämällä. Vuodesta 1920 alkaen on lain mukaan tapahtuva maan hankinta kuitenkin lain vastaista runsaampaa. Kun jälkeen 16. 5. 1925 lakia kiertäen mahdollisesti hankitut tilat eivät enää ole palautuslain alaisia, eivät näitä koskevat kaupat yleensä ole maatalousministeriön ja asutushallituksen lain vastaisesti hankituista tiloista pitämässä luetteloissa. Ne eivät siis sisälly myöskään taulukon 6 lain vastaisesti hankittuja tiloja koskevaan sarakeryhmään.

Jos aineiston perusteella lähemmin tarkastellaan niitä kauppia, joissa yhtiöt ovat lain mukaisesti vuoden 1915 asetuksen 2 ja 4 §§:n nojalla, eli lyhyemmin sanottuna maaherrojen luvalla, hankkineet maita, huomataan myyjän useissa tapauksissa olleen niin lähellä yhtiötä, että lakia mahdollisesti on aikaisemmin kierretty. On siis kaikesta päättäen tehty kauppia tiloista, jotka jo myyjän muodollisen omistuksen aikana ovat todellisuudessa olleet ostajan. Tämän tutkimuksen aineistossa on tätä vaihetta, jolloin siis kaupassa on vain laillistettu ennen vallinnut olotila, virallisten luetteloiden mukaan pidetty sinä kauppana, jossa tila on siirtynyt yhtiölle. Jos tätä seikkaa silmällä pitäen jaotellaan kaupoissa esiintyvät myyjät saadaan taulukon 7 esittämät tulokset. Suoritettu myyjien ryhmittely on kuitenkin sängen epätarkka ja epävarma. Suuri osa myyjistä, joiden nimi ja ammatti siis tunnetaan aineiston perusteella, on kuitenkin tunnetusti ja epäilyksettä »lähellä» ostajayhtiötä.

Niistä 2 304 kaupasta, jotka on tehty edellä mainittujen asetuksen kohtien antaman oikeuden nojalla, on siis taulukon 7 mukaan noin neljäs osa sellaisia, joissa myyjänä on yhtiössä johtavassa asemassa tai yhtiön palveluksessa oleva henkilö tai yhtiö, joka on lähellä ostajana olevaa yhtiötä, mutta ei vuoden 1915 asetuksen alainen. On kuitenkin huomattava, että mainittu kauppia jaoittelu myyjien perusteella ei tietystikään ilman muuta osoita lakia kierretyn. Yhtiötä lähellä olevat henkilöt ovat mahdollisesti useimmissa tapauksissa hankkineet kyseessä olevat tilat todella itselleen, vaikka syystä tai toisesta ovat sitten joutuneet myymään

Taulukko 6. Yhtiöiden hankinta maa jaoteltuna ostovuoden sekä kauppojen suhteen mukaan lakiin ja sen eri kohtiin.

Tabelle 6. Bodenerwerb der Gesellschaften nach dem Kaufjahr und Verhältnis der einzelnen Fälle zu den gesetzlichen Bestimmungen.

Ostovuosi Kaufjahr	Hankittu lain mukaisesti — Gesetzlich erworben			Hankittu lainvastaisesti — Ungesetzlich erworben			Yhteensä Insgesamt					
	Maaherrojen luvalla Mit Erlaubnis der Länsverwaltung			Asutushallituk- sen käsittelemät Von der Ansied- lungsdirektion behandelt				Valtionneuvoston käsittelemät Von der Regie- rung behandelt				
	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta- ala, ha Areal, ha	Yhteensä Insgesamt	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta- ala, ha Areal, ha	Yhteensä Insgesamt		Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta- ala, ha Areal, ha	Yhteensä Insgesamt		
1915	12	1 939	12	93	13 801	1 939	13	1 361	106	15 162	118	17 101
1916	10	472	13	385	63 133	786	35	3 610	420	66 743	433	67 529
1917	—	—	4	117	22 101	207	31	3 459	148	25 560	152	25 767
1918	2	200	12	33	6 065	1 857	12	511	45	6 576	57	8 433
1919	4	766	16	26	3 961	1 838	39	109	65	4 070	81	5 908
1920	138	21 803	25	24 294	8 970	24 294	15	2 248	54	11 218	217	35 512
1921	73	15 183	40	5 269	2 322	20 452	5	39	19	2 361	132	22 813
1922	78	14 873	40	3 945	4 128	18 818	9	329	21	4 457	139	23 275
1923	75	14 924	9	1 427	2 178	16 351	10	522	26	2 700	110	19 051
1924	60	9 962	28	3 152	4 112	13 114	19	831	40	4 943	128	18 057
1925	15	3 652	9	709	4 417	4 361	13	748	16	1 165	40	5 526
1926	61	13 817	2	68	—	13 885	1	7	1	7	64	13 892
1927	94	12 350	7	731	13 081	13 081	—	—	1	73	102	13 154
1928	299	33 386	4	161	33 547	33 547	0	—	1	0	304	33 547
1929	141	13 872	6	2 885	16 757	16 757	—	—	—	—	147	16 757
1930	67	4 168	2	209	4 377	4 377	—	—	—	—	69	4 377
1931	29	2 103	—	—	—	2 103	—	—	—	—	29	2 103
1932	56	5 682	16	471	6 153	6 153	—	—	—	—	72	6 153
1933	97	7 708	39	953	8 661	8 661	—	—	—	—	136	8 661
1934	117	11 525	9	689	12 214	12 214	—	—	—	—	126	12 214
1935	76	5 400	18	195	5 595	5 595	—	—	—	—	94	5 595
1936	88	10 488	5	120	10 608	10 608	—	—	—	—	93	10 608
1937	(5)	(1 155)	(6)	(121)	(1 276)	(1 276)	—	—	—	—	(11)	(1 276)
Tuntematon Unbekannt	707	68 546	50	4 609	73 155	73 155	102	2 467	187	20 568	944	93 723
Yht. — Insg. 1915—37	2 304	273 974	344	31 455	305 429	305 429	863	16 241	1 150	165 603	3 798	471 032

Taulukko 7. Myyjät niissä kaupoissa, joissa yhtiöt ovat maaherrojen luvalla hankkineet maata.

Tabelle 7. Verkäufer in den Fällen, wo die Gesellschaften mit Erlaubnis der Länsverwaltung Boden erworben haben.

Ostovuosi Kaufjahr	Kauppoja, joissa lakia mahdollisesti on kierretty Fälle, bei denen das Gesetz vielleicht umgangen ist		Yhteensä Insgesamt	Kauppoja, joista ei ole lain kiertämiseen viittaavia tietoja Fälle, bei denen eine Gesetzumgehung nicht nachzuweisen ist	Yhteensä Insgesamt
	Myyjänä ostajaa lähellä oleva Verkäufer dem Käufer nahestehend				
	Yhtiö Gesellschaft	Yksityinen Private			
1915	—	—	—	12	12
1916	1	—	1	9	10
1917	—	—	—	—	—
1918	—	1	1	1	2
1919	1	2	3	1	4
1920	13	57	70	68	138
1921	15	44	59	14	73
1922	8	55	63	15	78
1923	10	41	51	24	75
1924	8	32	40	20	60
1925	—	1	1	14	15
1926	—	15	15	46	61
1927	—	3	3	91	94
1928	—	17	17	282	299
1929	—	6	6	135	141
1930	—	1	1	66	67
1931	—	—	—	29	29
1932	—	2	2	54	56
1933	—	22	22	75	97
1934	—	17	17	100	117
1935	—	18	18	58	76
1936	—	8	8	80	88
1937	—	(1)	(1)	(4)	(5)
Tuntematon Unbekannt	108	98	206	501	707
Yht. — Insg.	164	441	605	1 699	2 304

tilat esimerkiksi luoton saannin vuoksi perustamalleen yhtiölle. Yhtiötä lähellä olevien myyjien yleisyys ilmenee myös taulukosta 12 siv. 74. Siinä tilojen lukumäärät ovat kuitenkin pienemmät kuin vastaavat luvut muissa taulukoissa, johtuen siitä, että kutakin eri tilanumeroa, niiden muodos-

taessa käytännössä yhden tilan, ei ole luettu eri tilaksi. Tällaisten kauppojen yleisyys voi johtua myös siitä, että kaupan teko on ollut yhtiöille yleensä edullista tai helpompaa, jos tila on ensin siirtynyt yhtiötä lähellä olevalle henkilölle, joka on sen vasta myynyt yhtiölle. Tämän tapaisella kaupan järjestelyllä yhtiö välttyy myös maksamasta korotettua leimaveroa tilan niistä osista, jotka eivät lopullisesti jää sen haltuun.

Yhtiöiden maan myynnit.

Edellä olevassa on selvitetty käytettävissä olevan aineiston perusteella yhtiöiden maan hankintaa. Erikoista huomiota on kiinnitetty ajanjaksoon, joka alkaa 6. 2. 1915 ja päättyy 1937 vuoden lopussa.

Yhtiöiden hankkiman maan määrä ei kuitenkaan kuvaa sitä maan määrää, jolla yhtiöiden maanomistus on lisääntynyt. Jos tahdotaan kiinnittää huomiota tähän seikkaan, on koetettava selvittää myöskin yhtiöiden vastaavana aikana myymän maan määrä. Koska metsänhoitaja *Jarlin Lindfors*, niinkuin sivuilla 32—33 on lähemmin selostettu, on Suomen Yksityismetsänhoitajayhdistyksen toimesta jo useampana vuotena koonnut ja julkaissut (Suomen Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirjassa) yhtiöiden maan myyntejä koskevia tietoja, pyydettiin häneltä niitä käytettäväksi. Metsätieteellinen tutkimuslaitos saikin käytettäväkseen *Lindforsin* alkuperäisen aineiston. Seuraavassa esitettävät tiedot yhtiöiden myymän maan määrästä, tiluslajijakautumisesta ja myyntien vuosittaisesta jakautumisesta on saatu tästä aineistosta. Aineiston käsittely ja laskelmat on suoritettu tutkimuslaitoksessa.

Yksityismetsänhoitajayhdistyksen tiedusteluihin ei saatu vastausta kaikilta yhtiöiltä, joten myydyn maan määriä esittävät luvut ovat todellisia pienemmät (*Lindfors* 1930, 1932 ja 1936). Tiedot on merkitty käsittämään vuodet 1918—1937, mutta kaikilta yhtiöiltä saadut tiedot eivät ala vuodelta 1918, vaan toisten aikaisemmilta ja toisten vähän myöhemmillä vuosilta. Näinä ensimmäisinä vuosina yhtiöt myivät kuitenkin sängen vähän maata, joten lukuja voidaan pitää käyttökelpoisina.

Taulukko 8 esittää mainitun aineiston perusteella Metsätieteellisessä tutkimuslaitoksessa lasketut tulokset. Luvut poikkeavat jonkin verran Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirjoissa esitetystä, mikä johtuu eräissä puutteellisissa vastauksissa olleiden tietojen erilaisesta käytöstä ja mahdollisesti eräiden ristiriitaisuuksien erilaisesta tulkinnasta. Yksityis-

Taulukko 8. Yhtiöiden maan myynnit.

Tabelle 8. Bodenverkauf der Gesellschaften.

Ajanjakso Zeitabschnitt	Myyty, ha — Verkauft, ha								
	Muodostettujen tilojen lukumäärä Anzahl der neugebildeten Güter	Peltoa, tonttia ja tiemaata Acker, Hof- und Wegeflächen	Peltoa, tonttia, tiemaata ja luonnonmittyä Acker, Hof- und Wegeflächen sowie Naturwiesen	Luonnonmittyä Naturwiesen	Metsämaata Waldboden	Metsämaata ja joutomaata Waldboden und Ödland	Joutomaata (ilman vesiä) Ödland (ohne Gewässer)	Maata, jonka tiluslajijakautumisesta ei tietoa Boden, über dessen Grundbesitzklassenverteilung nichts bekannt ist	Yhteensä Insgesamt
1918—1927									
Kaikkiaan—Insg.	5 791	19 586	4 580	17 335	73 365	26 080	5 053	16 264	162 263
Likimäärin vuotta kohden Ungefähr je Jahr	(579)	(1 960)	(460)	(1 730)	(7 340)	(2610)	(500)	(1630)	(16 230)
1928	387	732	—	898	6 374	—	1 196	2 440	11 640
1929	397	887	299	1 200	7 705	765	767	106	11 729
1930	369	1 020	—	836	8 620	—	389	—	10 865
1931	173	521	95	463	3 074	64	134	—	4 351
1932	161	501	285	272	2 762	153	105	—	4 078
1933	113	271	8	208	1 143	—	88	—	1 718
1934	95	241	—	155	1 023	—	22	—	1 441
1935	120	285	44	157	2 182	—	114	—	2 782
1936	188	455	107	307	1 819	—	131	—	2 819
1937	154	223	—	104	1 000	—	59	—	1 386
1918—1937	7 948	24 722	5 418	21 935	109 067	27 062	8 058	18 810	215 072

metsänhoitajayhdistyksen aineistossa on myydyn maan määrä yleensä ilmoitettu tiluslajeittain. Osa saaduista vastauksista on kuitenkin tässä suhteessa vaillinaisia. Sen vuoksi on taulukossa 8 myös sarakkeet niitä myydyn maan määriä varten, joiden tiluslajijakautumisesta on puutteelliset tiedot.

Niinkuin taulukosta ilmenee on vuosittain myydyn maan määrä ollut vuoteen 1930 saakka yli 10 000 ha vuodessa, sen jälkeen parina vuotena yli 4 000 ha ja vuosina 1933—1937 se on vaihdellut 2 000 ha:n kahden puolen. Aikaisemmat myynnit ovat oleelliselta osalta johtuneet torppien itsenäistymisestä, myöhemmät taas lienee tehty suureksi osaksi asunto-tilojen tai tonttien muodostamiseksi.

Taulukon 8 lukujen perusteella voidaan arvioida yhtiöiden ajanjaksona

1918—1937 myymän maan jakautuneen tiluslajeittain suunnilleen seuraavalla tavalla:

Peltoa, tonttia ja tiemaata	30 000 ha
Luonnonniittyä	27 000 »
Metsämaata	147 000 »
Joutomaata	11 000 »

Yhtiöiden maan hankinnan selvittämiseksi tehdyillä matkoilla kiinnitettiin huomiota myöskin yhtiöiden maan myynteihin. Yhtiöt eivät yleensä ole ostelleet tiloja ansaitakseen niiden myynnillä, vaan pääasiassa joko harjoittaakseen niillä jatkuvasti metsätaloutta tai tilalla olevan runsaan puuston vuoksi. Myöskin jälkimmäisessä tapauksessa on yhtiölle yleensä ollut edullisinta pitää tila jatkuvasti hallussaan. Näin yhtiöt eivät yleensä ole myyneet hankkimiaan tiloja. Yhtiöiden maan myynnit, joista edellä on esitetty lukuja, eivät siis käsitä samanlaisia tiloja eivätkä keskimäärin samanlaista maata kuin niiden ostot.

Pellot, niityt ja rakennukset yhtiöt myisivät yleensä mielellään, koska ne ovat niille tavallisesti tarpeettomat. Joskus viereisen tilan omistaja voi ostaa ne liittääkseen omaan tilaansa. Jos tilan viljelykset sijaitsevat esim. kirkonkylässä, voidaan ne myydä kunnalle tai jaettuina useammillekin ostajille. Tavallisesti tilan viljelyksiin on kuitenkin liitettävä sen verran myöskin metsämaata, että muodostuu tila, jolla voidaan vakiintuneen tavan mukaan harjoittaa maataloutta. Tämän vuoksi viljelystilän myynti muodostuu yhtiölle usein epäedulliseksikin.

Tutustuttaessa yhtiöiden vuoden 1914 jälkeen tapahtuneeseen maan hankintaan oltiin myöskin tilaisuudessa näkemään tänä aikana hankituista alueista erotettuja ja yksityisten hallussa olevia tiloja. Kun yhtiöiden maan hankinta mainittuina vuosina on ollut lailla rajoitettua, ovat yhtiöt yleensä, niinkuin jo edellä esitetystä on ilmennyt, ostelleet pääasiassa tilojen metsäpalstoja tai muuten osan tilan metsistä. Näin ollen vuoden 1914 jälkeen lain mukaisesti ostetuista maista on jouduttu yleensä erottamaan vain pieniä tiloja. Nämä tilat ovat suureksi osaksi olleet vuokra-alueiden lunastamisesta annetun lain alaisia ja niiden osaksi tuleva metsämaa erotettu lain määräysten mukaan. Varsinkin karuilla seuduilla on karjan laidun tällöin usein jäänyt niukaksi. Kun viljelyslaidun ei ole vielä näihin tiloihin verrattavissa olosuhteissa käytännössä, on laidunasia yksi näiden tilojen vaikeampia kysymyksiä. Eräät yhtiöt kyllä antavat korvausta vastaan näiden pientilojen laiduntaa maillaan, toiset taas sallivat

sen ilman varsinaista lupaa ja korvauksetta. Mutta useat yhtiöt eivät salli lainkaan laiduntamista metsämaillaan.

Kotitarvepuun saanti on sen sijaan näillä yhtiön maista erotetuilla tiloilla paremmalla kannalla. Tilojen omat metsät ovat riittävän suuret tuottamaan kotitarpeeksi tarvittavan puumäärän. Mutta kun tilalliselle on luonnollisesti edullisinta käyttää polttopuuksi vain sellaista puuta, jota ei voida myydä, ei hän yleensä saa tilaltaan riittävästi tällaista vähäarvoista puuta. Tavallisesti yhtiöt kuitenkin ovat myyneet heille metsistään hakkuutähteitä sangen halvalla hinnalla. Tämä hinta ei aina vastaa edes yhtiön metsänvartijalle tai työnjohtajalle kaupasta aiheutuvaa ajan hukkaa.

Useimmissa tapauksissa näiden pientilallisten toimeentulo on oleellisesti ansiotöiden varassa.

Kootun aineiston perusteella on myös koetettu selvittää yhtiöiden lakia kiertäen hankkimien tilojen vaiheita. Saadut tulokset ilmenevät taulukoista 9 ja 10.

Tarkasteltaessa taulukkoa 9, joka kuvaa asutushallituksen käsittelemien, yhtiöiden lainvastaisesti hankkimien tilojen vaiheita, huomataan, että yhtiöiden on palautuslain mukaan ollut luovutettava (rivi F) vain 18.5 % hankittujen tilojen pinta-alasta. Yhtiöt ovat kuitenkin myyneet jo ennen lain voimaan tuloa tiloista suunnilleen saman määrän. Nämäkin myynnit on arvattavasti suureksi osaksi luettava odotettavissa olleen palautuslain vaikutuksesta tehdyiksi. Maatalousministeriön käsittelemien tilan kauppojen osalta (taulukko 10) vastaavat prosenttiluvut ovat vielä paljon pienemmät. Tämä onkin luonnollista, sillä maatalousministeriön käsiteltävinä ovat olleet mm. ne kaupat, joissa ostamiaan tiloja yhtiöt ovat jonkin erikoisen syyn nojalla anoneet kokonaisuudessaan haltuunsa. On kuitenkin huomattava palautuslain vaikutusta arvosteltaessa, että taulukoiden esittämiin lukuihin eivät yleensä sisälly niiden lain vastaisesti hankittujen tilojen pinta-alat, jotka yhtiöt myivät k o k o n a n ennen 16. 5. 1925.

Kaikkiaan on 1934 vuoden loppuun mennessä maatalousministeriön ja asutushallituksen käsittelemissä kaupoissa yhtiöille siirtyneistä tiloista saatujen tietojen mukaan määrätty luovutettaviksi 29 491 ha mikä on lähes 22 % yhtiöiden hallussa 16. 5. 1925 olleista näissä kaupoissa saatujen tilojen alasta.

Tarkastaessamme, keille yhtiöiden lakia kiertäen hankkimista tiloista myydyt osat tai kokonaiset tilat ovat joutuneet, saamme taulukoiden 9 ja 10 perusteella seuraavan yhdistelmän:

Taulukko 9. Yhtiöiden lainvastaisesti hankkimat
Tabelle 9. Von den Gesellschaften ungesetzlich erworbene

Yhtiöiden ostamat, myymät sekä yhtiöiden haltuun jääneet maa-alueet Von den Gesellschaften gekaufter, verkaufte sowie nicht veräusserter Boden	Uudenmaan-lääni Län Uusimaa		Turun ja Porin lääni Län Turku-Pori		Hämeen lääni Län Häme	
	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta-ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta-ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta-ala, ha Areal, ha
A. Yhtiöiden lainvastaisesti hankkimat tilat - Von den Gesellschaften ungesetzlich erworbene Güter	11	182	49	8 228	102	15 552
B. Ei tietoja tai kauppa purettu - Keine Angaben oder Kauf rückgängig gemacht	—	—	1	20	—	—
C. Yhtiöiden ennen 16. 5. 1925 luovuttamat alueet - Von den Gesellschaften vor dem 16. 5. 1925 überlassen	1	1	90	1 764	155	4 309
a. tilattomalle väestölle - an die landlose Bevölkerung	—	—	41	1 133	71	1 469
b. maanviljelijälle - an Landwirte	—	—	13	104	38	932
c. muulle henkilölle - an sonstige Personen	1	1	9	82	36	1 737
d. ostaja tuntematon - Käufer unbekannt	—	—	28	445	10	171
D. Yhtiöiden hallussa 16. 5. 1925 - Im Besitz von Gesellschaften am 16. 5. 1925	11	181	43	6 441	82	11 220
E. Luovutusta koskeva asia ratkaisematta tai ei tietoja - Die Frage der Überlassung unentschieden oder nicht bekannt	—	—	—	—	—	—
F. Luovutettavaksi määrättyt alueet - Nach dem Gesetz zur Überlassung bestimmt	—	—	33	1 060	71	2 161
a. ostanut valtio - vom Staate gekauft	—	—	17	746	34	1 177
1. muodostettu viljelystiloja - Ansiedlungsgüter gebildet	—	—	6	103	9	228
2. muodostettu asuntotiloja - Wohngüter gebildet ..	—	—	3	40	3	8
3. muodostettu lisämaa-alueita - Zuschussboden gebildet	—	—	15	135	61	660
4. käyttö tuntematon tai toistaiseksi käyttäm. - Verwendung unbekannt oder vorläufig nicht verwendet	—	—	7	468	6	279
b. ostanut kunta - von einer Gemeinde gekauft	—	—	1	13	5	160
c. ostanut yksityinen - von Privaten gekauft	—	—	16	301	22	458
1. tilattomaan väestöön kuuluva - von zur landlosen Bevölkerung Gehörenden	—	—	1	16	9	283
2. maanviljelijä - von Landwirten	—	—	13	209	11	149
3. muu henkilö - von sonstigen Personen	—	—	2	76	2	26
4. ostaja tuntematon - Käufer unbekannt	—	—	—	—	—	—
d. ostaja tuntematon - Käufer unbekannt	—	—	—	—	10	366
G. Yhtiöille jäänyt kaikkiaan - Den Gesellschaften verblieben insgesamt	11	181	34	5 391	74	9 108
H. Myyty myöhemmin - Später verkauft	1	△	5	8	4	129
a. tilattomaan väestöön kuuluvalla - an zur landlosen Bevölkerung Gehörende	—	—	3	6	2	38
b. maanviljelijälle - an Landwirte	—	—	—	—	1	3
c. muulle henkilölle - an Sonstige	1	△	2	2	1	88
d. ostaja tuntematon - Käufer unbekannt	—	—	—	—	—	—
I. Yhtiöiden hallussa v. 1934 lopussa - Im Besitz von Gesellschaften Ende 1934	11	181	35	5 386	73	8 978

¹ Kun yhtiöiden lakia kiertäen hankkimista tiloista ei aina saatu tarvittavia tietoja, on tämän taulukon summassa useita puutteellisuksia ja epätasällisyyksia. Mutta vaikka aineistosta olisi jätetty pois kaikki ne tilat, joista on epätäydelliset

tilat, joita koskevat asiat asutushallitus on käsitellyt.
Güter, von der Ansiedlungsdirection behandelte Fälle.

Viipurin I. ilman kannasta Län Viipuri ohne Karelische Landenge	Karjalan kannas Karelische Landenge	Mikkelin lääni Län Mikheli	Kuopion lääni Län Kuopio	Vaasan lääni Län Vaasa	Oulun lääni Län Oulu	Koko maa Ganz Finnland	% yhtiöiden hankkimasta maa-alasta in % des Boden-erwerbes der Gesellschaften								
								Yhtiöillä Im Besitz der Gesellschaften	Myyty ¹ Verkauft						
Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta-ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta-ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta-ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta-ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta-ala, ha Areal, ha						
187	17 783	8 225	93	17 727	251	40 637	57	17 579	105	31 449	863	149 362	100.0	—	A
—	—	—	2	566	1	82	—	—	2	659	6	1 327	—	(0.9)	B
83	2 348	1 28	105	6 564	328	9 067	108	1 974	43	1 571	914	27 626	—	18.5	C
16	214	—	43	1 424	200	4 104	35	672	11	507	417	9 523	—	6.4	a
21	443	—	18	856	32	2 035	5	129	4	301	131	4 800	—	3.2	b
27	1 292	—	17	859	37	1 425	29	392	6	287	162	6 075	—	4.1	c
19	399	1 28	27	3 425	54	1 497	37	781	22	476	198	7 222	—	4.8	d
170	15 352	7 198	85	10 570	290	31 448	62	15 549	107	28 965	857	119 924	80.3	—	D
2	147	—	—	—	—	—	2	497	—	—	4	644	—	(0.4)	E
75	2 427	3 58	51	1 919	204	7 469	54	2 511	138	9 991	629	27 596	—	18.5	F
19	900	1 12	7	396	70	2 468	13	691	100	6 962	261	13 352	—	9.0	a
7	246	—	1	37	39	1 528	5	167	37	2 416	104	4 725	—	3.2	1
1	1	—	—	—	7	41	—	—	—	—	14	90	—	0.1	2
29	334	1 12	—	—	26	408	7	49	54	1 971	193	3 569	—	2.4	3
9	319	—	4	360	13	491	3	475	36	2 574	78	4 966	—	3.3	4
15	711	—	14	242	41	1 484	4	389	11	1 951	91	4 950	—	3.3	b
41	816	2 46	30	1 281	91	3 481	27	1 015	26	1 002	255	8 400	—	5.6	c
4	38	1 14	5	175	43	1 715	4	280	4	442	71	2 963	—	2.0	1
22	557	2 32	15	796	17	375	18	509	13	371	111	2 998	—	2.0	2
6	126	—	4	149	23	1 111	4	135	2	72	43	1 695	—	1.1	3
9	95	—	6	161	8	280	1	91	7	117	31	744	—	0.5	4
—	—	—	—	—	2	36	9	416	2	76	23	894	—	0.6	d
150	12 784	6 137	75	8 631	226	23 824	50	12 539	89	18 970	715	91 565	61.3	—	G
10	366	1 △	4	184	19	314	12	875	11	1 608	67	3 484	—	2.3	H
1	15	—	2	7	6	112	—	—	1	24	15	202	—	0.1	a
2	35	—	2	177	3	58	—	—	—	—	8	273	—	0.2	b
1	49	1 △	—	—	9	110	—	—	—	—	15	249	—	0.2	c
6	267	—	—	—	1	34	12	875	10	1 584	29	2 760	—	1.8	d
148	12 416	6 137	74	8 443	221	23 506	51	11 687	89	17 124	708	87 858	58.8	—	I

tiedot, eivät taulukot silti olisi täsmällisiä, sillä eri mittauksissa ovat tilojen pinta-
alat usein muuttuneet sängen huomattavastikin.

Taulukko 10. Yhtiöiden lainvastaisesti hankkimat tilat,
Tabelle 10. Von den Gesellschaften ungesetzlich erworbene

Yhtiöiden ostamat, myymät sekä yhtiöiden haltuun jääneet maa-alueet Von den Gesellschaften gekaufter, verkaufte sowie nicht veräußertes Boden	Turun ja Porin lääni Län Turku—Pori		Hämeen lääni Län Häme	
	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta-ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta-ala, ha Areal, ha
A. Yhtiöiden lain vastaisesti hankkimat tilat - Von den Gesellschaften ungesetzlich erworbene Güter	7	2 137	16	2 249
C. Yhtiöiden ennen 16. 5. 1925 luovuttamat alueet - Von den Gesellschaften vor dem 16. 5. 1925 überlassen	—	—	31	339
a. tilattomalle väestölle - an die landlose Bevölkerung	—	—	7	133
b. maanviljelijälle - an Landwirte	—	—	9	17
c. muulle henkilölle - an sonstige Personen	—	—	10	51
d. ostaja tuntematon - Käufer unbekannt	—	—	5	138
D. Yhtiöiden hallussa 16. 5. 1925 - Im Besitz von Gesellschaften am 16. 5. 1925	7	2 137	16	1 910
E. Luovutusta koskeva asia ratkaisematta tai ei tietoja - Die Frage der Überlassung unentschieden oder nicht bekannt	—	—	—	—
F. Luovutettavaksi määrätty alueet - Nach dem Gesetz zur Überlassung bestimmt	—	—	1	56
a. ostanut valtio - vom Staate gekauft	—	—	1	56
1. muodostettu viljelys-tiloja - Ansiedlungsgüter gebildet	—	—	—	—
2. muodostettu asuntotiloja - Wohngüter gebildet	—	—	—	—
3. muodostettu lisämaa-alueita - Zuschussboden gebildet	—	—	—	—
4. käyttö tuntematon tai toistaiseksi käyttämättä - Verwendung unbekannt oder vorläufig nicht verwendet	—	—	1	56
b. ostanut kunta - von einer Gemeinde gekauft	—	—	—	—
c. ostanut yksityinen - von Privaten gekauft	—	—	—	—
1. tilattomaan väestöön kuuluva - von zur landlosen Bevölkerung Gehörenden	—	—	—	—
2. maanviljelijä - von Landwirten	—	—	—	—
3. muu henkilö - von sonstigen Personen	—	—	—	—
4. ostaja tuntematon - Käufer unbekannt	—	—	—	—
d. ostaja tuntematon - Käufer unbekannt	—	—	—	—
G. Yhtiöille jäänyt kaikkiaan - Den Gesellschaften verblieben insgesamt	7	2 137	16	1 854
H. Myyty myöhemmin - Später verkauft	10	22	2	12
a. tilattomaan väestöön kuuluvalla - an zur landlosen Bevölkerung Gehörende	5	7	1	12
b. maanviljelijälle - an Landwirte	—	—	—	—
c. muulle henkilölle - an Sonstige	5	15	1	△
d. ostaja tuntematon - Käufer unbekannt	—	—	—	—
I. Yhtiöiden hallussa v. 1934 lopussa - Im Besitz von Gesellschaften Ende 1934	7	2 108	16	1 842

¹ Kun yhtiöiden lakia kiertäen hankkimista tiloista ei aina saatu tarvittavia tietoja, on tämän taulukon summassa useita puutteellisuuksia ja epätasallisuksia. Mutta vaikka aineistosta olisi jätetty pois kaikki ne tilat, joista on epätasalliset

joita koskevat asiat maatalousministeriö on käsitellyt.
Güter, vom Landwirtschaftsministerium behandelte Fälle.

Viipurin l. ilman kannasta Län Viipuri ohne Karelsche Landenge	Karjalan kannas Karelsche Landenge	Mikkelin lääni Län Mikkeli	Kuopion lääni Län Kuopio	Vaasan lääni Län Vaasa	Oulun lääni Län Oulu	Koko maa Ganz Finnland	% yhtiöiden hankkimasta maa-alasta in % des Bodenerwerbes der Gesellschaften									
								Yhtiöillä ¹ Im Besitz der Gesellschaften	Myyty ¹ Verkauft							
Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta-ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta-ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta-ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta-ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta-ala, ha Areal, ha							
96	1 519	15	415	14	950	20	1 694	41	5 493	78	1 785	287	16 242	100.0	—	A
27	82	—	—	—	—	11	243	1	2	—	—	70	666	—	4.1	C
6	49	—	—	—	—	9	185	—	—	—	—	22	367	—	2.3	a
8	17	—	—	—	—	2	58	—	—	—	—	19	92	—	0.6	b
—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	11	53	—	0.3	c
13	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	154	—	0.9	d
96	1 437	15	415	14	950	20	1 430	41	5 491	78	1 749	287	15 519	95.5	—	D
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	E
—	—	—	—	—	—	1	26	6	1 118	2	695	10	1 895	—	11.7	F
—	—	—	—	—	—	—	—	2	47	—	—	3	103	—	0.6	a
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	2	47	—	—	2	47	—	0.3	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	56	—	0.3	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b
—	—	—	—	—	—	1	26	—	—	—	—	1	26	—	0.2	c
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	1	26	—	—	—	—	1	26	—	0.2	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	4	1 071	2	695	6	1 766	—	10.9	d
96	1 437	15	415	14	950	21	1 404	47	4 373	77	1 054	293	13 624	83.9	—	G
12	131	2	△	1	60	19	63	19	78	2	552	67	918	—	5.6	H
5	36	—	—	—	—	14	31	—	—	—	—	25	86	—	0.5	a
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b
4	82	2	△	—	—	4	23	—	—	—	—	16	120	—	0.7	c
3	13	—	—	1	60	1	9	19	78	2	552	26	712	—	4.4	d
96	1 305	15	414	13	890	21	1 344	37	4 295	77	548	282	12 746	78.5	—	I

tiedot, eivät taulukot silti olisi täsmällisiä, sillä eri mittauksissa ovat tilojen pinta-alat usein muuttuneet sängen huomattavastikin.

Yhtiöt hankkineet lakia kiertäen..	165 000 ha
Siitä luovutettu	
tilattomaan väestöön kuuluville	18 000 »
maanviljelijöille	12 000 »
muille henkilöille	8 000 »
valtiolle tai kunnille	10 000 »
ostajille, joista ei tietoja	16 000 »
	64 000 ha
Yhtiölle jäänyt	101 000 ha

Aineiston puutteellisuuden vuoksi on sen alueen suuruus melkoinen, minkä osalta ei ole tietoja ostajasta, mutta se ei oleellisesti muuttane esitettyjen lukujen suhteita. Valtiolle tai kunnalle luovutetuiksi on merkitty vain ne alueet, jotka aineistoa koottaessa vielä olivat valtiolla tai kunnilla tai jotka oli niille myyty, mutta mahdollisesta edelleen myynnistä ei ollut tietoja. Esitetystä yhdistelmästä ilmenee, että suurin osa yhtiöiden vapaaehtoisesti tai palautuslain määräysten mukaan luovuttamasta maasta on joutunut tilattomalle väestölle tai maatalousväestöön kuuluville. »Muiden henkilöiden» kanssa tehdyt kaupat on, kuten taulukosta 9 ilmenee, suurimmalta osalta päätetty ennen palautuslain voimaantuloa.

Yhtiöiden maanomistus.

Tätä tutkimusta varten koottujen yhtiöiden maan hankintaa selvittelevien ja käytettävissä olevien yhtiöiden maan myyntiä ja ennen vuotta 1915 hankitun maan määrää esittävien tietojen perusteella on mahdollista tehdä laskelmia yhtiöiden maanomistuksesta. Vaikka tätä laskelmaa ei näiden tietojen nojalla voida suorittaa sillä tarkkuudella kuin olisi suotavaa, on kuitenkin syytä tätäkin tietä koettaa selvittää yhtiöiden omistaman maan määrä. Kun tämän tutkimuksen päätulokset vuonna 1937 annettiin maatalousministeriölle, ei vielä ollut saatavana niitä tietoja yhtiöiden viimeaikaisesta maanomistuksesta, joihin suoritettujen laskelman tuloksia tässä nyt on verrattu. Suoritettujen yhtiöiden maanomistusta koskevan laskelman päämerkityksenä on nyt se, että sen perusteella voidaan jossain määrin arvostella maan hankintaa ja myyntejä kuvaavien lukujen tarkkuutta.

Tässä esitettävä laskelma yhtiöiden maanomistuksesta eri vuosina

perustuu aikaisemmilta ajoilta vuoteen 1914 saakka jo aiemmin mainittuun tohtori Renvallin johdolla kerättyyn aineistoon. Vuodesta 1915 alkaen yhtiöiden maanomistusta esittävät luvut on saatu käyttäen tätä tutkimusta varten koottuja tietoja yhtiöiden maan hankinnasta sekä Yksityismetsänhoitajayhdistykseltä saatuja tietoja yhtiöiden maan myynneistä. Kun yhtiöiden maan myynneistä ei ole ollut vuosittaisia tietoja ajanjaksolta 1918—1927 ei voida esittää tietoja yhtiöiden maanomistuksen vaihtelusta tänä aikana. Melkoisesta määrästä yhtiöiden hankkimia tiloja ei ole tietoa siitä, minä vuonna kauppa on tehty. Näiden tilojen yhteinen pinta-alamäärä on jaettu sekä Renvalliin että Metsätieteellisen tutkimuslaitoksen aineistojen osalta eri vuosien kesken siinä suhteessa kuin yhtiöiden maan hankinta, josta on tarkempia tietoja, jakautuu eri vuosille. Näin ei ole saatu kunkin vuoden osalta tarkkoja tuloksia, mutta niistä saanee kuitenkin yleiskuvan yhtiöiden maanomistuksesta eri aikoina.

Laskelmien tulokset ilmenevät taulukosta 11. Ennen kuin lähemmin kiinnitetään huomiota taulukon lukuihin, on syytä tarkastella virhelähteitä, jotka voivat merkittävästi vaikuttaa esitettyihin tietoihin.

Yhtiöiden maanomistusta ennen vuotta 1915 esittävä aineisto käsittää ne tilat, joiden katsottiin olleen yhtiöiden hallussa vuosina 1916—1917. Tätä tutkimusta varten ei kuitenkaan ole käytetty aineiston mukana saatuja yhdistelmiä, jotka lienevät Fabriuksen (1922) esittämien lukujen perustana. Aineistosta on karsittu ne tilat, joiden ei ole katsottu olleen puunjalostusyhtiöiden hallussa. Tällaisia enimmäkseen yksityisten puunjalostusteollisuuden harjoittajien tai muuta kuin puunjalostusteollisuutta harjoittavien teollisuusyhtiöiden maita oli vuoteen 1914 mennessä yli 100 000 ha. Toisaalta puuttuivat yhdistelmistä kaikki ne tilat, joista ei tunnettu pinta-alaa hehtaareina vaan ainoastaan manttaalimäärä. Tätä tutkimusta varten manttaalimäärät muunnettiin likimääräisesti hehtaareiksi. Tämä muodostaa melkoisen virhelähteen. Tällaisia tiloja on n. 81 000 ha.

Renvallin aineiston keruu on suoritettu niin perusteellisesti, että ei voida olettaa siitä puuttuvan merkittävää määrää yhtiöiden hallussa olleita tiluksia. Aineiston mukaan oli yhtiöillä kuitenkin 104 tilaa, joiden pinta-alasta ei ole tietoa. Ainakin niiden pinta-ala siis puuttuu yhtiöiden maan hankintaa ja omistusta esittävistä luvuista.

Yhtiöiden maanomistuksen muutoksia vuoden 1914 jälkeen esittävät luvut on saatu vähentämällä yhtiöiden hankkiman maan määriä esittävistä luvuista vastaavana aikana yhtiöiden omien ilmoitusten mukaan myytyjen maiden määrät. Lähtemällä yhtiöiden maanomistusta vuoden

Taulukko 11. Yhtiöiden maanomistus ja sen muutokset.

Tabelle 11. Grundbesitz der Gesellschaften und seine Veränderungen.

Ajanjakso Zeitraum	Ostettu Gekauft	Myyty Verkauft	Lisäys tai vähennys Zu- oder Abnahme		Maata ajanjakson lopussa, ha Boden am Ende des Zeit- abschnittes, ha
			Ajanjaksona Je Zeitab- schnitt	Vuotta kohti Je Jahr	
ha			ha		
— 1869	35 200	—	+ 35 200	—	35 200
1870—1874	66 800	—	+ 66 800	+ 13 400	102 000
1875—1879	25 100	—	+ 25 100	+ 5 000	127 100
1880—1884	46 200	—	+ 46 200	+ 9 200	173 300
1885—1889	80 600	—	+ 80 600	+ 16 100	253 900
1890—1894	122 600	—	+ 122 600	+ 24 500	376 500
1895—1899	359 800	—	+ 359 800	+ 72 000	736 300
1900—1904	444 600	—	+ 444 600	+ 88 900	1 180 900
1905—1909	520 500	—	+ 520 500	+ 104 100	1 701 400
1910—1914	456 200	—	+ 456 200	+ 91 200	2 157 600
1915—1917	137 800	—	+ 137 800	+ 45 900	2 295 400
1918—1927	206 700	194 700 ¹	+ 12 000	+ 1 200	2 307 400
1928	41 900	11 600	+ 30 300	+ 30 300	2 337 700
1929	20 900	11 700	+ 9 200	+ 9 200	2 346 900
1930	5 500	10 900	— 5 400	— 5 400	2 341 500
1931	2 600	4 400	— 1 800	— 1 800	2 339 700
1932	7 700	4 100	+ 3 600	+ 3 600	2 343 300
1933	10 800	1 700	+ 9 100	+ 9 100	2 352 400
1934	15 300	1 400	+ 13 900	+ 13 900	2 366 300
1935	7 000	2 800	+ 4 200	+ 4 200	2 370 500
1936	13 200	2 800	+ 10 400	+ 10 400	2 380 900
1937	(1 600)	1 400	+ (200)	+ (200)	2 381 100 ²
Yht. - Insg.	2 628 600	247 500	2 381 100	—	—

1914 lopussa esittävästä luvusta on näin saatu yhtiöiden maanomistusta myöhemmin kuvaavat luvut. Yhtiöiden maan hankintaa esittävien lukujen tarkkuudesta on jo aiemmin tehty selkoa. Yhtiöiden maan myynneistä saadut tiedot ovat puutteelliset sikäli, että tietoja ei ole sanottavasti vuotta

¹ Taulukon 8 lukuun lisätty puuttuvien tietojen osalta arviolta 20 %. Vrt. tekstiä.

¹ Die in Tabelle 8 angegebene Zahl statt der fehlenden Angaben um schätzungsweise 20 % erhöht.

² Lukuun sisältyy toiminimien omistamaa maata n. 120000 ha.

² Davon ca. 120000 ha im Besitz von Firmen.

1918 varhaisemmalta ajalta ja toiseksi sikäli, että kaikki yhtiöt eivät ole näitä tietoja antaneet. Tämän vuoksi on Lindforsin aineiston perusteella yhtiöiden maan myyjtejä ennen vuotta 1928 esittävään lukuun lisätty arviolta 20 %.

Tämän tutkimuksen yhteydessä kootun ja käsitellyn aineiston mukaan yhtiöiden hallussa oli siis vuoden 1937 lopussa maata noin 2 380 000 ha. Jos vähennämme tästä sivulla 30 mainitun, Renwallin aineistosta mukaan tulleen puutavaratoiminimillä olevan maan osalta 120 000 ha, saamme, että puunjalostusteollisuutta ja puutavarakauppaa harjoittavien yhtiöiden hallussa oli vuonna 1937 n. 2 260 000 ha. Edellä esitettyjen useiden virhelähteiden vuoksi ei tätä lukua luonnollisesti voida pitää tarkkana. On syytä verrata saatuja tuloksia yhtiöiden maanomistuksesta aikaisemmin julkaistuihin lukuihin.

Saari on laskenut, kuten johdannossa on mainittu, että puunjalostusta ja puutavarakauppaa harjoittavien yhtiöiden hallussa oli vuonna 1922 2 217 000 ha. Taulukon 11 perustana olevien lukujen mukaan on saatu yhtiöiden maaomaisuuden määräksi v. 1917 2 295 000 ha ja v. 1927 2 307 000 ha. Kun ei ole tietoa siitä, miten yhtiöiden vuosina 1918—1927 luovuttamat n. 194 000 ha jakautuvat eri vuosien kesken, ei Saaren ja taulukon lukuja voida tarkoin verrata keskenään. On kuitenkin todennäköistä, että taulukon 11 perustana olevat luvut johtavat jonkin verran suurempaan maanomistuksen määrään kuin Saaren laskelma. Jos taulukon luvuista vähennetään jo ennen mainitut puunjalostusta harjoittavilla toiminimillä olleet 120 000 ha, voidaan kuitenkin tulla Saaren esittämää pienempään lukuun.

Lindfors on Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirjassa ilmoittanut Puunjalostusteollisuuden keskusliiton toimittaman tiedustelun tulokseksi saadun, että maata omistavien puunjalostusteollisuutta harjoittavien yhtiöiden hallussa oli vuoden 1934 lopussa maata 2 123 100 ha. Taulukossa 11 on vastaava luku 2 366 000 ha. Kun siitä vähennetään toiminimien 120 000 ha, saadaan 2 246 000 ha. Ero tämän ja Lindforsin esittämän luvun välillä on siis 123 000 ha eli 5.5 %.

Erkkilä on siirtoväen pika-asutustoiminnan valmistavia töitä varten v. 1940 koonnut Suomen maanomistussuhteita valaisevia tilastotietoja. Niihin hän on saanut mm. maanhankintalainsäädäntötoimikunnalta Puunjalostusteollisuuden keskusliiton keräämät tiedot yhtiöiden maanomistuksesta vuoden 1937 lopussa. Tämän tilaston mukaan puunjalostusteollisuutta ja puutavarakauppaa harjoittavat yhtiöt omistivat vuoden 1937

lopussa 2 211 675 ha maata. Tätä lukua voitaneen pitää luotettavimpana saatavissa olevista yhtiöiden maanomistuksen määrää esittävästä tiedoista. Käsillä olevan tutkimuksen yhteydessä saatu vastaava luku on vain noin 50 000 ha mainittua yhtiöiden omiin veroilmoituksiin perustuva lukua suurempi.

Maiden siirtymistä yhtiöille aiheuttaneista tekijöistä.

Yhtiöiden maan hankinnan yleiset syyt.

Tarkasteltaessa yhtiöiden maan hankinnan yleisiä edellytyksiä ja syitä, on tarpeen kiinnittää huomiota taloudellisessa toiminnassa ja erikoisesti teollisuuslaitosten kehityksessä kuluneiden 70:n vuoden aikana havaittaviin tyypillisiin ilmiöihin. Tarkastelemme niitä Sombartin (1928) mukaan. Hän erottaa useissa suhteissa yhtenäisenä aikana n. 1760 alkan ja maailmansodan puhkeamiseen päättyvän täyskapitalismin ajan. Tälle ajalle tyypilliset ilmiöt esiintyvät selvimmin ja saavuttavat huipunsa aikakauden lopussa n. vuodesta 1870 alkaen.

Täyskapitalismin aikakautena tapahtuneessa tuotannon rationalisoinnissa Sombart erottaa mm. seuraavat tekijät, joilla on merkitystä puutarayhtiöiden maan hankintaa tarkasteltaessa: osakeyhtiöliikemuodon synty, taloudellisen toiminnan keskittyminen sekä kehittyminen suuryrityksiksi ja eri toimintamuotojen yhtyminen.

Kahta edellistä tekijää on pidettävä ehkä lähinnä yleisen kehityksen tuloksina, jotka ovat oleellisesti lisänneet Suomen puunjalostusteollisuuden mahdollisuuksia eri toimintamuotojen yhdistämiseen ja varsinkin eräissä suhteissa erikoisasemassa olevaan maan hankintaan. Puunjalostusteollisuuden harjoittaja hankkii metsämaata metsätalouden jatkuvaa järkipäistä harjoittamista varten vasta silloin, kun hän suorittaa kyseessä olevaa taloudellista toimintaa monien vuosikymmenien tulosta ajatellen. Tällöin hänen on siis ajateltava ja hänellä täytyy olla mahdollisuuksia ajatella ensi sijassa kyseessä olevan yrityksen etua ja tulevaisuutta. Osakeyhtiöillä ja nimenomaan suuryhtiöillä on hyvät edellytykset tämän tapaisen taloudellisen toiminnan harjoittamiseen. Se, että taloudellinen toiminta, varsinkin teollisuus, on keskittynyt suuryrityksille, on ehkä ratkaisevassa määrin edistänyt puunjalostusteollisuutta harjoittavien yhtiöiden maan hankintaa ja nimenomaan maan hankintaa jatkuvan metsätalouden harjoittamista varten.

Kolmas edellä mainituista Sombartin esittämistä täyskapitalistisen

ajan tuotantotoiminnalle ominaisista ilmiöistä oli eri toimintamuotojen tai tuotannon eri asteiden yhtyminen. Tätä ilmiötä on myös nimitetty taloudellisen toiminnan pystysuoraksi laajentumiseksi, erotukseksi vaaka-suorasta laajentumisesta, jolla tarkoitetaan taloudellisen toiminnan laajentumista saman tuotantoasteen tai toimintamuotojen puitteissa. Puunjalostusyhtiöiden metsämaiden hankinta on tuotannon pystysuoraa laajentumista. Eri tuotantoasteiden yhtymisen merkitystä metsätaloudelle ovat käsitelleet mm. A betz (1923) ja Glöckner (1935). Tarkasteltaessa yhtiöiden maan hankintaa Suomessa ei kuitenkaan voida olla kiinnittämättä huomiota siihen, että tämä johdonmukaiselta ja järkevältä tuntuva syy ei ole ollut kovin suurena tekijänä.

Tärkeimmät syyt puunjalostusyhtiöiden maan hankintaan meillä ovat kaikesta päättäen olleet 1) että on ollut runsaasti tilaisuuksia hankkia maata ilmeisen edullisesti puutavaran silloistenkin hintojen mukaan arvostellen ja 2) että yhtiöt ovat kokemuksensa perusteella olettaneet puutavaran hintojen tulevan nousemaan, mitä monet metsänomistajat taas eivät ole ymmärtäneet tai eivät ole voineet jäädä odottamaan. Näitä kahta yhtiöiden maan hankinnan pääsyytä ja tekijöitä, jotka ovat johtaneet näiden olosuhteiden muodostumiseen, kuvataan lähemmin luvuissa, joissa käsitellään Suomen metsien runsautta ja metsätalouden laajaperäisyyttä syinä maiden myyntiin yhtiöille sekä puutavaran hinnan muutosten merkitystä.

Näiden kahden päätekijän ohella on ollut useita muita syitä yhtiöiden maan hankintaan. Monet niistä ovat samoja kuin ne syyt, jotka yleensä ovat aiheuttaneet taloudellisen toiminnan pystysuoran laajentumisen. Tästä täyskapitalistisen ajan talouselämälle yleisestä ilmiöstä oli jo edellä puhetta. Meillä Suomessa tämä pystysuora laajentuminen on ilmennyt pääasiassa siten, että puunjalostusteollisuus on hankkinut metsämaita. Tähän on osaltaan vaikuttanut se, että maata omistava väestö on meillä suhteellisen vähävaraista. Toisenlaisten edellytysten vallitessa olisi kehitys voinut viedä siihen, että metsämaiden omistajat olisivat nykyistä suuremmassa määrin ryhtyneet harjoittamaan puunjalostusteollisuutta.

Yhtiöiden maan hankintaa selvittelevässä kirjallisuudessa on meillä osaksi melko laajastikin esitetty niitä syitä, jotka ovat aiheuttaneet tämän ilmiön (Komiteanmietintö N:o 8, 1906, Renvall 1914, Metsätaloudellinen aikakauskirja 1917, Fabritius 1922, Saari 1928). Näistä tekijöistä on edellä jo metsämaiden halpuus ja odotettavissa oleva kanto-

hintojen nousu erotettu omaksi ryhmäkseen. Yhtiöiden maan hankinnan syiden toisena ryhmänä voidaan erottaa ne, jotka liittyvät taloudellisen toiminnan pystysuoraan laajentumiseen.

Etuina, joita puunjalostusyhtiöllä on metsän omistuksesta, voidaan mainita:

- 1) mahdollisuus turvata raaka-aineiden saanti;
- 2) mahdollisuus voida omien metsien avulla säännöstellä ostettavan raaka-aineen hintoja;
- 3) puunjalostusyhtiö voi käyttää osan metsän tuotosta edullisemmin kuin omistaja, jonka on myytävä koko tuotto;
- 4) raaka-aineen myynnistä ja ostosta aiheutuvien kustannusten ja riskin pois jääminen.

Samaan ryhmään kuuluvina, mutta tekijöinä, joiden merkitys on vielä epäselvä, voidaan mainita:

- 5) metsätalouden puunjalostusteollisuudelle tuottonsa ja arvonsa varmuuden perusteella tarjoama tuki ja
- 6) metsämaiden hankkimisen ja omistuksen puunjalostusteollisuuden harjoittajalle verotuksessa tarjoamat edut.

Kolmanteen ryhmään voidaan lukea ne syyt, joiden vuoksi puunjalostusyhtiöt pyrkivät hankkimaan maa-alueita muista vaikutuksista kuin sillä kasvavan metsän tai metsätalouden jatkuvan harjoittamisen takia. Niitä hankitaan esimerkiksi

- 1) koska tarvitaan varasto- ja lastauspaikkoja sekä uittoreittien ranta-alueita;
- 2) työväen asuntoalueiden, puutarha-alueiden, työväen opistojen yms. perustamista ja järjestelyä varten;
- 3) työväen elintarpeiden ja hevosten rehujen hankkimiseksi ja laitumen saamiseksi.

Näiden viimeksimainittujen syiden vuoksi ei yleensä tarvitsisi hankkia metsäalueita. Kun myyjä kuitenkin luopuu mieluiten koko tilastaan ja yhtiökin yleensä on halukas myös metsäalueen ostoon, muodostavat näidenkin syiden vuoksi hankitut maat huomioonotettavan alueen.

Metsien suhteellinen runsaus ja metsätalouden laajaperäisyys.

Edellisessä luvussa on lyhyesti kiinnitetty huomiota niihin etuihin, jotka aiheutuvat puunjalostusteollisuudelle tuotannon eri asteiden yhdistämisestä. Viljelmällä maatalous ja metsätalous muodostavat myöskin kokonaisuuden, jossa käytetään hyväksi tuotannon eri asteiden yhtymistä. Näin on laita metsätalouden tuottaman ja maatalouden käyttämän kotitarvepuun ja tavallaan myöskin metsälaitumen ja maatalouden tuottaman ravintoaineomavaraisuuden osalta. Myytävän puutavaran osalta metsätalous maatalouden rinnalla taas merkitsee tuotannon monipuolisuutta, mikä puolestaan aiheuttaa useita etuja. Osaksi juuri näiden etujen lakkaamisen vuoksi pidetään kokonaisuuden kannalta vahingollisena metsämaiden siirtymistä maanviljelijäväestöltä puunjalostusyhtiöille. On sen vuoksi syytä vähän tarkastella asian tätä puolta.

Yleisen kokemuksen mukaan on maatilan taloudelle sangen edullista, että tarvittava kotitarvepuu saadaan omasta metsästä. Tämä etu ei kuitenkaan ole niin suuri, että sen saavuttamiseksi kannattaisi käyttää kotitarpeeksi laadultaan sellaista puuta, jonka kauppahinta on oleellisesti korkeampi kuin tarvittavan kotitarvepuun (O s a r a 1935, s. 413). Tuotannon eri asteiden yhdistämisen kannalta olisi viljelmällä siis edullisin tapaus se, että metsän jatkuvaa tuottoa silmällä pitäen vuosittain hakattavasta määrästä kaupaksi käymätön tai vain kotitarvekäyttöä vastaaviin tarkoituksiin myytäväksi kelpaava osa on viljelmän oman kotitarpeen suuruinen. Maan syrjäseuduilla, joissa metsäpinta-alat ovat suuret, mutta viljelykset vähäiset, on menekkiä vailla oleva metsän tuoton osa aikaisemmin ollut sangen suuri. Kotitarvepuuta on näin ollut yleensä aina runsaasti, eikä puun kotitarve ole pystynyt huomattavasti lisäämään kaupaksi menevän tuoton metsälle antamaa arvoa. Kun vielä otetaan huomioon, että metsätalouden kannattavuudelle on omistajan vakavaraisuus ja markkinatilanteen arvioimiskyky erittäin tärkeitä, huomaamme olevan runsaasti syytä siihen, että maan syrjäseuduilla puunjalostusyhtiöiden metsätalous saattaa olla huomattavasti kannattavampaa kuin yksityisten talollisten. Näin puunjalostusyhtiöiden ja muiden vakavaraisten ostajien usein kannattaa maksaa tilallisen ulkopalstasta tai »liikametsästä» hinta, joka ylittää metsän talolliselle antamasta jatkuvasta tuotosta johtuvan arvon. Yksityistaloudellisesti arvostellen on siis järkevää ja luonnollista, että runsaanlaisesti metsämaata omistava, mutta jostakin syystä heikonlaisessa taloudellisessa asemassa oleva talollinen myy metsämaitaan vankassa taloudellisessa asemassa olevalle ja varsinkin ostajalle,

jolla on hyvät edellytykset jatkuvaan metsätalouden harjoittamiseen ja metsän tuoton hyväksi käyttöön.

Talollisten metsämaiden myynnit eivät kuitenkaan yleensä tapahdu arvostelua kestävien kannattavuuslaskelmien jälkeen, vaan omistajan jouduttua heikkoon taloudelliseen asemaan tai omistussuhteen tultua jollakin tavoin löyhäksi. Nämä molemmat tekijät esiintyvät usein yhdessä.

Siihen, että Suomessa on ollut runsaasti tilaisuuksia hankkia maata ilmeisen edullisesti on, kuten tunnettua, ollut muitakin syitä kuin mainittu metsien suhteellinen runsaus ja metsätalouden laajaperäisyys. Näistä mainittakoon tässä omavaraistalouden syrjäytymisen aiheuttama murroskausi, Amerikan siirtolaisuus ja kaupunkeihin muutto. Näihin tekijöihin ei tässä ole kuitenkaan tilaisuutta puuttua. Niitä syitä, lähinnä välittömiä, jotka ovat vuoden 1914 jälkeen olleet aiheena maan myyntiin yhtiöille, käsitellään yhtiöiden myöhäisemmän maan hankinnan merkitystä maalaisväestölle selvittelevässä luvussa.

Puutavaran hinnan muutosten merkitys.

Edellä on esitetty Suomen metsätalouden laajaperäisyyden ja talollisten metsien runsauden osuus syinä maiden myyntiin yhtiöille. Näihin liittyy läheisesti puutavaran suhteellisen hinnan ja rahan arvon muutosten vaikutus.

Tässä yhteydessä on syytä ensin kiinnittää huomiota puutavaran suhteellisten hintojen kehitykseen pitkän ajanjakson kuluessa. Yleisten havaintojen ja aikaisempien tutkijoiden, varsinkin saksalaisten, tulosten perusteella on yleensä oltu sitä mieltä, että puutavaran hinnat ovat vuosikymmenien kuluessa nousseet. Tarkastelemalla sahapuun hintoja Suomessa tähän tulokseen ovat tulleet myös P a a v o n e n (1916, ss. 22—31) ja H e i k k i l ä (1917, ss. 18—30). S a r e n tutkimus »Sahapuun kanto-hinta ja menekki Suomen valtionmetsissä vv. 1913—1923» (1923) sen sijaan horjuttaa tätä usein selviönä pidettyä käsitystä puutavaroiden hintojen jatkuvasta noususta (H e i k k i l ä 1917, s. 18). Saksalainen G o d b e r s e n (1926, ss. 22—32) ja tanskalainen G r ø n (1931, ss. 98—115) tulevat teoksissaan siihen tulokseen, että käsitys puutavaran hintojen huomattavasta yleisestä noususta on vain rahan arvon alenemisesta ja eräissä maissa tapahtuneesta noususta johtunut harhakuva. Tähän tulokseen he ovat tulleet tarkastelemalla puutavaran hintoja pääasiassa puutavaraa tuovissa maissa tai paikoissa, joista kuljetus kulutuskeskuksiin on suhteel-

lisen halpa. Kuten luonnollista, kohdistuu tarkastelu sellaisten puutavaroiden hintoihin, jotka ovat jo kauan olleet tärkeitä metsätaloustuotteita. Kiinnitettäessä huomiota Suomessa tilojen metsistä hakatusta puutavarasta saatuun hintaan ja koetettaessa tehdä johtopäätöksiä hintojen kehityksestä ei siis voida ainakaan ilman muuta käyttää Grønin ja Godberenin tuloksia. — Myöskin Vuoristo (1938) seuraa edellisten tapaan puutavaran hintojen kehitystä kulutuskeskuksissa verraten sitä eräiden muiden tärkeiden tarveaineiden hintojen muutoksiin. Tämän vertailun perusteella hän tulee siihen tulokseen, että puun kantohinnat todennäköisesti eivät tule enää Suomessa kohoamaan.

Suomessa puutavarasta saatava kantohinta riippuu paitsi ulkomailla jalostetusta tuotteesta saatavasta hinnasta myöskin mm. kuljetuskustannuksista Suomesta ulkomaille, jalostuskustannuksista, raaka-aineen käytön tehosta, kuljetuskustannuksista Suomessa ja hankintakustannuksista. Esimerkiksi sahapuista saadun kantohinnan kehityksen Suomessa ei siis tarvitse olla samanlainen kuin sahatavaran hintojen kehitys Englannissa.

Vuosikymmenien aikana tapahtunut puutavaran laadun muutos vaikeuttaa puutavarasta saatujen hintojen vertailua siinä määrin, että sängen usein laskelmien tuloksiin ei voida luottaa. Ei olekaan välttämättä koettaa seurata puutavaran kantohintojen muutoksia ja kehitystä, vaan voidaan tyytyä yleisiin havaintoihin, jotka kohdistuvat aikaan n. vuodesta 1865. Seuraavat kaksi seikkaa, joita tässä tosin ei ole tilaisuutta lähemmin tutkia, viittaavat siihen, että puutavarasta saadut kantohinnat Suomessa olisivat nousseet:

1) määrätysissä metsässä yhä uusista, entisiä halvempiarvoisemmista puutavaralajeista ja -laaduista on alettu saada kantohintaa,

2) määrätyn laatusista, yhä kaukaisempien metsien puista aletaan saada kantohintaa.

Näiden havaintojen tekoon oikeuttavat useat meikäläisessä kirjallisuudessa olevat kuvaukset puutavaran menekisuhteista eri aikoina ja maan eri osissa. Molemmat mainitut havainnot kohdistuvat lähinnä vyöhykkeeseen, joka muodostuu kunkin eri puutavaralajin osalta sen alueen reunamille, jossa kyseessä olevan puutavaralajin hakkuu ja valmistus kannattaa. Tähän vyöhykkeeseen joutuneissa metsissä ennestään kantoarvoa vailla oleva puutavara (jättäen »odotusarvo» huomioonottamatta) saa kantoarvon, ja siis tässä vyöhykkeessä tänä ajankohtana puutavaran kantohinnan nousu on sängen selvästi havaittavissa. Noin vuosien 1860—1870 tienoilta alkaen nämä eri puutavaralajien vyöhykkeet ovat siirtyneet Suomessa yhä kauemmas kulutus-, jalostus- tai vientikeskuksista ja

yhä uusien puutavaralajien kysyntä on synnyttänyt uusia laajenevia alueita, joilla kyseessä oleva puutavaralaji on saanut kantohinnan. Streyffert tulee mm. seuraaviin tuloksiin. Puutavaran hankinta uusista tähän saakka kuljetuskustannusten suuruuden vuoksi koskemattomista metsistä vaatii suurempia kustannuksia kuin hankinta aikaisemmin käytäntöön otetuista metsistä. Tästä johtuu, että viimeksi mainituissa metsissä puutavarasta voidaan saada parempi kantohinta kuin ensiksi mainituista. Teknilliset parannukset puutavaran jalostuksessa ja kuljetuksessa voivat kokonaan tai osittain kumota kasvavien hankinta- ja kuljetusvaikeuksien vaikutuksen. Vaikka valmiiden metsätaloustuotteiden hinta ei kohoaisikaan — mitä ei lienekään havaittavissa — niin tapahtuu jatkuvan metsätalouden vyöhykkeessä kuitenkin kantohintojen nousua. Tämä jatkuva kantohintojen nousu on suurin eri puutavaralajien hankinta-alueen äärimmäisen rajan läheisyydessä ja pienin lähellä kulutuskeskuksia (Streyffert 1938, ss. 143—147).

Vaikka siis puutavaran hinnoissa Englannissa kuluneen 70:n vuoden aikana ei olekaan muihin tärkeisiin tuotteisiin verrattuna tapahtunut oleellista nousua, ei sen perusteella voida pitää väärinä havaintoja kantohintojen noususta Suomessa.

Konjunktuurivaihteluista johtuvat kantohintojen muutokset ovat, kuten tunnettua, kuitenkin niin suuret, että hintavaihtelut niiden aikana peittävät kokonaan edellä mainitun pitemmän ajan kuluessa havaittavan kantohintojen nousun. Metsän arvo on siis vaihdellut nousu- ja laskusuhdanteiden mukaan, mutta ylimalkaisen tarkastelun perusteella näyttää siltä, että ainakin korkeakonjunktuurien aikana suoritettujen hakkuiden tuottama tulo on vuoden 1865 jälkeen kuluneena aikana noussut.

Tätä yhtiöiden maan hankintaa koskevaa tutkimusta suoritettaessa tehdyt havainnot ja kirjallisuudessa esitetyt kuvaukset osoittavat, että metsän ja metsämaiden hintojen nousu vaikuttaa moniin metsänomistajiin houkutellen metsämaiden myyntiin. Metsänomistajalle on kiusaus maan myyntiin usein tullut ylivoimaiseksi hänen saadessaan kaikki odotukset ylittävän tarjouksen siihen saakka ehkä vähäarvoisista metsistään.

Toisaalta havainnot metsien arvon noususta ovat kehoittaneet yhtiöitä hankkimaan metsiä yhä runsaammin ja välittämättä niiden syrjäisestä sijainnista. Nousukonjunktuurien aikoina saadut kokemukset ovat ehkä antaneet liioitellunkin käsityksen metsien arvon jatkuvasta kasvusta.

Myöskin laskukaudet ovat, kuten tunnettua, omiaan aiheuttamaan metsämaiden kauppoja. Niiden aikana joudutaan myymään paljon metsämaita taloudellisten vaikeuksien pakottamina. — On siis todettava, että

suhdannevaihtelut lisäävät ja vahvistavat metsämaiden kauppooja aiheuttavia tekijöitä. Kun suhdannemuutosten vastakkaiset vaiheet siis saattavat vaikuttaa samaan suuntaan ja kun kauppoojen määrään luonnollisesti on vaikuttamassa runsaasti muitakin tekijöitä, ei selvää yhteenkuuluvaisuutta voida havaita konjunktuurivaihteluita ja maan myyntien määrää yhtiöille esittävien käyrien välillä. Yhtiöiden maan ostoja vuosittain esittävien lukujen perusteella näyttää kuitenkin siltä, että lamakauden aikana yhtiöt eivät voi ostaa metsämaita niiden halvasta hinnasta huolimatta samassa määrin kuin muulloin. Tällöin joutunee kuitenkin tiloja tavallista runsaammin sellaisille omistajille, joilta ne suhteellisen helposti voivat siirtyä yhtiöille.

Metsien suhteellisen tai todellisen hinnan muutoksiin liittyvät läheisesti rahan arvon muutoksista johtuvat hintavaihtelut. Myyjät eivät ilmeisestikään ole aina huomanneet kuinka suuressa määrin metsän hinnan nousu on johtunut rahan arvon laskusta. Siten rahan arvon lasku on vaikuttanut myyjäjä lisäävästi. Näin lienee ollut laita erikoisesti vuoden 1914 jälkeen.

Puutavaran kantohintojen suhteellinen nousu, konjunktuurivaihtelut ja rahan arvon lasku ovat siis lisänneet metsämaiden tarjontaa tai helpottaneet metsänomistajan saamista halukkaaksi myyntiin. Tämä luonnollisesti osaltaan lisää maiden joutumista yhtiöille. Lisäksi metsämaiden joutuminen maanviljelijäväestöön kuuluvalta muihin käsiin, varsinkin keinotellijoille, sangen usein johtaa siihen, että tila joutuu vaihtamaan omistajaa suhteellisen useasti. Tällöin se tai osa siitä usein lopulta joutuu yhtiöille. Yhtiöiden varsinaisten metsämaiden myynnit muille kuin toisille yhtiöille taas lienevät harvinaisia poikkeuksia. Toisessa asemassa ovat lainsäädännöstä johtuvat tai lähellä niitä olevat yhtiöiden vapaaehtoiset pienten tilojen tai lisämaiden myynnit ynnä muut sellaiset.

Yhtiöiden myöhäisemmän maan hankinnan merkitys maalaisväestölle.

Yhtiöille maata myyneiden ammatti ja taloudellinen asema.

Yhtiöiden maan hankintaan liittyviä seikkoja valaisisi erittäin tärkeältä osalta selvitys myyjän taloudellisesta asemasta ja syistä, jotka ovat aiheuttaneet maan myynnit niissä tapauksissa, jolloin ostajana on ollut yhtiö. Virastoissa säilytettävistä, kauppaan liittyvistä asiakirjoista voidaan tästä saada jonkinlainen kuva, koska niissä yleensä on mainittu myyjän ammatti. Koottaessa eri virastoissa tietoja yhtiöiden haltuun 6.2.1915 jälkeen siirtyneistä tiloista merkittiinkin sen vuoksi kunkin tilan osalta täytettävälle lomakkeelle myyjän ammatti tai muuten myyjän asemaa kuvaava maininta.

Lain mukaan maaherrojen luvalla tehtyjä ja lainvastaisia, asutushallituksen käsittelemiä kauppooja koskevista tiedoista on laadittu taulukon 12 esittämä yhdistelmä. Sen ulkopuolelle jäävät siis valtioneuvoston luvalla tehdyt tai sen käsittelemät lain vastaiset kaupat, jotka koskevat, kuten aiemmin on mainittu, pääasiassa muuhun tarkoitukseen kuin metsätalouden harjoittamista varten hankittua maata.

Taulukossa on myyjät jaoteltu ryhmiin, joiden perusteella voi tehdä johtopäätöksiä myyjän asemasta. Lain vastaisissa kaupoissa on myyjänä se henkilö tai yhtiö, jolta valeostaja on ostanut tilan. Nimityksellä »tilakeinottelija» tarkoitetaan taulukossa henkilöä, joka on kaikesta päättäen ostanut tilan ei harjoittaakseen sillä maa- tai metsätaloutta, vaan myydäkseen sen voitolla. Sarakkeeseen »liikemies, käsityöläinen tms.», on luettu myyjät, joiden pääasiallinen elinkeino ei ole ollut maa- tai metsätalouden harjoittaminen, mutta joiden ei kuitenkaan ole arveltu hankkineen tilaa samassa tarkoituksessa kuin »tilakeinottelijoiden». Useassa tapauksessa tähän sarakkeeseen kuuluvat henkilöt ovat saaneet tilan perinnön tai naimisen kautta. Sarakkeeseen »yhtiöitä lähellä oleva tahi tilakeinottelija» on luettu myyjät, jotka todennäköisesti ovat ostajana esiintynyttä puunjalostusyhtiötä »lähellä», tavallisesti sen palveluksessa tai huomattavina

Taulukko 12. Maata yhtiöille myyneet jaoteltuina
Tabelle 12. Bodenverkauf an die Gesellschaften,

Vuosi Jahr	Lain mukaan, maaherrojen luvalla Gesetzlich mit Erlaubnis der Länsverwaltung							Lain vastaiset kaupat, Ungesetzlich, von der			
	Maanviljelijä Landwirt	Perilliset Erben	Liikemies, käsityöläi- nen tms. Geschäftsmann, Hand- werker u.a.	Tilakainottelija Grundstückspekulant	Yhtiötä lähellä oleva tai tilakainottelija Der Gesellschaft nahe stehende Person oder Grundstückspekulant	Yhtiö Gesellschaft	Tuntematon Unbekannt	Yhteensä Insgesamt	Maanviljelijä Landwirt	Perilliset Erben	Liikemies, käsityöläi- nen tms. Geschäftsmann, Hand- werker u.a.
1915	1		8				9	46	1		4
1916	9				1		10	219	8		16
1917							43	20	5		8
1918					1		1	17	5		3
1919	1				3		4	8			5
1920	47		13		70	2	132	12			5
1921	6	1	6	1	59	1	74	3	1		
1922	11	1	2		63		77	2			3
1923	6	5	10	2	51		74	6			
1924	9	12	1		40		62	3	5		2
1925	5	1	4	2	2	1	15				
1926	32	2	4	1	15	1	55				
1927	62	2	14	3	3	2	94		1		
1928	181	23	52	2	17	3	299	1			
1929	96	5	20	8	6	3	143				
1930	44	5	7	5	1	1	67				
1931	23	2	5			1	32				
1932	41	1	6		2	3	55				
1933	31	4	14	2	19	2	96				
1934	43	25	17	2	18	5	112				
1935	35	5	18	8	5	3	76				
1936	35	13	30		5	2	88				
1937	(2)		(1)		(1)	(1)	(5)				
Tuntematon Unbekannt	33	2	5	51	204	6	406	707	3		
Yhteensä Insgesamt	753	109	237	87	585	32	484	2 287	363	40	46
%	32.9	4.8	10.4	3.8	25.6	1.4	21.1	100.0	43.6	4.8	5.5
Yht. tunnetut Insg. bekannt	753	109	237	87	585	32		1 803	363	40	46
% tunnetuis- ta - % der be- kannten	41.8	6.0	13.1	4.8	32.5	1.8		100.0	60.6	6.7	7.7
Täysin yhtiöistä riippumattomien jakautuminen eri ryhmiin - Von den Gesellschaften ganz unabhängig nach Gruppen	753	109	237	87				1 186	363	40	46
%	63.5	9.2	20.0	7.3				100.0	73.5	8.1	9.3

tuina heidän asemaansa kuvaaviin ryhmiin.
nach der Stellung des Verkäufers gruppiert.

asutushallituksen käsittelemät Ansiedlungsdirektion behandelt					Yhteensä Insgesamt							
Tilakainottelija Grundstückspekulant	Yhtiötä lähellä oleva tai tilakainottelija Der Gesellschaft nahe stehende Person oder Grundstückspekulant	Yhtiö Gesellschaft	Tuntematon Unbekannt	Yhteensä Insgesamt	Maanviljelijä Landwirt	Perilliset Erben	Liikemies, käsityöläi- nen tms. Geschäftsmann, Hand- werker u.a.	Tilakainottelija Grundstückspekulant	Yhtiötä lähellä oleva tai tilakainottelija Der Gesellschaft nahe stehende Person oder Grundstückspekulant	Yhtiö Gesellschaft	Tuntematon Unbekannt	Yhteensä Insgesamt
4	20	2	13	90	47	1	12	4	20	2	13	99
18	21	13	82	377	228	8	16	18	22	13	82	387
9	19		15	114	43	20	8	9	19		15	114
	1		6	32	17	5	3		2		6	33
1	1	1	10	26	9		5	1	4	1	10	30
8	2	1	8	36	59		18	8	72	1	10	168
1	4		3	12	9	2	6	2	63		4	86
1	2		3	11	13	1	5	1	65		3	88
	2	2	5	15	12	5	10	2	53	2	5	89
2	5	2	2	21	12	17	3	2	45	2	2	83
			2	2	5	1	4	2	2		3	17
					32	2	4	1	15		1	55
		1		1	62	2	14	3	3	3	8	95
				1	182	23	52	2	17	3	21	300
					96	5	20	8	6	3	5	143
					44	5	7	5	1	1	4	67
					23	2	5			1	1	32
					41	1	6		2	3	2	55
					31	4	14	2	19	2	24	96
					43	25	17	2	18	5	2	112
					35	5	18	8	5	3	2	76
					35	13	30		5	2	3	88
					(2)		(1)			(1)	(1)	(5)
1	4	2	85	95	36	2	5	52	208	8	491	802
45	81	24	234	833	1 116	149	283	132	666	56	718	3 120
5.4	9.7	2.9	28.1	100.0	35.8	4.8	9.1	4.2	21.3	1.8	23.0	100.0
45	81	24		599	1 116	149	283	132	666	56		2 402
7.5	13.5	4.0		100.0	46.5	6.2	11.8	5.5	27.7	2.3		100.0
45				494	1 116	149	283	132				1 680
9.1				100.0	66.4	8.9	16.8	7.9				100.0

osakkeiden omistajina. Näitä kauppoja ei kuitenkaan ole tutkittu yksityiskohtaisesti, joten tähän sarakkeeseen varmasti on joutunut myös sellaisia kauppoja, joissa myyjä on aikanaan hankkinut tilat ansaitakseen tilojen tai niiden metsien myynnillä eikä siis ole tehnyt kauppaa myydäkseen tilat nimenomaan sille yhtiölle, joka sitten esiintyy tilojen ostajana.

Myyjän ammattia tai asemaa kuvaavia tietoja on vain noin kolmesta neljäsosesta kauppojen koko luvusta. Ammattia osoittavan merkinnän puuttuminen johtuu ehkä useimmissa tapauksissa siitä, että kauppaan liittyviä asiakirjoja ei ole ollut saatavissa tai siitä, että ne ovat yleensäkin olleet puutteelliset. Tätä osoittaa taulukossakin se, että myyjän ammattia koskevien tietojen puuttuessa yleensä ei ole tietoa kaupantekovuodestaakaan. Ei siis ole syytä olettaa, että myyjän asema nyt tarkastettavana olevassa suhteessa olisi niiden osalta, joista ei ole tietoja, oleellisesti muista poikkeava. Näin ollen voitaneen tarkastella niiden myyjien, joista on tietoja, suhteellista jakautumista eri ryhmiin.

Taulukossa kiinnittää erikoista huomiota niiden lain mukaan tehtyjen kauppojen suuri lukumäärä ja prosenttinen osuus, joissa myyjänä on todennäköisesti ollut yhtiötä lähellä oleva henkilö. Näiden kauppojen osuus on näet noin 32 % kaikista niistä lain mukaan tehdyistä kaupoista, joista on saatu riittävät tiedot myyjästä. Jos pyritään saamaan kuva myyjistä, joilta tilat ovat siirtyneet yhtiöille tai yhtiöitä lähellä oleville, on syytä jättää huomioonottamatta paitsi saraketta, jossa myyjänä on »tuntematton» myös sarakkeet, joissa myyjäksi on merkitty »yhtiö» ja »yhtiöitä lähellä oleva tahi tilakeinottelija».

Jäljelle jääviin ryhmiin kuuluvilta myyjiltä ostetut tilat jakautuvat tällöin taulukon 12 mukaan seuraavalla tavalla:

Myyjänä

maanviljelijä	1116 tilaa	66 %
perilliset	149 »	9 %
liikemies, käsityöläinen tms.	283 »	17 %
tilakeinottelija	132 »	8 %

Esitettyjen lukujen mukaan on siis yhtiöille siirtyneistä tiloista kolmas osa ollut maanviljelijäväestön kuulumattoman tai perikunnan hallussa. Lisäksi on todettu, että asiapapereissa maanviljelijäksi ilmoitettu myyjä on eräissä tapauksissa omistanut useita tiloja ja, että hän todennäköisesti on ostanut kyseessä olevan yhtiölle myydyn tilan keinottelutarkoituksessa.

Syyt maan myyntiin.

Varsinaisia maan myynnin aiheuttaneita syitä ei voi saada selville kauppaan liittyvistä asiakirjoista. Niinkuin jo aiemmin on selostettu, on asiakirjoista saatujen tietojen täydennykseksi koottu lisäaineistoa käymällä eräissä kunnissa yhtiöiden 6. 2. 1915—31. 12. 1934 välisenä aikana hankkimilla tiloilla sekä erällä muilla tiloilla, joihin kyseessä olevalla kaupalla on ollut vaikutusta. Näillä matkoilla on mm. koetettu saada selville syy tilan tai sen osan myyntiin tiedustelemalla sitä myyjältä itseltään tai muilta henkilöiltä, kuten omaisilta tai naapureilta, jotka ovat ehkä olleet asiasta selvillä.

Kuten jo sivulla 27 on mainittu, on aineistoon kuuluvia tilan kauppoja eri kunnista seuraavat määrät: Varpaisjärveltä 18, Soinista 41, Keurulta 28, Tohmajärveltä 5, Puumalasta 10 ja Valkjärveltä 36. Yhteensä siis 138 tilan tai tilan osan kauppaa.

Tilan myynnin syitä koskevien tietojen mukaan on laadittu taulukon 13 esittämä yhdistelmä. Kaupat on ensin ryhmitelty kolmeen osaan seuraavasti: I, tila on myyty kokonaan; II, tilasta on myyty pääosa; III, tilasta on myyty osa pääosan jäädessä myyjälle. Rajan määrittäminen kahden jälkimmäisen tapauksen välille ei ole aivan helppoa, mutta kussakin yksityistapauksessa se on ollut yleensä selvä. Ryhmään II luetuissa kaupoissa myyjä on yleensä ollut halukas luopumaan tilastaan, mutta yhtiö on ostanut vain metsämaat, jättäen myyjälle viljelykset, rakennukset ja kotitarvemetsän. Ryhmään III kuuluvissa tapauksissa taas yleensä myyjä aikoo edelleen elää tilansa viljelemisellä, mutta syystä tai toisesta myy tai hänen on pakko myydä osa siitä.

Jos tarkastetaan taulukon 13 ryhmään I kuuluvia 66:a kauppaa, joissa tila on kokonaan myyty yhtiöille, huomataan, että sängen suuri osa, 28 on ollut ilman viljelyksiä. Nämä tilat ovat yleensä entisiä tilojen ulkopalstoja, jotka perinnönjaossa ovat joutuneet jonkun perillisen osaksi ja sitten erotettu eri tilaksi. Tällaisen metsäpalstan perillinen on useimmiten jo alusta alkaen ottanut siinä mielessä, että hän myy sen parhaiten maksavalle. Tältä perilliseltä on tila sitten suoraan tai oltuaan välillä muiden omistuksessa, siirtynyt yhtiölle. Nämä viljelyksettömät tilat on erotettu eri ryhmäksi. Muussa tapauksessa suuri osa näistä kaupoista olisi kuulunut ryhmään I b. Nyt mainittu ryhmä osoittaa, että 38:sta kokonaan yhtiöille siirtyneestä tilasta, joilla on ollut myös viljelyksiä, 10 on ollut kauppatalona. Kauppataloksi on tässä luettu tila, jonka omistaja on yleisen käsitksen mukaan hankkinut tilan myydäkseen sen voitolla tai tila, joka suh-

Taulukko 13. Myydyn osan suhde tilaan ja syy myyntiin tai myyntiä muuten valaisevia tilaa tai sen myyjää koskevia tietoja.

Tabelle 13. Verhältnis des verkauften Teiles zum ganzen Gut und Verkaufsursache oder sonstige Angaben über das Gut oder den Verkäufer.

	Tilojen lukumäärä Anzahl d. Güter
I Tila on myyty kokonaan - <i>Das Gut ist ganz verkauft</i>	
a Metsätila tai -palsta ilman viljelyksiä - <i>Waldgut oder -parzelle ohne Kulturflächen</i>	28
b Tila on ollut kauppatalona - <i>Das Gut war Handelsobjekt</i>	10
c Myyjä ostanut toisen tilan - <i>Der Verkäufer hat ein anderes Gut erworben</i>	5
d Syynä myyntiin perinnön jako - <i>Verkauf wegen Erbteilung</i>	1
e Tilan hoidossa vaikeuksia (omistajan sairaus, riittaisuuksia) - <i>Schwierigkeiten bei der Bewirtschaftung des Gutes (Krankheit d. Besitzers, Streitigkeiten)</i>	2
f Pakkokuutokauppa - <i>Zwangsversteigerung</i>	1
g Syy myyntiin tuntematon - <i>Ursache unbekannt</i>	19
	66
II Tilasta on myyty pääosa - <i>Der Hauptteil des Gutes ist verkauft.</i>	
a Tila on ollut kauppatalona tai tilan omistaja ei maanviljelijä - <i>Das Gut war Handelsobjekt oder der Besitzer Nichtlandwirt</i>	5
b Omistajalla on toinen tila tai metsämaita on vaihdettu viljelysmaitoihin - <i>Der Besitzer hat ein zweites Gut, oder Waldboden ist gegen Kulturflächen eingetauscht worden</i>	2
c Syynä myyntiin tilan oston aiheuttama velka - <i>Verkauf wegen Verschuldung infolge Erwerbung des Gutes</i>	1
d Syy myyntiin tuntematon - <i>Ursache unbekannt</i>	7
	15
III Tilasta on myyty osa pääosan jäädessä myyjälle - <i>Der Hauptteil des Gutes ist nicht verkauft</i>	
a Vaihdettu metsämaata viljelysmaahan - <i>Waldboden gegen Kulturflächen eingetauscht</i>	2
b Syynä myyntiin perinnön jako - <i>Verkauf wegen Erbteilung</i>	3
c Tila tarpeettoman suuri tai myyty osa kaukana talosta - <i>Gut unnötig gross oder der verkaufte Teil weit vom Hofe gelegen</i>	11
d Tilan hoidossa vaikeuksia (omistajan sairaus, leskiemäntä tms.) - <i>Schwierigkeiten bei der Bewirtschaftung des Gutes (Krankheit des Besitzers, verwitwete Bäuerin u.a.)</i>	3
e Ostohinnan lyhennys, velkojen järjestely, takauksen maksu tai muu rahan tarve - <i>Abzahlung vom Kaufpreis, Schuldenregelung, Bürgschaftszahlung oder sonstiger Bargeldbedarf</i>	18
f Pakkokuutokauppa - <i>Zwangsversteigerung</i>	1
g Syy myyntiin tuntematon - <i>Ursache unbekannt</i>	19
	57
Kaikkiaan aineistoon kuuluvia kauppvoja - <i>Alle zum Material gehörenden Veräußerungen</i>	138

teellisen lyhyen ajan kuluessa tapahtuneiden useiden kauppajen vuoksi on ollut tähän ryhmään kuuluva.

Niissä tapauksissa, joissa syy myyntiin on jäänyt tuntemattomaksi, on sangen todennäköisesti osa sellaisia, joissa taloudelliset vaikeudet ovat aiheuttaneet myynnin.

Ryhmään II kuuluvat kaupat ovat luonteeltaan ja myöskin kaupan aiheuttaneiden syiden puolesta lähellä edellistä ryhmää.

Ryhmään III luetut kaupat, jolloin tilasta on myyty osa pääosan jäädessä edelleen myyjälle, ovat sen sijaan huomattavasti edellisistä poikkeavia. Tässä ryhmässä voidaan myynnin pääsyinä pitää toisaalta taloudellisia vaikeuksia, jotka ovat pakottaneet myymään osan tilasta ja toisaalta sitä, että tilaan on kuulunut osia, joita ei ole katsottu voitavan edullisesti käyttää tilan taloudessa.

Taulukon 13 kaupat on yhdistetty harkinnan perusteella suurempiin ryhmiin pitäen silmällä maiden myynnin merkitystä maatalousväestölle. Tulos ilmenee taulukosta 14.

Taulukko 14. (Yhdistelmä taulukosta 13.)

Tabelle 14. (Zusammenfassung von Tab. 13.)

	Tilojen lukumäärä Anzahl der Güter
A Myyjän toimeentulo ei maataloudesta riippuvainen tai tila vaihdettu toiseen - <i>Auskommen des Verkäufers nicht von der Landwirtschaft abhängig oder Gut vertauscht</i>	52
B Myyjän toimeentulo maataloudesta riippuvainen - <i>Auskommen des Verkäufers von der Landwirtschaft abhängig</i>	
1 Tilan myyntiin muut syyt kuin varsinaiset taloudelliset vaikeudet - <i>Andere Gründe als eigentliche wirtschaftliche Schwierigkeiten</i>	20
2 Myynnin syynä taloudelliset vaikeudet - <i>Grund wirtschaftliche Schwierigkeiten</i>	21
3 Syy myyntiin tuntematon - <i>Grund unbekannt</i>	45
	138

Taulukossa 13 esitetyt tapaukset on tässä taulukossa yhdistelty seuraavasti:

Ryhmä A: I a, b, c; II a, b; III a

» B1: I d, e; III b, c, d

» B2: I f; II c; III e, f

» B3: I g; II d; III g

Luvuista huomataan, että 138:sta kaupasta 52 on ollut sellaista, joissa myyjän toimeentulo ei ole ollut maataloudesta riippuvainen tai joissa tila on vaihdettu toiseen. 41:stä kaupasta, joissa myyjän toimeentulo on ollut maataloudesta riippuvainen ja syy myyntiin tunnettu, 21 on aiheutunut taloudellisista vaikeuksista ja 20 muista syistä. Mainituista 21:stä tapauksesta on kuitenkin 19:ssä suurin osa tilasta ja nimenomaan sen maataloudelle välttämättömin osa jäänyt myyjälle.

Aineiston suppeuden vuoksi eri syistä tehtyjen kauppojen lukumäärän suhteita ei voi pitää koko maan vastaavia suhteita edustavina. Luvut kuvannevat kuitenkin suurin piirtein olosuhteita niissä osissa maata, joissa yhtiöiden maan hankinta on ollut suhteellisen runsasta.

Myyjälle jäljelle jäänyt viljelystila.

Edellisessä luvussa todettiin, että tarkastetusta 138:sta tilasta 66 oli myyty kokonaan yhtiöille ja 72:sta oli myyty osa. On syytä kiinnittää lähempää huomiota niihin 72:een tilaan, jotka taulukon 13 ryhmiin II ja III jaotelluissa kaupoissa ovat jääneet myyjälle. Näistä tiloista oli 10 joko yhdistetty toiseen tilaan tai niillä ei enää harjoitettu maataloutta.

Kaksikymmentä tilaa oli sen jälkeen, kun niistä oli osa myyty yhtiöille, vielä jaettu. Erotettuja torppia ei kuitenkaan ole tässä otettu huomioon, vaan ainoastaan muunlaiset tilan osien myynnit tai tilan halkomiset. Näiden tilojen jakautumista kokonaispinta-alansa ja viljellyn pinta-alan mukaan sen jälkeen kun niistä oli erotettu yhtiölle myyty osa, kuvaavat seuraavat asetelmat.

Tilojen jakautuminen kokonaispinta-alan mukaan.		Tilojen jakautuminen viljellyn maan pinta-alan mukaan.	
Pinta-ala, ha	Lukumäärä	Viljeltyä, ha	Lukumäärä
alle 10	1	alle 2	—
10—25	—	2—5	4
25—50	3	5—10	8
50—100	3	10—20	5
100—200	6	yli 20	3
yli 200	7		

Nämä 20 tilaa ovat enimmäkseen olleet syrjäisten seutujen melko runsasmetsäisiä taloja. Maan myynti yhtiöille ei ole ratkaisevasti vaikuttanut tilojen nykyiseen kokoon, koska niistä on myyty osia (torppien itsenäistymisiä lukuunottamatta) vielä yhtiölle myynnin jälkeenkin.

Tutkituista tiloista oli 42 sellaista, joita torppien erottamista lukuunottamatta ei enää ole pienennetty sen jälkeen, kun niistä on osa myyty yhtiölle. Nämä tilat ryhmittyvät kokonaispinta-alansa ja viljellyn maan laajuuden mukaan seuraavalla tavalla.

Tilojen jakautuminen kokonaispinta-alan mukaan.		Tilojen jakautuminen viljellyn maan pinta-alan mukaan.	
Pinta-ala, ha	Lukumäärä	Viljeltyä, ha	Lukumäärä
alle 10	—	alle 2	1
10—25	10	2—5	7
25—50	8	5—10	16
50—100	8	10—20	12
100—200	8	yli 20	6
yli 200	8		

Näistä neljästäkymmenestä kahdesta tilasta oli 31:llä hyvä tai tyydyttävä laidun, 6:lla heikko tai riittämätön (ilman viljelyslaidunta), yhdellä oli pysyvä laiduntamisoikeus yhtiön maalla ja neljän laitumesta ei ole tietoa.

Puutavaraa arvioitiin riittävän jatkuvasti myytäväksi 32:lta tilalta, 9:ltä sitä ei katsottu riittävän myytäväksi ja yhdestä ei ole tietoa. Ottaen huomioon metsän nykyinen tila arvioitiin kotitarvepuun saannin olevan riittävän 35:llä tilalla, riittämättömän 6:lla ja yhdestä ei ole tätä koskevaa tietoa.

Yllä olevan ja tehtyjen yleisten havaintojen mukaan on todettava, että vielä 6. 2. 1915 jälkeen tiloista on myyty yhtiöille maata siinä määrin, että laitumen ja kotitarvepuun puute vaikeuttaa jäljelle jääneen tilan hoitoa. Kotitarvepuun puutteen aiheuttajana on tosin useimmiten liiallisesta hakkuusta aiheutunut metsien huono tuotto eikä riittämätön metsäpinta-ala. Paikkakunnalla tavanmukaista metsälaiduntamista varten sen sijaan tilan pinta-ala eräissä tapauksissa on liian pieni. Jos maat vielä ovat karuja on laitumen puutteesta aiheutunut vaikeita ristiriitoja, joista tuskin päästään ennen viljelyslaitumien käytäntöontuloa.

Jos tarkastellaan, missä määrin isäntäväen toimeentulo on oleelliselta osalta ollut myös ansiotöiden varassa, saadaan seuraavat tulokset:

Toimeentulo oleelliselta osalta liiketoiminnan, viran tms. varassa	3
Toimeentulo oleelliselta osalta ansiotöiden varassa	14
Toimeentulo ei oleelliselta osalta ansiotöiden varassa	19
Ei tietoa	6

Yhtiöiden maan ostot Karjalan kannaksella.

Sivulla 18 on jo aiemmin mainittu miten se, että yhtiöt ovat hankkineet metsiä myöskin Karjalan kannaksella, on herättänyt erikoista huolestumista. Tämä johtunee pääasiassa siitä, että Karjalan kannaksella tilat olivat tunnetusti pienempiä kuin yleensä muilla seuduin, joilla yhtiöt ovat hankkineet metsämaita. Oli siis lähellä ajatus, että tilat tulevat ehkä yhtiöiden metsämaiden ostojen vuoksi jäämään ilman metsämaata tai että sitä jäi tilalle niin vähän, että sen jatkuva viljeleminen itsenäisenä tilana käy mahdottomaksi.

Pyrittäessä selvittämään yhtiöiden maan hankintaa ja sen merkitystä maalaisväestölle oli siis syytä kiinnittää erikoista huomiota näihin seikkoihin Karjalan kannaksella. Sen vuoksi tarkastellaan tässä tutkimuksessa lähemmin yhtiöiden maan hankintaa seuraavissa kunnissa: Johannes, Koivisto, Kuolemajärvi, Uusikirkko, Kanneljärvi, Terijoki, Kivennapa, Muolaa, Heinjoki, Äyräpää, Valkjärvi, Rautu, Metsäpirtti, Sakkola ja Pyhäjärvi. Näiden kuntien muodostamaa aluetta nimitetään tässä Karjalan kannakseksi.

Kun tutkimuksen tämä osa suoritettiin vuonna 1936, koskee tarkastelu vain niitä tiloja, jotka tällöin tiedettiin yhtiöiden hankkineen ennen vuoden 1934 loppua. Yhtiöiden tällä alueella vuosittain hankkimien maiden pinta-alat ilmenevät taulukosta 5 s. 48. Se osoittaa, että vuosina 1935—37 yhtiöt ovat hankkineet Kannaksella niin vähän maata, että niiden mukana olo ei oleellisesti muuttaisi saatua käsitystä. Tarkastelusta puuttuvat ne tilat, joiden yhtiöille siirtymisestä ei vielä ollut tietoa. Niitä on 3 tilaa, alaltaan yhteensä 39 ha.

Yhtiöiden kussakin kunnassa tarkastelun pohjana olevan aineiston mukaan hankkimien tilojen lukumäärä ja pinta-ala sekä tilojen hankintatapa ilmenee taulukosta 15.

Tarkasteltavana olevaan Karjalan kannasta edustavaan alueeseen olisi vielä voitu lukea Vuokselan ja Käkisalmen pitäjät. Niiden mukana olo ei kuitenkaan olisi tuonut mitään uutta, koska yhtiöt ovat hankkineet niissä suhteellisen vähän maata, nim. Vuokselassa 2 tilaa, joiden yhteinen pinta-ala on 32 ha ja Käkisalmessa 3 tilaa, joiden ala on 354 ha.

Taulukosta 15 huomaamme, että yhtiöt ovat hankkineet eniten maita Heinjoen, Kanneljärven, Uudenkirjon ja Valkjärven kunnista. Käsitteksen saamiseksi yhtiöiden maan hankinnan suhteellisesta laajuudesta Karjalan kannaksella ja mainituissa neljässä kunnassa on taulukossa 16 vertailtu yhtiöiden hankkiman maan osuutta vastaavan alueen koko maan pinta-alasta näillä seuduin ja maan ruuissa osissa. Vertailussa maan muiden

Taulukko 15. Yhtiöiden Karjalan kannaksella vuosina 1915—1934 hankkimat tilat jaoteltuna kunnittain ja hankintatavan mukaan.

Tabelle 15. Von den Gesellschaften auf der Karelistchen Landenge 1915—1934 erworbene Güter nach Gemeinden und der Art des Erwerbs.

Kunta Gemeinde	Hankittu lain mukaisesti Gesetzlich erworben						Hankittu lain vastaisesti Ungesetzlich erworben						Yhteensä Insgesamt		
	Maaherrojen luvalla Mit Genehmigung d. Länswaraltung		Valtioneuvoston luvalla Mit Genehmigung der Regierung		Yhteensä Insgesamt		Asutushallituksen käsittelemät Von der Ansed- lungsdirektion behandelt		Valtioneuvoston käsittelemät Von der Regierung behandelt		Yhteensä Insgesamt		Yhteensä Insgesamt		
	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta- ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta- ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta- ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta- ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta- ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta- ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter	Pinta- ala, ha Areal, ha	Tiloja, kpl Anzahl d. Güter
Heinjoki	1	2 283	—	—	1	2 283	—	—	—	—	—	—	—	1	2 283
Johannes	—	—	7	621	7	621	—	—	—	—	—	—	—	7	621
Kanneljärvi...	62	2 244	—	—	62	2 244	—	—	—	—	—	—	—	62	2 244
Kivennapa ..	4	512	6	15	10	527	4	126	10	128	14	254	24	781	
Koiviston ... kauppala	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1
Muolaa	—	—	6	265	6	265	—	—	—	—	—	—	—	6	265
Rautu	7	250	—	—	7	250	—	—	—	—	—	—	—	7	250
Sakkola	2	31	—	—	2	31	1	12	—	—	1	12	3	43	
Uusikirkko ...	6	683	—	—	6	683	3	88	3	278	6	366	12	1 049	
Valkjärvi ...	39	987	1	42	40	1 029	—	—	1	7	1	7	41	1 036	
Äyräpää	5	66	4	32	9	98	—	—	—	—	—	—	9	98	
Yht. - Insges.	126	7 056	24	975	150	8 031	8	226	15	414	23	640	173	8 671	

Taulukko 16. Yhtiöiden myöhäisemmän maan hankinnan suhteellinen laajuus Karjalan kannaksella verrattuna maan hankintaan maan muissa osissa.

Tabelle 16. Relativer Umfang des späteren Bodenerwerbs der Gesellschaften auf der Karelistischen Landenge verglichen mit dem Bodenerwerb in den übrigen Teilen Finnlands.

Alue Gebiet	Pinta-ala ilman vesiä, ha Areal ohne Gewässer, ha	Yhtiöiden hankkimien maan ala, ha Areal des von den Gesellschaften erwor- benen Bodens, ha	Yhtiöiden hankkimien maan ala, % koko pinta-alasta Areal des von den Gesellschaften erwor- benen Bodens in % des Gesamtareals
Karjalan kannaksen kunnat, joissa yhtiöt ovat hankkineet eniten maata - Gemein- den auf der Karelistischen Landenge, in denen die Gesellschaften am meisten Land erwor- ben haben			
Kanneljärvi	24 630	2 244	9.1
Heinjoki	32 310	2 283	7.1
Valkjärvi	39 964	1 036	2.6
Uusikirkko	60 460	1 049	1.7
Karjalan kannas - Karelistische Landenge ..	548 061	8 671	1.6
Viipurin lääni lukuunottamatta Kannasta - Län Viipuri ausser der Karelistischen Land- enge	2 665 315	55 591	2.1
Uudenmaan lääni - Län Uusimaa	1 148 688	1 004	0.1
Mikkelin » » Mikkele	1 742 290	55 922	3.2
Kuopion » » Kuopio	3 776 864	107 189	2.8
Etelä-Suomi ¹ - Südfinnland	17 980 486	381 936	2.1

osien kohdalta käytetty aineisto perustuu myöskin 1936 koottuun vuodet 1915—1934 käsittävään aineistoon.

Taulukosta huomataan, että sillä alueella, joka tässä on luettu Karjalan kannakseksi, yhtiöt ovat vuosina 1915—1934 hankkineet maata 1.6 % alueen koko pinta-alasta. Vastaava prosentti Viipurin läänissä Karjalan kannasta lukuunottamatta on 2.1 ja Suomen eteläpuoliskossa samoin 2.1. Yhtiöt eivät siis ole hankkineet maita Karjalan kannaksella samassa määrin kuin Viipurin läänin muista osista tai keskimäärin koko Etelä-Suomesta. Yhtiöiden Karjalan kannakselta hankkimien tilojen (useim-

¹ Koko maa Oulun läänin lukuunottamatta. — Ganz Finnland ausser dem Län Oulu.

miten metsäpalstojen) keskipitoisuus on n. 50 ha, kun se koko maassa on n. 127 ha. Tästä johtuu, että vaikka yhtiöiden Karjalan kannakselta hankkimien maiden ala on vain 2 % koko maassa hankittujen maiden alasta, on siellä hankittujen tilojen luku 173 noin 5 % kaikkiaan hankituista tiloista. Kun yhtiöiden maan hankinnan laajuutta Karjalan kannaksella on arvosteltu nimenomaan yhtiöiden saamien lupien lukumäärän mukaan (Viipurin läänin maanviljelysseuran kirjelmässä) ilmenee edellä olevasta, että tämä luku yksinään voi antaa jossakin määrin harhaan johtavan kuvan. — Yhtiöiden maan hankinta Karjalan kannaksella yleensä ei siis ole ollut mitenkään runsasta. Niinkuin taulukoista 15 ja 16 ilmenee, yhtiöt ovat kuitenkin hankkineet maata eräissä yksityisissä kunnissa siksi runsaasti, että oli syytä kiinnittää näihin kuntiin lähemmin huomiota. Eniten yhtiöt ovat hankkineet maata Heinjoen kunnassa, nimittäin 2 283 ha. Niinkuin taulukosta 16 nähdään, tämä ala on kunnan koko pinta-alasta vähän yli seitsemän prosenttia. Yhtiöiden Heinjoen kunnassa hankkima maa kuuluu kuitenkin yhteen ainoaan suureen tilaan, jonka omistamiseen yhtiö on saanut maaherran luvan. Toiseksi eniten yhtiöt ovat hankkineet maita Kanneljärven kunnan alueella. Siellä on yhtiöiden omistukseen siirtynyt 62 tilaa, joiden yhteinen pinta-ala on 2 244 ha. Tämä alue on yli 9 prosenttia kunnan koko pinta-alasta. Yhtiöiden Kanneljärven kunnan alueella suorittamien huomattavien maan hankintojen syiden ja seurausten selvittämiseksi kävi tekijä kunnassa tutkimassa asiaa.

Yhtiöt ovat ostaneet Kanneljärven kunnan alueelta kaikki hankkimansa 62 tilaa maaherran luvalla. Tutkittaessa lähemmin näitä tiloja voidaan niistä erottaa 55 tilaa erilliseksi, yhteinäiseksi ryhmäksi. Näiden tilojen pinta-ala on kaikkiaan noin 274 ha. Ne ovat kuuluneet Kanneljärven pientiloihin, joista ne on erotettu venäläisille myytävänä huvilapalstoina. Tilat, joista nämä palstat on erotettu, olivat enimmäkseen pieniä, alaltaan noin 10—30 ha. Kunkin tilan maat olivat suhteellisen kapeita kaistaleita, joiden viljelykset ja rakennukset olivat Kanneljärven kylän puoleisessa päässä. Kaistaleiden kylästä kauempana olevat päät olivat kuivaa kangasta. Tältä kankaalta venäläiset ostivat huvilapalstoja. Kun hinnat olivat korkeammat kuin mitä näiden pikku alueiden metsän ja laitumien tuotto vastasi, myytiin palstoja runsaasti. Vapausodan jälkeen palstat joutuivat ulkomaalaisten omaisuuden hoitokunnalle. Tutkimusta suoritettaessa yhtiöillä olleet 55 tällaista palstaa oli hoitokunnalta ostanut eräs liikemies koettaen muodostaa niistä yhtenäisen metsätilan. Hän joutui kuitenkin taloudellisiin vaikeuksiin ja hänen oli pakko myydä mainitut 55 tilaa eli entisten huvilapalstojen muodostama melko yhtenäinen

metsäalue toisille liikemiehille, jotka puolestaan myivät sen eräälle puutavarayhtiölle.

Tämä yhtiön hallussa ollut alue on melkein kokonaan kanervatyypin kangasta. Viljelyskelpoista maata on vain parisen hehtaaria korpea. Alue kasvoi enimmäkseen harvahkoa tai tyydyttävää männyn taimistoa tai nuorta mäntymetsää. Laidunmaana sillä ei olisi ollut sanottavaa merkitystä niille pikkutiloille, joista erotetuista kappaleista se on muodostettu. Alueen tuotto metsämaana oli myös senlaatuista, että sitä voitiin tarkoituksenmukaisemmin käyttää suurehkona yhtenäisenä alueena kuin pientiloihin liittyvinä kapeina metsäkaistaleina.

Toisen yhtiöiden haltuun joutuneen maa-alueen, jota yhtiölle myynnin vuoksi ei ole erotettu maanviljelystiloihin, muodosti noin 1 800 ha laaja »palkintomaa»-alue. Ennen yhtiölle joutumista oli alue ainakin kahden eri liikemiesyhtymän hallussa, jotka kumpikin hakkauttivat sitä ankarasti samoin kuin jo aikaisemmin venäläinen polttopuukomiteakin. Metsäaluetta tarjottiin aikanaan kunnallekin, mutta kauppaa ei syntynyt. Vuonna 1932 maaherra antoi yhtiölle luvan ostaa alueen. Maiden laatua kuvaa Etelä-Karjalan metsänhoitolautakunnan verotusta varten toimittama luokittelu. Sen mukaan metsämaa jakautui eri luokkiin seuraavasti:

I luokkaa	98 ha
II »	396 »
III »	732 »
IV »	238 »
V »	118 »
Joutomaata	220 »
	<hr/>
	1 802 ha

Alue on suurimmaksi osaksi kuivaa kangasta, rämettä tai nevaa. Yhtiön omistuksessa alueella on suoritettu vain puhdistus- ja perkaushakkauksia. Soita on myös ojitettu.

Näiden alueiden lisäksi yhtiöt ovat vielä ostaneet kuusi eri metsäkappaletta, joiden pinta-ala on yhteensä n. 179 ha. Tästäkin alueesta on yli 100 ha ostettu liikemiehiltä ja muutkin metsäpalstat ovat jo ennen yhtiölle joutumista olleet viljelystilasta erotettuina.

Pelkkien lukujen perusteella huomiota herättänyt yhtiöiden maan hankinta Kanneljärven kunnan alueella osoittautui siis lähemmin tutkittaessa kohdistuneeksi sellaiseen maahan, että sen johdosta ei enää ole pienennetty viljelystiloja. Lisäksi yhtiöiden hankkimat maat ovat pieniä poikkeuksia lukuunottamatta viljelykseen kelpaamattomia.

Heinjoen ja Kanneljärven kuntien jälkeen, joissa kummassakin siis yhtiöt olivat hankkineet yli 2 200 ha maata, on eniten maata hankittu Uudenkirkon ja Valkjärven kunnissa. Niissä yhtiöt ovat kummassakin hankkineet vähän yli 1 000 ha, mikä on Valkjärven kunnassa noin 2.6 % ja Uudenkirkon kunnassa noin 1.7 % kunnan koko maan pinta-alasta. Kun Valkjärvellä suhteellisesti runsaamman maan hankinnan lisäksi yhtiölle joutunut maa jakautuu 41:n eri tilan kesken, tilojen vastaavan lukumäärän Uudellakirkolla ollessa vain 12, on Valkjärven kunnan alueella toimitettu yhtiöiden maan hankintaa siellä selvittävä lähempi tietojen keräily.

Luetteloiden mukaan yhtiöille siirtyneistä 41:stä tilasta saatiin tietoja 37:stä. Näistä yhtiö oli myynyt yhden yksityiselle takaisin ja yksi oli hankittu tilusvaihdon avulla. Seuraavat tiedot koskevat jäljelle jääviä 35 tilaa. Niistä oli aikaisemmin erotettuja ilman viljelyksiä olevia metsäpalstoja 8. Muista tiloista kaksi oli myyty yhtiöille kokonaan, kahdesta pääosa ja 23:sta osa. Myyjänä oli 26:ssa tapauksessa maanviljelijä, neljässä tapauksessa henkilö, jonka toimeentulo ei ollut tilasta riippuvainen, kahdessa tapauksessa perilliset ja vain yhdessä tapauksessa henkilö, joka on ostanut tilan myydäkseen sen voitolla. Kahden tilan kaupan osalta ei ole tietoa myyjän ammatista.

Koottujen tietojen mukaan niissä 27:ssä tapauksessa, jolloin yhtiölle kokonaan myytyyn tilaan tai tilaan, josta osa on myyty yhtiölle on kuulunut viljelyksiä, on tärkeimpänä syynä maiden myyntiin ollut rahan tarve joko ostohinnan lyhennykseen, velkojen järjestelyyn tai takausten maksumiin. Useissa tapauksissa on aiheena myyntiin ollut se, että myyty osa on ollut kaukana talosta. Tämä metsämaiden etäisyys talosta on aiheuttanut myyntejä tilojen pienuudesta ja metsämaan puutteesta huolimatta. Valkjärven kunnassa metsämaiden etäisyys taloista todella tekee niiden käytön useassa tapauksessa erittäin vaikeaksi. Kunnassa on isojako toimitettu ns. ristijakona siten, että viljelysmaiden lähetyvillä on tiloille erotettu pienet metsäpalstat ja suuremmat kauaksi viljelystiloihin karuimmille maille. Siten nämä metsäpalstat ovat yleensä 6—20 km:n päässä itse kylästä.

Kuten jo aiemmin todettiin, yhtiöiden maan hankinta Karjalan kannaksella ei ole ollut ainakaan runsaampaa kuin useimmissa muissa osissa Etelä-Suomea, mutta eräissä kunnissa se on kuitenkin ollut melko runsasta. Kerrattakoon vielä lyhyesti, että eräissä tapauksissa se on johtunut jonkin yksityisen suurtilan ostosta (Heinjoki) tai siitä, että maan laatu ja maan omistusolot ovat olleet sellaiset, että on muodostunut

maataloustiloista erillisiä metsätiloja (Kanneljärvi). Valkjärven kunnan alueella tapahtunut yhtiöiden runsaanlainen maan hankinta on ilmeisesti johtunut pientilojen vaikeasta taloudellisesta asemasta ja siitä, että metsäpalstat miltei säännöllisesti ovat varsin kaukana tilan maatalousosasta.

Yhtiöiden hankkiman maan laatu.

Yhtiöiden hankkiman maan laadulla on suuri merkitys yhtiöiden maan hankinnan vaikutuksessa maalaisväestön oloihin. Hyvän kuvan yhtiöiden hankkiman maan laadusta antaisivat tiedot maan tiluslajijakautumisesta. Niiden saamiseksi kiinnitettiin huomiota yhtiöiden hankkimista tiloista maarekisterissä oleviin merkintöihin.

Maarekisterissä mainitaan mm. tilan kokonaispinta-alan jakautuminen viljellyn maan, viljelyskelpoisen maan, varsinaisen metsämaan, joutomaan ja vesien kesken. Jos nämä luvut vastaisivat sitä, mitä nykyään mainitunlaisilla nimityksillä tarkoitetaan, saataisiin niiden avulla käsitys yhtiöiden hankkiman maan laadusta. Niin ei asia kuitenkaan ole. Maarekisterin tiedot viljellyn maan määrästä eivät useastakaan syystä ole enää käyttökelpoisia. Samoin on toistenkin tiluslajijakautumista osoittavien lukujen laita. Nykyään ei käsitteillä viljelyskelpoinen maa ja varsinainen metsämaa tarkoiteta enää samanlaista maata kuin silloin, kun suurin osa maarekisterin esittämistä tiedoista on hankittu. Suuri osa silloisista kaskimaista luetaan nyt varsinaisiin metsämaihin ja toisaalta on paljon soita, jotka silloin luettiin varsinaisiin metsämaihin tai joutomaihin, mutta nyt ovat viljeltyjä tai luetaan viljelyskelpoisiksi maiksi. Näitä maarekisterin esittämiä tietoja ei sen vuoksi ole katsottu voitavan lainkaan käyttää koetettaessa selvittää yhtiöiden hankkiman maan laatua.

Käsityksen saamiseksi viljellyn ja viljelyskelpoisen maan määrästä yhtiöiden nyt omistamalla, vuoden 1914 jälkeen hankituilla mailla täytyi siis tyytyä havaintojen tekoon yksityisillä tiloilla. Tätä asiaa koskevia tietoja on koottu kahdeltasadalta tilalta Keurun, Soinin, Varpaisjärven, Puumalan, Tohmajärven, Kanneljärven ja Valkjärven kunnista. Koska yhtiöiden Kanneljärvellä ostamat tilat (62 kpl) ovat jonkin verran poikkeuksellisia ja niistä on jo aikaisemmin tehty selkoa, jätetään ne tässä yhteydessä pois. Jäljelle jää siis 138 tilaa, joiden jakautuminen eri kuntien kesken on aikaisemmin esitetty sivulla 27.

Mainituista 138:sta tilasta yhdeksällä oli viljelyksiä. Niistä neljän viljelykset olivat yhtiön työnjohtajan tai siihen verrattavassa käytössä, kah-

den viljelykset olivat yhtiön omassa hoidossa ja kolmen tilan viljelykset oli jätetty käyttämättä. — Kahdella tilalla oli vielä jokunen merkityksetön pikku viljelystilkku ja 127:llä ei ollut viljelyksiä lainkaan.

Viljelyskelpoista maata oli huomattavasti seitsemällä tilalla; vähänläisesti, mutta silti todennäköisesti käyttökelpoinen määrä oli 23:lla. 36:lla tilalla oli jonkin verran viljelyskelpoista maata, mutta alan pienuuden ja muiden syiden vuoksi sen käyttö viljelykseen olisi mahdollista vain erikoistapauksissa. 72:lla tilalla ei ollut viljelyskelpoista maata.

Tehtyjen havaintojen mukaan yhtiöiden vuoden 1914 jälkeen hankkimilla tiloilla on siis vain poikkeustapauksissa viljeltyjä maita. Tutkituista 138:sta tilasta oli myös vain seitsemällä siinä määrin viljelyskelpoista maata, että ylimalkaisen tarkastelun mukaan oli mahdollisuudet sellaisen tilan perustamiseen, josta viljelijä saisi elatuksensa pääosan. 23:lla tilalla todennäköisesti käyttökelpoisiksi merkityt maat olivat alaltaan siksi vähäisiä, että niiden viljelijän täytyisi ilmeisesti hankkia suurin tai ainakin oleellinen osa elatuksestaan ansioilla tai sitten niitä voitaisiin käyttää liittämällä ne entisiin viljelmiin. Näiden vähäisten viljelyskelpoisten maiden yksinäisen sijainnin, teiden puutteen ja muiden sellaisten syiden vuoksi niiden käyttö viljelykseen olisi kuitenkin useimmissa tapauksissa aiheuttanut suuria vaikeuksia.

Yhtiöiden maan ostajana esiintymisen merkitys.

Edellä esitettyjen maan myyntiä yhtiöille valaisevien tietojen ja tehtyjen yleisten havaintojen nojalla voidaan vielä kiinnittää erityistä huomiota yhtiöiden maanostajina esiintymisen merkitykseen sinä aikana, jolloin yhtiöiden maan hankinta on ollut lain määräysten rajoittamaa.

Tässä yhteydessä kiinnitetään huomiota vain niihin tilan kauppoihin, jotka koskevat pääasiassa maa- ja metsätalouden käytössä ollutta ja siihen edelleen jäävää maata. Tarkastelun ulkopuolelle jäävät siis esimerkiksi asunto- tai teollisuustonteiksi tarkoitettut maat. Niiden merkitys yhtiöiden maan hankintaa maanviljelijäväestön kannalta tarkasteltaessa onkin sangen pieni.

Maan myyjien tarkastelun helpoittamiseksi voidaan heidät jakaa seuraaviin ryhmiin:

A. Maanviljelijät

- 1) henkilöt, jotka ovat omalla tilallaan harjoittaneet maataloutta, mutta luopuvat siitä

- 2) henkilöt, jotka myyvät osan tilastaan jättäen osan, jonka varassa aikovat edelleen elää maataloutta harjoittaen
- 3) muista kuin taloudellisista syistä maatalouden jatkuvaan harjoittamiseen kykenemättömät omistajat.

B. Muun elinkeinon harjoittajat

- 1) keinottelutarkoituksessa tilan hankkineet henkilöt
- 2) perinnön tai muun semmoisen kautta tilan omistajaksi joutuneet.

Jos taas tarkastellaan maaseudulla esiintyviä tilojen ostajia ja sitä tarkoitusta, jonka vuoksi he hankkivat maata, voidaan tärkeimmät ostajat jakaa seuraaviin ryhmiin:

- a) tavallisesti maatalousväestöön kuuluvat henkilöt, jotka ostavat tilan asuakseen sillä ja elääkseen harjoittamallaan maa- ja metsätaloudella
- b) henkilöt ja säätiöt, jotka ostavat tilan pääoman sijoituksena harjoittaakseen tilalla maa- ja metsätaloutta tai vain metsätaloutta
- c) yhtiöt, jotka ostavat tilan harjoittaakseen sillä metsätaloutta ja useissa tapauksissa sijoittaakseen pääomiaan
- d) henkilöt, jotka ostavat tilan myydäkseen sen voitolla
- e) kunnat ja valtio.

Nämä kummatkin jaoitukset on pyritty laatimaan sellaisiksi, että niissä esiintyvät ryhmät käsittäisivät tärkeimmät tilojen myyjät ja ostajat, jotka ovat osallisina tilojen tarjonnassa ja kysynnässä, ja toiseksi sellaisiksi, että ryhmien määrittelyt samalla kuvaisivat nimenomaan tärkeimmiksi havaittuja myyjä- tai ostajaryhmiä. Jaoituksen ulkopuolelle jää siis useanlaisia ostajia ja myyjiä, joilla ei harvalukuisuutensa vuoksi ole mainittavaa merkitystä, ja esim. isän ja pojan kesken tehtyihin tilan kauppoihin osalliset.

Syynä siihen, että maanviljelijä (myyjäryhmään A 1 kuuluva) on luopunut tilastaan, on tavallisesti ollut taloudellinen pakko tai sitten hän on aikonut ostaa toisen tilan. Tällaisten tilojen ostajina esiintyivät ennen palautuslain voimaan tuloa kaikkiin mainittuun viiteen ostajaryhmään kuuluvat. Valeostajien käytön lakattua eivät yhtiöt niiden maan hankintaa rajoittavien määräysten vuoksi enää yleensä esiinny näiden myös viljelyksiä käsittävien tilojen ostajina. Ryhmään b kuuluvat ostajat eli yksityiset pääomansijoittajat ja säätiöt lienevät sen sijaan tulleet yhä merkityksellisemmiksi. Tilakeinottelijat (ryhmä d) kilpailevat myös menestyksellä näistä tiloista kun yhtiöt eivät voi esiintyä ostajina. Kuntien ja valtion ostot ovat kyllä omiaan vähentämään heidän toimintaansa.

Tehtyjen havaintojen mukaan näyttää siltä, että arvokkaat kartanon luontoiset maanviljelystilat ja varsinaiset metsätilat, joilla maatalouspuolen osuus tilan arvosta on suhteellisen pieni, pyrkivät joutumaan b ja d ryhmiin kuuluville ostajille, muiden tilojen sen sijaan yleensä joutuessa a ryhmään kuuluville ja siis jäädessä varsinaisen maalaisväestön haltuun.

Ryhmään A 2 on luettu maatalousväestöön kuuluvat myyjät, jotka luopuvat osasta tilansa metsämaita. Syynä myyntiin on tavallisesti taloudelliset vaikeudet, se, että metsäpalsta erillään olevana on vaikeasti käytettävissä tai se, että metsää on runsaasti ja hintojen noustua, olkoon se sitten todellista tai pääasiassa rahan arvon laskusta johtuvaa, houkutus myyntiin käy ylivoimaiseksi. Useimmissa tapauksissa myyjä tarjoaa ostettavaksi sen osan tilastaan, joka on vähiten tarpeellinen tilalla jatkuvasti maataloutta harjoitettaessa. Kun tällaiset metsämaat yleensä ovat sen laatuksia, että yhtiöt saavat niille ostoluvan, syntyy kauppa ehkä useimmiten juuri yhtiön kanssa.

Ryhmään A 3 kuuluvien myytäväksi tarjoamat tilat käsittävät yleensä rakennukset ja viljelykset samoin kuin ryhmään A 1 kuuluvien tilat. Mutta tähän ryhmään kuuluvat, esimerkiksi perilliset, jakavat usein tilan. Silloin metsäpalsta usein joutuu yhtiöille. Jakamattomien tilojen ostajina sen sijaan ovat maanviljelijät, pääoman sijoittajat, keinottelijat ja kunnat.

Tässä esitettyyn kolmeen ryhmään kuuluvat myyjät ovat maanviljelijäväestöä. Mikäli ostajana ei ole samaan väestöryhmään kuuluva, siirtyy siis kaupassa tila tai sen osa pääoman sijoittajalle, yhtiölle, keinottelijalle, kunnalle tai valtiolle. Nämä ostajat jakavat kuitenkin usein tilan ja myyvät viljelykset tarpeellisine metsämaineen maatalousväestöön kuuluville.

Kun yhtiöt saavat ostaa ainoastaan metsämaita, joutuvat ne yleensä kilpailemaan niistä vain keinottelijoiden, pääoman sijoittajien tai kuntien kanssa. Yhtiöiden ja kuntien ostajana esiintymisellä on se vaikutus, että metsäpalstan kauppa-arvo ei muodostu miltei yksinomaan arvioidun lähi-aikoina hakkuulla saatavan tulon mukaan, jota sangen lähelle se jäisi, jos metsämaiden ostajina olisi vain yksityisiä henkilöitä. Tämä aiheuttaa sen, että taloudellisiin vaikeuksiin joutuneelle tilallille tai jakoa toimittavalle perikunnalle voi metsäpalstan pohjineen myynti tuottaa huomattavasti enemmän kuin saman tai ehkä suuremman alueen hakkaaminen lain sallimaan rajaan saakka. Nykyisin yhtiöille siirtyvien maiden metsän tila on yleensä heikko. Tämä johtuu pääasiassa siitä, että hyvien metsien omistajien ei yleensä tarvitse, puiden myynnin antamien runsaiden tulojen vuoksi, myydä maapohjaa. Harvoin hyvää metsää tarvitsee edes hakata liian ankarasti. Näin metsäpalstan tilasta erottaminen ja yh-

tiölle myynti on sangen usein ratkaisu tilanteelle, jossa on ollut valittavana joko tilan jo ennestään heikon metsän ankara hakkuu, koko tilasta luopuminen tai metsäpalstan myynti.

Metsämaiden ostajista, jotka voivat suunnitella toimenpiteensä pitkiä ajanjaksoja silmälläpitäen, ovat yhtiöt ja kunnat huomattavimmat. Kuten edellä on mainittu, on niillä samanlainen vaikutus metsämaiden hinnan muodostukseen. Kuntien maan hankinnan kaikesta päättäen vaikuttaessa yhtiöiden maan hankintaan, on syytä kiinnittää siihen vähän huomiota.

Suomen kuntien maan hankintaa kuvaavat seuraavat, eri lähteistä kootut maalaiskuntien, kaupunkien ja kauppaloitten maanomistusta ha:ssa eri aikoina esittävät luvut. Kaupunkien ja kauppaloitten omistuksessa olevista maista on tässä jätetty asemakaavoitetulla alueella olevat huomioonottamatta.

Vuosi	Maalaiskunnat	Kaupungit	Kauppalat	Kunnat yht.
1901	58 677 ¹	(86 000) ⁷		145 000
1915—1917	138 816 ²	92 179 ³		231 000
1922				266 000 ⁴
1927	252 000 ⁵			
1938	365 551 ⁶	111 657 ³	8 042 ⁸	485 000

Esitetyistä luvuista ilmenee, että kuntien hallussa olevan maan määrä on vuodesta 1915 vuoden 1938 alkuun mennessä kasvanut yli 250 000 ha:lla. Kun kunnat ovat tänä aikana myös myyneet maita, lienee kuntien hankkiman maan määrä huomattavasti suurempi. Puunjalostusteollisuutta ja -kauppaa harjoittavat yhtiöt ovat hankkineet vastaavana aikana noin 470 000 ha. Ajanjaksona 1928—1937 on maalaiskuntien maanomistus kasvanut noin 110 000 ha, yhtiöiden maan hankinnan ollessa vastaavana aikana noin 130 000 ha.

Kuntien, varsinkin maalaiskuntien maan hankinta on siis parina viime vuosikymmenenä ollut sangen huomattavaa. Ajanjaksona 1928—1937, jolloin yhtiöiden maan hankinta on ollut vähäisempää kuin aikaisemmin, ovat kunnat todennäköisesti hankkineet maita yhtä paljon kuin yhtiötkin.

Sivulla 89 esitetyssä jaoittelussa myyjien toisen pääryhmän muodostavat henkilöt, jotka eivät kuulu maatalouden harjoittajiin. Valtaosana siinä ovat keinottelutarkoituksessa tilan ostaneet henkilöt.

¹ Vennola 1908. — ² Pekkala 1917. — ³ Linnamies—Rautvuori 1941. — ⁴ Ilvessalo 1927 (Saari). — ⁵ Böman 1928. — ⁶ Linnamies 1939. — ⁷ Laskettu Linnamiehen ja Rautvuoren esittämien lukujen perusteella. — ⁸ Rautvuori 1941.

Tavallisesti keinottelija toimittaa ostamansa tilan metsissä ensin hakuita, jakaa sitten tilan kahtia niin, että viljelykset, rakennukset ja maatalouden tarvitsema kotitarvemetsä muodostavat toisen osan, muun osan metsästä muodostaessa toisen. Edellinen osa myydään henkilölle, joka aikoo ryhtyä sitä elinkeinonaan viljelemään ja jälkimmäinen yhtiölle. Tämäntapaisen menettelyn on todettu olleen erittäin yleistä myös yhtiötä lähellä olleiden henkilöiden keskuudessa. Taulukossa 12 esitetyistä 2402:sta kaupasta, joissa myyjästä on saatu tietoja, on myyjä 132:ssä kaupassa (5.5 %) luokiteltu tilakeinottelijaksi ja 666:ssä kaupassa (27.7 %) hän on todennäköisesti ollut yhtiötä lähellä oleva henkilö. Tähän ei ole luettu ilmoitettuja valeostajia, vaan mainitun taulukon jaoittelussa on myyjäksi luettu se, jolta yhtiö tai valeostaja on tilan ostanut. Sangen suuri osa näistä 798:sta myyjästä on jakanut ostamansa tilan edellä esitetyllä tavalla ja myynyt sitten metsäpalstan yhtiölle.

Toisen pääosan maatalousväestöön kuulumattomien myyjien joukossa muodostavat sellaiset perinnön tai muun siihen verrattavan saannin kautta tilan omistajaksi joutuneet henkilöt, jotka saavat toimeentulonsa muusta kuin maataloudesta. Kokonaisen tilan tai metsäpalstan omistajaksi joutunut tällainen henkilö myy useassa tapauksessa tilansa mielestään edullisen tilaisuuden sattuessa. Taulukossa 12 esiintyvään ryhmään »liikemies, käsityöläinen, tms.» kuuluvat myyjät lienevät suureksi osaksi juuri tämäntapaisia myyjiä.

Eräistä puutteellisuuksista yhtiöiden maan hankintaa koskevassa lainsäädännössä.

Edellä esitetyssä on (ss. 65—69) viitattu niihin tekijöihin, joiden vaikutuksesta osassa maata puunjalostusyhtiöillä on paremmat edellytykset harjoittaa jatkuvaa metsätaloutta kuin yleensä tilallisilla. Metsiä omistavat maanviljelijäväestöön kuuluvat henkilöt joutuvat välillä joko henkilökohtaisista tai yleisistä taloudellisista syistä tilanteisiin, jolloin he myyvät kaikki metsämaansa tai osan niistä. Tällöin on suuri mahdollisuus, että ne joutuvat puunjalostusyhtiön omistukseen joko välittömästi tai oltuaan ensin lyhyehkön aikaa esimerkiksi tilakeinottelijan hallussa. Toisaalta yhtiöiden haltuun joutuneista maista ei yleensä siirry maanviljelijäväestölle takaisin kuin viljelyskelpoisia maita ja jonkin verran niiden yhteydessä muitakin metsämaita. Näin ollen metsämailla on taipumus siirtyä puunjalostusyhtiöiden haltuun.

Tämä ei kuitenkaan koske kaikkea metsämaata. Yhtiöillä ei yleensä ole mahdollisuuksia hankkia niitä maita, jotka kannattava maatalous sitoo itseensä tuotannon eri asteiden yhdistymisen ja tuotannon monipuolisuuden tuottamien etujen vuoksi eikä valtion, kuntien ja seurakuntien maita.

Vankassa taloudellisessa asemassa olevan omistajan metsämaat siirtyvät suhteellisen harvoin puunjalostusyhtiöille. Puunjalostusyhtiön ei yleensä myöskään kannata tai yhtiö ei muista syistä halua hankkia maata metsätalouden harjoittamista varten sellaisista osista maata, joista sen vallitsevien ja odotettavissa olevien puutavaran hintojen ja kuljetuskustannusten vuoksi ei kannata ostaa puutavaraakaan. Tällaisia alueita lienevät esimerkiksi ne, joissa pienet sahat ja pinotavaran viejät hallitsevat markkinoita.

Puunjalostusyhtiöiden maan hankintaa rajoittavat taloudelliset ja historialliset tekijät ovat kuitenkin olleet siksi heikot tai rajoitetut, että niiden ei ole katsottu kokonaisuuden etua silmälläpitäen riittävästi rajoittavan yhtiöiden maan hankintaa.

Kun tarkastelee niitä syitä, jotka ovat aiheuttaneet vuoden 1915 asetuksen, huomaa, että asetuksen päätarkoituksena oli estää viljelysmaiden ja maataloudelle välittömästi tarpeellisten metsämaiden joutuminen puutavarayhtiöiden haltuun. Tämä ilmenee mm. puunjalostusyhtiöiden maan ostoja tutkimaan asetetun komitean mietinnöstä (1906, N:o 8). Komitea asetettiin jo v. 1902 ja mietintö julkaistiin 1906, mutta vuoden 1915 asetusta on pidettävä pääasiassa tähän mietintöön ja siihen sisältyvään vastalauseeseen perustuvana. Komitean tehtävänä oli hankkia selvitystä siihen, missä määrin sahayhtiöt ja muut puunjalostusteollisuuden harjoittajat ovat eri osissa maata hankkineet maatiloja sekä mitenkä tämä on vaikuttanut yhteiskunnallisiin, kansantaloudellisiin ja muihin oloihin sekä näin saatavan selvityksen perusteella toimittaa asiasta lausunto ja olosuhteiden vaatimat ehdotukset. Komiteanmietinnön puutavaraliikkeiden maan ostojen vaikutuksia käsittelevän luvun lopussa sanotaan: »Huolestuttavin seuraus puutavaraliikkeiden maan ostoista yhteiskunnallisessa suhteessa on kuitenkin se, että iso osa sanottujen liikkeiden haltuun joutuneista maataloista epämääräisiksi ajoiksi jää pääasiassa metsänkasvatuksen varaan.» (Komiteanmietintö N:o 8, 1906, s. 64).

Mainitussa komiteanmietinnössä kiinnitetään myöskin erikoista huomiota siihen, että tilalle on, sen maatalouden jatkuvaa harjoittamista varten, jokin metsäala välttämätön. Tällä kotitarvemetsällä tarkoitetaan ilmeisesti metsää, jonka tuotolla tilan puutavaran kotitarve saadaan tyydytetyksi. Ei siis tarkoiteta metsää, joka tukisi viljelmän taloutta tuotannon monipuolisuudella eli siis metsää, josta maanviljelijä saisi tarvittaessa puutavaran myyntituloja. Tämä ilmenee selvästi komiteanmietinnön useista kohdista. Mietinnön sivulla 67 esimerkiksi mainitaan, että komiteassa on esitetty seuraava käsitys: »— — — sen huolestuttavan yhteiskuntavaaran ehkäisemiseksi, mikä uhkaa maata ja kansaamme sen kautta, että itsenäinen maata viljelevä väestö vähenee samassa suhteessa kuin sahatilain lukumäärä lisääntyy, on ainoa tehokas keino se, että puutavaraliikettä harjoittavat yhtiöt ja yksityiset kielletään vast'edes hankkimasta omistusoikeutta maatalain pääviljelyksiin ja niihin liittyvään kotitarvemetsään. Liialliset metsäalat sitä vastoin, jotka tiloihin kuuluvat ja joiden erottamisesta, koska ne eivät ole välttämättömät tilain omaan puutavaratarpeitten tyydyttämistä varten eikä niitä viljelystarkoituksiin tarvita, maanviljelykselle ei ole sanottavaa haittaa, voitaisiin kyllä luovuttaa puutavaraliikkeen palvelukseen.» (Komiteanmietintö N:o 8, 1906, ss. 67—68. Harvennukset P. H.).

Komitean lausuntoon liittyvässä vastalauseessa, joka edustaa jyrkempää kantaa kuin itse mietintö, sanotaan (s. 126) seuraavasti: »Mitä tiloille jätettävän kotitarvemetsän alaan tulee, on Ruotsin norlanninkomitea ehdottamassaan kieltolaissa runsaalla kädellä pidättänyt tiloille metsäalaa ja katsonut sitä olevan jätettävän niin, että metsä on maanviljelyksen tukena, jotta sitä hätätilassa riittää myyntiäkin varten. Meidän mielestämme ei tarvitsisi määrätä metsäalaa annettavaksi, kuten sanottu komitea ehdottaa, manttaalin mukaan, vaan olisi kuitenkin vähin talolle jätettävä metsäala määrättävä ja tämä vähin määrä asetettava niin, että siinä kasvava metsä säästäväisesti käyttäen antaa keskikokoisen tai pienenlaisen talon välttämättömät vuotuiset kotitarvepuut, jommoiseksi alaksi voi katsoa 60 hehtaaria kasvullista maata.»

Vuoden 1915 yhtiöiden maan hankintaa rajoittavan asetuksen 2 §:ssä säädetään: »Yhtiö saakoon omakseen hankkia sen osan vero- tai rälssitilan metsämaasta joutomaineen, jota ei harkita tarpeelliseksi emätilan täyttää ja sen viljelyksen tulevaankin kehitykseen nähden riittävää metsä- ja laidun tarvetta varten — — —.» Toimeenpanoasetuksen 6 §:stä selviää, että asetuksessa on metsämaan hankkimiskielto rajoitettu kotitarvemetsään sanan ahtaimmassa merkityksessä, samoin kuin vuoden 1906 komiteamietinnössä. Mainitun §:n mukaan metsäammattimiehen on lohkomisehdotusta varten antamassaan lausunnossa otettava huomioon emätilan vuotuisen kotitarvepuun määrä lukien mukaan sen viljelyksen tulevaankin kehitykseen riittävä tarve.

Sama kotitarvemetsän käsite esiintyy useissa muissakin laeissa. Esimerkiksi vuokra-alueiden lunastamislain 5 §:ssä kotitarvemetsä määritellään seuraavasti: »Näin erotettava metsäala älköön kuitenkaan olko suurempi kuin mitä tällaisen tilan tavallisen kotitarvepuun saamiseen paikkakunnalla tarvitaan — — —.» Valtion metsämaiden asuttamisesta annetun lain 3 §:ssä sanotaan: »Lisäksi annettakoon tilalle, mikäli mahdollista, niin suuri ala metsämaata, että metsän ollessa säännöllisessä tuotokunnossa tila voi siitä jatkuvasti saada pääasiallisen osan kotitarvepuustaan.»

Tätä yhtiöiden maan hankintaa rajoittavassa laissa olevaa viljelmälle välttämättömäksi katsotun metsäalan määrittelyä ei voida pitää onnistuneena, ei ainakaan nykyisiä olosuhteita vastaavana. Se perustuu siihen käsitykseen, että metsäalue on erittäin tarpeellinen viljelmälle kotitarvepuun saantia varten ja että sen vuoksi metsän ollessa pieni sen tuotanto tarkoituksenmukaisimmin käytetään kotitarpeen tyydyttämiseksi. Tästä poikkeavan käsityksen ovat esittäneet *Metsänheimo* (1929) ja *O s a r a* (1935). Heidän mielestään yksityistaloudellinen ja kansantalou-

dellinen etu vaatii, että pientiloillakin metsätalouden päämääräksi asetetaan ensi sijassa korkean kantohinnan antavan puutavaran tuotto myyntiä varten. Tämä voi aiheuttaa sen, että joudutaan ostamaan osa tarvittavista polttopuista, mutta myyntipuun kasvatusta on silti mahdollisia poikkeuksellisia olosuhteita lukuunottamatta pidettävä edullisempaan.

O s a r a n Suomen pienmetsätaloutta koskevat tutkimukset (1935) osoittavat, että pientiloilla on jo suureksi osaksi käytännössäkin omakuttu tämä metsäntuoton käyttötapa. Hänen tutkimillaan pientiloilla, joiden metsäala on ollut 10—20 ha, on vuosina 1924—29 myyty n. 30 % metsistä hakatusta koko määrästä. Samaan aikaan ostopuun osuus on ollut n. 21 % käytetystä kotitarvepuusta ja hakattu määrä n. 82 % kasvusta. Tiloilla, joiden metsäpinta-ala on vaihdellut 20—30 ha:iin, on myyty n. 38 % hakatusta määrästä ja ostettu 15 % kotitarvemäärästä, hakkuiden ollessa vain 66 % kasvusta (*O s a r a* 1935, ss. 236, 365 ja 373). Jo nämä luvut osoittavat, että kotitarvemetsää siinä mielessä kuin yhtiöiden maan hankintaa rajoittavassa lainsäädännössä tarkoitetaan, ei yleensä käytännössä ole olemassa ja asian lähempi tarkastelu osoittaa, niinkuin edellä on mainittu, ettei niihin pidä pyrkiäkään.

Yhtiöiden maan hankintaa rajoittavan asetuksen soveltamisesta 30 p:nä toukokuuta 1916 annetussa senaatin päätöksessä määritellään lähemmin, millä perusteilla tilaan liittyvän kotitarvemetsän, jota yhtiö ei saa ostaa, laajuus määrätään. Sen mukaan metsäammattimiehen tulee huolellisesti tarkastaa kiinteistön (josta yhtiö on ostanut osan) metsä ja laatia toimituksesta pöytäkirja, jossa on mm.

laskelma siitä, kuinka paljon vuosittain voidaan hakata erikseen erotettavaksi haetulta ja erikseen muulta alueelta

arvio emätilan vuotuisen kotitarvepuun määrästä, ottamalla huomioon sen täysi ja sen viljelyksen tulevaankin kehitykseen riittävä tarve

metsämaan laadun ja tuotantokyvyn perusteella laadittu arvio siitä, minkä verran metsämaata on erotettava emätilan täyttää ja sen viljelyksen tulevaankin kehitykseen nähden riittävää metsä- ja laiduntarvetta varten.

Niinkuin aiemmin jo on mainittu, näin erotetun viljelmään jäävän metsäalueen tuottoa ei kuitenkaan käytetä, eikä ole yksityis- eikä kansantaloudellisesti edullistakaan käyttää laskelman edellyttämällä tavalla. On siis täysi syy luopua yhtiöiden maan hankintaa rajoittavassa lainsäädännössä tästä teoreettisesta kotitarvemetsä-käsitteestä.

Erimielisyyttä ei kuitenkaan liene siitä, että metsä on meillä viljelmälle sangen tarpeellinen ja sen oleellinen osa. Lain säännökset kotitarvemetsästä perustuvat arvattavasti juuri tähän kokemukseen. Mutta metsä ei ole tarpeellinen viljelmälle vain kotitarvepuun saantia varten, sillä kokemus on osoittanut, että ainakin suurimmassa osassa maata, niillä seuduilla, joissa olosuhteet maanviljelykselle ovat suhteellisen epäedulliset, puutavarasta saadut myyntitulot ovat yleensä viljelmälle välttämättömiä. Tämä olisi lainsäädännönkin otettava huomioon. Toisaalta ei ole välttämätöntä, että metsää järkipäisesti käytettäessä tila saa omasta metsästään kaiken tarvittavan polttopuun. Näiden perusteiden mukaan on luonnollisesti paljon vaikeampi kuin nykyisten määrittelyillä, miten sen metsän suuruus on määrättävä, jota puutavarayhtiöillä ei ole lupa ostaa ja erottaa tilasta. Tätä ei kuitenkaan voitane pitää riittävänä syynä nykyisten epäkohtiin johtavien määräysten säilyttämiseen.

Jos katsotaan kansantaloudellisten ja ennen kaikkea sosiaalisten syiden perusteella tarpeelliseksi tai välttämättömäksi estää puutavarayhtiöitä hankkimasta metsämaita niin, että se oleellisesti huonontaa viljelmien mahdollisuuksia itsenäisten maalaisväestöön kuuluvien perhekuntien toimeentulon antajina, on siis asetuksen kotitarvemetsä-käsitettä muutettava. Yleensä tämä muutos ilmeisesti tulisi johtamaan siihen, että tiloille olisi jätettävä enemmän metsää kuin nykyisten määräysten mukaan. On kuitenkin huomattava, että käytännössä lieneekin tiloille vaadittu ja yhtiöidenkin taholta ehdotettu jätettäväksi sangen usein, ehkä useimmiten enemmän metsämaata kuin mitä asetus oikeastaan edellyttää.

Tähän liittyy läheisesti, vaikkakin yhtiöiden maan hankintaan kuulumattomana, kysymys siitä, miten parhaiten voitaisiin estää heikossa taloudellisessa asemassa olevaa viljelmän omistajaa vaikeuttamasta viljelmän seuraavien haltijoiden toimeentulomahdollisuuksia tilaa liiaksi pirstoamalla. Voi tuntua oudolta ajatella lakia, joka pyrkisi estämään tämän vain kysymyksen ollessa metsämaasta ja puunjalostusyhtiöiden ollessa ostajina. Asialla on kuitenkin ymmärrettävät perusteensa, jotka pääasiassa ilmenevät aiemmin esitetystä. Lohkottaessa tai halottaessa viljelmiä siinä mielessä, että kukin osa vielä muodostaisi itsenäisen viljelmän, voidaan olettaa yleensä otettavan huomioon muodostuvien uusien tilojen tarkoituksenmukaisuus ja käyttökelpoisuus. Tosin näin ei ole aina laita ja sen vuoksi voidaan tilojen liiallista pirstoamista estävää lakia yleensäkin pitää tarpeellisena. Kun heikossa taloudellisessa asemassa oleva tai esimerkiksi maatalouden harjoittamiseen haluton tilallinen myy metsämaitaan vaka-

varaiselle metsätalouden harjoittajalle, jolla useissa tapauksissa on jo ennestään laaja metsätalous, on asian laita kuitenkin oleellisesti toinen. Ostajan etujen mukaista on yleensä saada mahdollisimman laaja metsäala. Myyjä taas useissa tapauksissa ei kiinnitä riittävästi huomiota siihen, sopiiko jäljelle jäävä tila itsenäiseksi viljelmäksi, koska hän panee pääpainon veloista vapautumisen ja saatavan rahasumman usein lyhytaikaiseen vaikutukseen oman taloutensa hoidossa. Puunjalostusyhtiöt eivät ole ainoat viljelmien metsämaiden ostajat, mutta kuitenkin, ainakin tähän mennessä tärkein ostajaryhmä. Lisäksi puunjalostusyhtiöiden taloudelliset mahdollisuudet ja metsänomistuksesta koituvat edut ovat usein suuremmat kuin muiden ostajien. Näin puunjalostusyhtiöllä on myös suurimmat mahdollisuudet aiheuttaa metsämaiden ostoillaan viljelmien jatkuvassa talouden hoidossa myöhemmin ilmeneviä epäkohtia.

On kuitenkin tapauksia, jolloin viljelmästä metsämaan myynnin jälkeen jäävän osan ei tarvitse muodostaa itsenäisenä viljelmänä käyttökelpoista kokonaisuutta. Näin on laita silloin, kun jäljelle jäävä tilan osa yhdistettynä naapuritilaan ilmeisesti parantaa sen käyttökelpoisuutta viljelmänä ja tämän naapuriviljelmän isäntä on halukas kyseessä olevilla ehdoilla liittämään jäljelle jäävän tilan omaansa. On myöskin viljelmiä, jotka sijaintinsa, viljelysmaiden maapohjan karuuden, erittäin vaikeiden kulkuyhteyksien tai muiden syiden vuoksi ovat nykyoloissa viljelmäksi sopimattomia, ja juuri tästä syystä omistaja olisi halukas myymään tilansa tai hänen on pakko tehdä se. Tällöin pitäisi puutavarayhtiöillä olla mahdollisuus ostaa koko tila. Ostolupa tulisi kuitenkin sisältyä ehto viljelysmaiden, jotka on siis arvosteltu viljelykseen sopimattomiksi, asianmukaisesta keinollisesta metsittämisestä. — Näissä kummassakin tapauksessa tulisi siis itsenäisten viljelmien luku pienenemään yhtiöiden maan oston vuoksi, mutta tämäläpaiseen maan ostoon yhtiö saisi luvan vain milloin sen katsottaisiin, yhteiskunnan kokonaisedut huomioon ottaen, johtavan aikaisempaa edullisempaan maan käyttöön.

Tätä tutkimusta suoritettaessa tehtyjen havaintojen perusteella on siis tultu siihen tulokseen, että yhtiöiden maan hankintaa rajoittavassa lainsäädännössä olisi tilalle jätettävän kotitarvemetsän käsitettä laajennettava ja toisaalta viljelmä voitaisiin jakaa myöskin niin, että jäljelle jäävä osa liitettäisiin naapuriviljelmään tai tarkoitustaan vastaamattoman viljelmän yhtiö saisi ottaa kokonaan metsän kasvatukseen. Tämäläpaiset asetuksen muutokset vaatisivat lain sovellutuksessa enemmän

harkintaa ja asiantuntemusta kuin lain tähänastiset määräykset. Nykyisen yhtiöiden maan hankintaa rajoittavan asetuksen sovellutuksessa on ilmennyt epäjohtonmukaisuutta, mikä johtuu mm. siitä, että asiantuntijoina joutuvat toimimaan paikalliset ammattimiehet, joilla mahdollisesti ei ole kokemusta nimenomaan kyseessä olevan laatuissa asioissa ja mahdollisesti myöskin siitä, että päätösvalta on korkeimpien paikallisten hallintoviranomaisten hallussa. Näin ollen on ilmeistä, että jos asetusta muutetaan edellä esitettyyn suuntaan, on näiden asioiden ratkaisovalta keskitettävä entistä enemmän ja ratkaisu perustettava määrättyjen näihin asioihin erikoistuvien ammattimiesten lausuntoihin. Tällöin voitaisiin eräissä suhteissa yksinkertaistuttaakin yhtiöiden maan hankintaa rajoittavia lain määräyksiä (vrt. Komiteamietintö N:o 5, 1933), esim. maanomistusanomuksen ratkaisuun tarvittavien lausuntojen määrää vähentämällä.

Loppukatsaus.

Käsillä olevasta tutkimuksesta ilmenee, että puunjalostusta ja puutavarakauppaa harjoittavat yhtiöt alkoivat ostella maita vuonna 1870. Tosin mainitunlaisilla yhtiöillä oli hallussaan jonkin verran jo aikaisemmin pitkän ajan kuluessa hankittuja maita, mutta niiden hankinta oli ennen mainittua vuotta satunnaista ja vuotta kohti sangen vähäistä. Vuodesta 1870 vuoteen 1894 yhtiöiden maan hankinta vaihteli, eräitä poikkeuksia lukuunottamatta, 4 000—20 000 ha:n välillä. Tämän jälkeen maan hankinta kiihtyy oleellisesti ollen vuosittain yleensä 80 000—100 000 ha:n vaiheilla. Näin suureksi kohonneen yhtiöiden maan hankinnan katsottiin usealla taholla johtavan yhteiskuntaa vahingoittaviin epäkohtiin.

6. 2. 1915 astui voimaan yhtiöiden maan hankintaa rajoittava asetus. Sen mukaan puunjalostusteollisuutta tai puutavarakauppaa harjoittavat yhtiöt eivät enää yleensä saa hankkia tiloja viljelysmaineen vaan ainoastaan sellaista metsän aata, jonka yhtiölle siirtymisestä ei ole haittaa maataloudelle. Maan hankintaan tarvitaan maaherran tai erikoistapauksissa maatalousministeriön lupa. Puunjalostusta ja puutavarakauppaa harjoittavat yhtiöt ostivat kuitenkin edelleen maita entiseen tapaan, mutta niitä lähellä olevien yksityisten henkilöiden tai perustamiensa sellaisten yhtiöiden nimiin, joiden maan hankintaa ei ollut rajoitettu. Näitä kauppvoja tehtiin vuosina 1915—1917 sangen runsaasti, myöhemmin lakia kiertäen tapahtuva maan hankinta laski n. 4 000—6 000 hehtaariin vuodessa. Vuoden 1915 asetusta kiertäen tehdyt kaupat loppuivat vuonna 1925, jolloin ns. palautuslaki tuli voimaan. Vuoden 1915 asetuksen määräysten mukaan ovat yhtiöt kuitenkin jatkuvasti saaneet maan hankinta- tai oikeammin omistuslupia. Vuosina 1915—1919 asetuksen edellyttämään lupaan perustuva maan hankinta oli sangen vähäistä. Maan hankinta tapahtui näinä aikoina pääasiassa edellä mainitulla tavalla lakia kiertäen. Vuodesta 1920 alkaen lainmukainen maan hankinta on lainvastaista runsaampaa. Vuosina 1920—1936 hankkivat yhtiöt vuosittain maata keskimäärin noin 17 000 ha. Nousukonjunktuurien aikana maan hankinta näyttää olleen vilkkaan paa kuin lan.akausina.

Ennen rajoittavien lakien voimaantuloa yhtiöt hankkivat maata 18 vuoden aikana keskimäärin lähes 95 000 ha vuodessa. Sinä aikana, jolloin yhtiöiden maan hankinta on ollut lainsäädännön rajoittamaa, ovat yhtiöt vuosina 1915—1936 hankkineet vuosittain maata keskimäärin noin 21 000 ha. Tänä aikana maan hankinta osoittaa ilmeisesti alenevaa suuntaa. On siis todettava, että mainitun lainsäädännön vaikutuksesta yhtiöiden maan hankinta on vähentynyt oleellisesti. Tähän on ymmärrettävästi kuitenkin vaikuttanut myöskin mm. se, että yhtiölle sopivat ja suhteellisen helposti saatavissa olevat metsät ovat suureksi osaksi jo siirtyneet niille. Toisaalta on todettava, että voimassa olevat rajoittavat lait ja asetukset eivät ole tehneet yhtiöille metsämaiden hankintaa mahdottomaksi, niinkuin lakia suunniteltaessa ja heti sen voimaantulon jälkeen yhtiöiden taholta lienee luultu.

Kiinnitettäessä huomiota yhtiöiden maaomaisuuden kehitykseen havaitaan, että se on vuosina 1915—1936 kasvanut noin 220 000 hehtaarilla. Maaomaisuuden kasvu ei ole jatkuvasta verraten runsaasta maan hankinnasta huolimatta muodostunut tätä suuremmaksi pääasiassa vuonna 1918 voimaan tulleen vuokra-alueiden lunastamista koskevan lain suoranaisesti tai välillisesti aiheuttaman runsaan maiden myynnin vuoksi. 1930-luvulla niin yhtiöiden maan hankinta kuin maiden myyntikin oli suhteellisen vähäistä. Hankinta on kuitenkin yleensä jatkuvasti ollut jonkin verran myyntiä runsaampaa. Yhtiöiden maanomistus on siis osoittanut taipumusta kasvuun.

Tarkasteltaessa yhtiöiden maan hankintaa on tässä tutkimuksessa tultu siihen tulokseen, ettei ole syytä estää yhtiöitä ostamasta maata. Yhtenä syynä tähän on, että tällainen kieltö ei kuitenkaan voisi estää metsämaita eräissä tilanteissa siirtymästä maatalousväestöön kuuluvilta sen ulkopuolisille. Yhtiöiden maan hankintaa ei silti voida jättää vapaaksi. Valtiovallan on lainsäädännöllä huolehdittava siitä, että taloudellinen kilpailu tai hetken edut eivät pääse johtamaan kehitystä yhteiskunnalle haitalliseen suuntaan. Tällöin on kiinnitettävä huomiota jatkuvaan taloudelliseen tuottoon ja ennen kaikkea ehkäistävä sosiaalisten epäkohtien muodostuminen.

Nykyinen yhtiöiden maan hankintaa rajoittava lainsäädäntömme on pyrkinyt juuri tähän. Sitä on arvosteltu erittäin ankarasti, mutta sen vaikutusta tarkasteltaessa on todettava, että yhtiöiden maan hankintaa rajoittavat lait ovat osaltaan estäneet suurien epäkohtien muodostumista silti ehkäisemättä ja todennäköisesti vaikeuttamattakaan puunjalostusteollisuuden kehitystä.

Vuoden 1915 yhtiöiden maan hankintaa rajoittavassa asetuksessa on

kuitenkin myöskin heikkouksia. Jo palautuslain välttämättömyys oli yhtenä todisteena siitä. Tämän tutkimuksen yhteydessä on myös kiinnitetty huomiota eräisiin asetuksen heikkouksiin. Tällaisena on mainittu varsinkin asetuksessa keskeisen kotitarvemetsäkäsittelyn soveltumattomuus nykyisiin oloihin. Myöskin tilojen liiallisen pirstoamisen ja laidunolojen kehittämättömyyden aiheuttamat epäkohdat ovat tulleet esiin tutkimusta suoritettaessa.

Valtiovalta pyrkiikin saavutettujen kokemusten perusteella korjaamaan ja kehittämään yhtiöiden maan hankintaa koskevaa lainsäädäntöä. Tästä on osoituksena mainittua tehtävää varten vuonna 1937 asetettu valtionkomitea. Vuosien 1939—1940 ja 1941—1944 sodat, käynnissä oleva asutustoiminta ja niiden seurauksena maiden poikkeuksellisen korkeat hinnat sekä kiinteistöjen hankintaa rajoittavat poikkeukselliset määräykset lienevät jokseenkin keskeyttäneet yhtiöiden maan hankinnan. Säännöllisten olosuhteiden jälleen palattua yhtiöiden maan hankinta kuitenkin taas jatkunee.

Käynnissä oleva maanhankintalain toteuttaminen tulee ilmeisesti oleellisesti muuttamaan yhtiöiden maanomistussuhteita. Tämän asutustoiminnan päätyttyä tilanne tulee olemaan oleellisesti toinen kuin käsillä olevaa tutkimusta suoritettaessa.

Kirjallisuutta.

- Abetz, Karl. 1923. Die Vereinigung verschiedener Produktionsstufen in ihrer Bedeutung für die Forstwirtschaft. Neudamm.
- Asiakirjat valtiopäivillä Helsingissä vuonna 1897. Anomusehdotus (N:o 5) sahaliikkeiden maan hankinnasta johtuvien epäkohtien tutkimisesta. Helsinki 1897.
- Boman, Arne. 1920. Yksityisten ja yhtiöiden maanomistus. — Enskildas och bolags jordbesittning. Tilastollisia tutkimuksia yhtiöiden maanomistuksesta Suomessa. II osa. AFF. 13. Helsinki.
- »— 1928—1929. Suomenkielisten maalaiskuntien kunnallismetsät. Maalaiskunta. Helsinki.
- Erkkilä, E. E. 1940. Moskovan rauhan jälkeisen Suomen viljelysaloja ja maanomistussuhteita valaisevia tilastotietoja. Tietoja viljelysmaiden aloista ja maanomistusoloista siirtoväen pika-asutustoimintaa varten. Helsinki.
- Fabritius, Bertel. 1922. Suomen puunjalostusteollisuuden suhde nykyhetken maakysymyksiin. I. Puunjalostus ja Lex Pulkkinen. Helsinki.
- Gebhard, Hannes. 1897. Metsäpolitiikkimme pääkysymyksiä. Helsinki.
- Glöckner, Werner. 1935. Das Problem der Konzernierung und seine Durchführung auf dem Gebiet der Holzinteressen. Würzburg—Aumühle.
- Godbersen, Rudolf. 1926. Theorie der forstlichen Oekonomik. Neudamm.
- Grøn, A. Howard. 1931. Den almindelige Skovøkonomis Teori. København.
- Guvernörens i Wasa län underdåniga berättelse om länets tillstånd år 1895 och 1896. Käsikirjoituksia vuosilta 1896 ja 1897.
- Hannikainen, P. W. 1896. Suomen metsät kansallis-omaisuutenamme. Helsinki.
- Harvia, Yrjö. 1916. Suomen kaupunkien metsät. Suomen metsänhoitoyhdistyksen julkaisemia erikoistutkimuksia N:o 6. Helsinki.
- Heikkilä, T. 1917. Sahatukkien hintain kallistuminen. Metsätaloudellinen aikakauskirja. Helsinki.
- Ilvessalo, Yrjö. 1927. Suomen metsät. Tulokset vuosina 1921—1924 suoritusta valtakunnan metsien arvioimisesta. — *Summary*: The forests of Suomi (Finland). Results of the general survey of the forests of the country carried out during the years 1921—1924. MTJ. 11. Helsinki.
- Kajander, Kalle. 1901. Metsät ja yhtiöt. Porvoo.
- Komiteanmietintö N:o 4, 1900. Yksityismetsäkomitea. Helsinki.
- Komiteanmietintö N:o 8, 1906. Puutavaraliikkeiden maanostot. Helsinki.
- Komiteanmietintö N:o 5, 1933. Paperipuuventikomitea. Helsinki.
- Lindfors, Jarl. 1930. Puunjalostusteollisuuden maanmyynneistä. Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja III. Helsinki.

- Lindfors, Jarl. 1932. Om träförädlingsindustrins jordförsäljningar åren 1928—1931. Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja V. Helsinki.
- »— 1936. Bolagens jordförsäljningar intill utgången av år 1934. Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja IX. Helsinki.
- Linnamies, Olavi. 1939. Suomen maalaiskuntien metsät. — *Referat*: Die Wälder der Landgemeinden Finnlands. MTJ. 28. Helsinki.
- Linnamies, Olavi ja Rautvuori, Erkki. 1941. Suomen kaupunkikuntien metsät. — *Referat*: Die Wälder der Stadtgemeinden Finnlands. AFF. 50. Helsinki.
- Maanomistustilastoa 1. 1923. Yhtiöiden ym. suurmaanomistajien maanomistus Suomessa 1 p:nä tammikuuta 1917. Suomen virallinen tilasto. XXXIII. Helsinki.
- Metsänheimo, Urho. 1929. Pientilojen metsät. Tuleeko niiden ensi sijassa olla kotitarvemetsiä. Tapio. Helsinki.
- Metsätaloudellinen aikakauskirja. 1917. Kirjoitussarja »Puunjalostusteollisuuden maan hankinta». Helsinki.
- Osara, N. A. 1935. Suomen pienmetsätalous. — *Referat*: Die Kleinwaldwirtschaft in Finland. MTJ. 21. Helsinki.
- Paavilainen, H. 1922. Katsaus suurmaanomistukseen Suomessa 1 päivänä tammikuuta 1917. Helsinki.
- Paavonen, T. W. 1916. Onko sahatuotteiden hintojen kohoaminen otettava huomioon metsänmyynneistä päätettäessä. Evon metsänvartijakoulun neljäkymmenvuotisjulkaisu 1876—1916. Lahti.
- Pekkala, Mauno. 1921. Maalaiskuntien maiden hankintaliike tilaston valossa. Maatalousviikko Helsingissä 8—14 p:nä joulukuuta 1920. Porvoo.
- Rautvuori, Erkki. 1941. Suomen kauppalakuntien metsät. — *Referat*: Die Wälder der Marktflecken Finnlands. AFF. 50. Helsinki.
- Renvall, August. 1919. Program för utredningen af industrins jordförvärf. Statistiska undersökningar om bolagsbesuttenheten i Finland. I. AFF. 13. Helsingfors.
- Renvall, August ja Boman, Arne. 1921. Tutkimuksia yhtiöiden maanomistuksesta Multian, Heinäveden, Sulkavan, Ruokolahden ja Luumäen kunnissa. I. Johdannollinen osa. — *Referat*: Untersuchungen über den Grundbesitz der Aktiengesellschaften in den Kommunen Multia, Heinävesi, Sulkava, Ruokolahti und Luumäki. AFF. 19. Helsinki.
- Renvall, Heikki. 1914. Teollisuuden ja maatalouden välinen taistelu Suomen metsistä. Helsinki.
- Saari, Eino. 1923. Sahapuun kantohinta ja menekki Suomen valtion metsissä vv. 1913—1922. — *Referat*: Preis und Absatz des Sägeholzes in den Staatswäldern Finnlands in den Jahren 1913—1922. AFF. 27. Helsinki.
- »— 1928. Yhtiöiden metsät. Maa ja metsä IV. Metsätalous 1. Porvoo.
- Sombart, Werner. 1928. Der moderne Kapitalismus. III. Das Wirtschaftsleben im Zeitalter des Hochkapitalismus. Altenburg, Thür.
- Streyffert, Th. 1938. Den skogsekonomiska teorien. Oskarshamn. Suomen asetuskokoelma. Helsinki.
- Uusi Suometar. 1896—1897. Helsinki.
- Vennola, J. H. 1917. Maanomistus Suomen maalaiskunnissa. II. (Tilattoman

väestön alakomitean tilastollinen tutkimus yhteiskunta-taloudellisista oloista Suomen maalaiskunnissa v. 1901. VI. Helsinki.)

Vuoristo, I. 1939. Puun hinnan kehityksestä. Suomen metsänhoitoyhdistyksen vuosikirja VIII. Helsinki.

Käytettyjä lyhennyksiä.

AFF. = Acta forestalia fennica.

MTJ. = Metsätieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja.

Der Bodenerwerb der Holzindustrie- und Holzhandels- gesellschaften in Finnland.

Referat.

Einleitung.

Der Bodenerwerb der Holzindustrie- und Holzhandelsgesellschaften ist in Finnland durch die Verordnung vom 15. I. 1915 eingeschränkt. Danach können die Gesellschaften nur den Teil des Waldbodens eines Gutes erwerben, der nicht als notwendig für den vollen und auch in bezug auf die künftige Entwicklung der Landwirtschaft genügenden Wald- und Weidebedarf anzusehen ist, und der auch nicht zu dem anbaufähigen Boden gerechnet werden kann, welcher sich bezüglich seiner Lage und seines Umfangs zweckentsprechend mit der schon landwirtschaftlich genutzten Fläche verbinden lässt. Die Erlaubnis zum Besitz derartig erworbenen Grund und Bodens erteilt nach einer vorgeschriebenen Besichtigung die Län(s-Provinz-)Verwaltung.

Wenn eine Holzwarengesellschaft anderen Grund und Boden auf dem Lande, als oben angegeben ist, erwerben will, ist dazu die Genehmigung des Landwirtschaftsministeriums erforderlich.

Die Verordnung vom Jahre 1915 wurde jedoch oft umgangen, und zwar besonders in der Weise, dass die Gesellschaften Grund und Boden nicht im eigenen Namen kauften, sondern sich ihnen nahe stehender Privatpersonen oder von ihnen gegründeter, z.B. Landwirtschaft treibender Gesellschaften bedienten. Diese werden in der vorliegenden Untersuchung Scheinkäufer genannt.

Am 5. Mai 1925 wurde ein Gesetz erlassen, das die Überlassung von ungesetzlich durch die Holzgesellschaften erworbenem Grund und Boden an die landwirtschaftliche Bevölkerung, den Staat oder die Gemeinden regelt. Der den Gesellschaften durch Umgehung des Gesetzes erwachsene Gewinn wurde darin als an den Staat verfallen erklärt.

Infolge dieser Gesetze ging der Bodenerwerb der Gesellschaften bedeutend zurück. Ganz hörte er jedoch auch jetzt noch nicht auf und damit blieb auch die Möglichkeit bestehen, dass dadurch die Missstände in den Bodenbesitzverhältnissen noch gesteigert wurden. So wies u.a. die Landwirtschaftsgesellschaft im Län Viipuri in einem 1932 an das Landwirtschaftsministerium gerichteten Schreiben auf den Erwerb von Grund und Boden durch die Gesellschaften auf der Karelischen Landenge hin. In den folgenden Jahren nahm auch der Reichstag und die Regierung zu dieser Frage Stellung. 1935 beauftragte das Landwirtschaftsministerium die Forstliche Forschungsanstalt mit der Untersuchung, in welchem Umfang früher im Besitz von Privaten gewesener

Waldboden nach Inkrafttreten der Verordnung vom Jahre 1915 von Holzgesellschaften oder ihnen unterstehenden Personen erworben worden war. Die vorliegende Untersuchung behandelt jedoch nur den Grundbesitz der Holzgesellschaften.

Die Sammlung und Behandlung des Materials.

Verzeichnisse über den Bodenerwerb der Gesellschaften nach der Verordnung vom Jahre 1915 finden sich bei den Länsverwaltungen und im Landwirtschaftsministerium, während die Ansiedlungsdirektion und das Landwirtschaftsministerium die Verzeichnisse der Güter haben, die durch Umgehung des Gesetzes erworben sind, und für die die Frage der Überlassungspflicht schon behandelt ist.

Diese Verzeichnisse nebst den zugehörigen Akten und das Bodenregister gaben den grössten Teil des Materials für die Güter. Die Angaben über die Art des in Frage stehenden Grund und Bodens waren jedoch vollständig veraltet und darum für die vorliegende Untersuchung unbrauchbar, so wichtig z.B. auch Angaben über den Umfang des anbaufähigen Bodens gewesen wären.

Ausser diesem bei den Behörden liegenden Material wurde auf den Gütern selbst ein stichprobenartiges zusätzliches Material gesammelt. Der Zweck dieser in Form von Beobachtungen auf den Gütern und durch Befragungen durchgeführten Arbeit war, die Bedeutung und Zuverlässigkeit der aus den Akten erhaltenen Angaben festzustellen, demjenigen, der die Untersuchung vornahm, ein allgemeines Bild von dem Bodenerwerb der Gesellschaften und seiner Bedeutung für die ländliche Bevölkerung zu geben sowie ein knappes Material zur Klärung dieser letzteren Frage zu beschaffen. Die Erhebung auf den Gütern wurde auf einige Gemeinden beschränkt, die als repräsentativ für die Teile des Landes angesehen werden konnten, in denen der Bodenerwerb der Gesellschaften am grössten war. Die Anzahl der in diesem Material enthaltenen Käufe belief sich auf: Varpaisjärvi 18, Soini 41, Keuruu 28, Tohmajärvi 5, Puumala 10 und Valkjärvi 36, insgesamt also auf 138 Käufe von Gütern oder Gutsteilen.

Die Angaben über den Bodenerwerb der Gesellschaften vor 1915 wurden von dem Zentralverband der Finnischen Holzverarbeitungsindustrie erhalten, in dessen Auftrag August Renvall die Beschaffung eines umfangreichen Materials ausgeführt hat. Die Ergebnisse dieser Untersuchung sind nur zum Teil veröffentlicht.

Mitteilungen über die Bodenverkäufe der Gesellschaften wurden von dem Finnischen Privatforstmeisterverein und Jarl Lindfors beschafft.

Der Bodenerwerb und Grundbesitz der Gesellschaften.

Der Bodenerwerb der Gesellschaften in der Zeit, wo dieser nicht durch besondere gesetzliche Bestimmungen eingeschränkt war, also vor dem Jahre 1915, wird durch Tab. 1 und 2 (S. 35 und 36) veranschaulicht. In den Zahlen sind nur die Güter enthalten, welche bei der Beschaffung des Materials in den Jahren 1916—1917 im Besitz der Gesellschaften waren. In Wirklichkeit haben also die Gesellschaften soviel mehr Boden erworben, als sie später an Private wieder verkauft haben. Doch ist die in Frage kommende Fläche wohl nicht gross. Weiter ist zu beachten, dass bei der Sammlung

des Materials vielleicht nicht alle im Besitz der Gesellschaften befindlichen Güter erfasst wurden. Die sich möglicherweise daraus ergebenden Fehler können jedoch kaum gross sein, da das Material das Ergebnis besonders sorgfältiger Arbeit ist.

Der spätere Bodenerwerb der Gesellschaften in den einzelnen Jahren geht aus Tab. 3 (S. 37) hervor. Für den grössten Teil der Käufe, 944 Güter mit 93 723 ha umfassend, waren keine Angaben über das Kaufjahr zu erhalten. Um ein annäherndes Bild von dem Umfang der von den Gesellschaften in der verschiedenen Jahren getätigten Bodenkäufe zu gewinnen, wurde die Bodenfläche in dem Verhältnis, wie die Fläche der bekannten Käufe sich auf die einzelnen Jahre verteilt, gruppiert. In den Zahlen sind die Güter in den Fällen, wo der Kauf auf Verlangen des Verkäufers nach der Verordnung vom Jahre 1915 rückgängig gemacht wurde, nicht enthalten.

Vergleicht man die Zahlen in Tab. 1 und 3 über den Umfang der von den Gesellschaften jährlich erworbenen Güter, so sieht man sofort, dass dieser infolge der Verordnung des Jahres 1915 bedeutend zurückging. Die Zahlen für die einzelnen Jahre schwanken jedoch bedeutend, was auf die wirtschaftlichen Fluktuationen, die ungewöhnlichen Verhältnisse in den Jahren 1918 und 1919 sowie auf die den Bodenerwerb einschränkenden Gesetze und ihre Auslegung zurückzuführen ist.

Die jährlichen Schwankungen im Bodenerwerb der Gesellschaften werden durch Fig. 1 (S. 39) veranschaulicht. Die höheren Werte für die Jahre 1915—1917 veranschaulichen den Bodenerwerb der Holzindustriegesellschaften und Holzindustrie treibenden Privaten nach dem Material von Renvall. Der unschraffierte Teil der Säulen dürfte die Güter umfassen, die ohne durch die Verordnung von 1915 vorgeschriebene Genehmigung gekauft und vor Inkrafttreten des Rückerstattungsgesetzes verkauft worden sind oder deren Besitz später durch Genehmigung der Länsverwaltung bzw. auf Grund des Rückerstattungsgesetzes bestätigt worden ist. Im letzteren Falle wurde die Genehmigung nach dem neuen Kaufe erhalten und die Güter sind zu dem Material erst nach diesem Kaufe gerechnet worden.

Tab. 4 (S. 40) beleuchtet den Bodenerwerb der Gesellschaften nach Zeitabschnitten in den einzelnen Länen. Die relative Häufigkeit desselben in den verschiedenen Teilen Finnlands und in vier aufeinander folgenden Zeitabschnitten ist durch fünf Kartogramme (Fig. 2—6, S. 42—43, 45—47) veranschaulicht. Diese zeigen den Bodenerwerb der Gesellschaften in dem betreffenden Zeitabschnitt in % der nichtstaatlichen Waldfläche.

Die der Forstdirektion unterstehenden Wälder liegen in den unfruchtbaren, wenig besiedelten Teilen Finnlands. Wie aus Fig. 2—6 hervorgeht, war der Bodenerwerb der Gesellschaften am umfangreichsten in den gleichen spärlich bewohnten Teilen der Südhälfte des Landes, am geringsten in Pohjanmaa und Südwest-Finnland. In Südwest-Finnland haben die Gesellschaften jedoch in gewissen Kirchspielen schon vor 1870 in verhältnismässig grossem Umfang Boden erworben.

Der Umfang des Bodenerwerbes der Gesellschaften in den Jahren 1915—1937 in den einzelnen Länen wird durch Tab. 5 (S. 48) veranschaulicht. Von dem Län Viipuri wurde die Karelische Landenge abgetrennt, da der Bodenerwerb der Gesellschaften dort Gegenstand besonderer Beachtung geworden ist.

Tab. 6 (S. 50) und 7 (S. 51) geben das Verhältnis der einzelnen Fälle zu den gesetzlichen Bestimmungen an. Wie Tab. 6 zeigt, ging bis zum Jahre 1925 der grösste Teil des Bodenerwerbes der Gesellschaften durch Gesetzmäßigkeit vor sich.

Der Bodenverkauf der Gesellschaften geht aus Tab. 8 (S. 53) hervor. Die verkauf-

ten Flächen waren im allgemeinen ziemlich kleine landwirtschaftliche Güter, Ansiedlungsgüter und Grundstücke. Die landwirtschaftlichen Güter sind meist aus den Gütern herausgelöst, die vor den den Bodenerwerb der Gesellschaften einschränkenden Bestimmungen gekauft waren. Teils sind sie aus den landwirtschaftlichen Flächen des betreffenden Gutes unter Hinzufügung der für den Betrieb als notwendig erachteten Waldfläche gebildet, teils sind sie alte Pachtgüter. — Die Tabellen 9 (S. 56—57) und 10 (S. 58—59) geben an, in welche Hände die von den Gesellschaften ungesetzlich erworbenen Güter gekommen sind und wann dies geschehen ist.

Die Entwicklung des Grundbesitzes der Gesellschaften wird durch Tab. 11 (S. 62) veranschaulicht. Vor 1918 haben die Gesellschaften nur sehr wenig Boden verkauft, die betreffenden Fälle dürften zum grossen Teil in der Zahl für den 1918—1927 verkauften Boden enthalten sein. Für diesen Zeitabschnitt liess sich die Verteilung des Materials auf die einzelnen Jahre nicht ermitteln. Die Häufigkeit der Verkäufe ist in der Hauptsache auf die gesetzlich vorgeschriebene Vonselbständigkeit der Pachtbetriebe zurückzuführen.

Von der Ziffer für den Bodenerwerb der Gesellschaften im Jahre 1937, 2 380 000 ha, ist der im Material mitenthaltene Bodenbesitz von Firmen, 120 000 ha, abzuziehen. Dann ergibt sich, dass sich 1937 im Besitz der Holzindustrie- und Holzhandlungsgesellschaften ca. 2 360 000 ha befanden. Wegen mehrerer Fehlerquellen ist diese Zahl jedoch nicht als genau anzusehen.

Die Gründe des Bodenerwerbes bzw. der Bodenüberlassung.

Die wichtigsten Gründe für den Bodenerwerb der Holzindustriengesellschaften in Finnland waren nach allem zu urteilen folgende: es war reichlich Gelegenheit zur Erwerbung von Wäldern vorhanden, deren Preis auch nach dem damaligen Stand offenbar günstig war, und die Gesellschaften konnten auf Grund ihrer Erfahrungen annehmen, dass die Holzpreise steigen würden, was manche Waldbesitzer nicht verstanden haben oder nicht abwarten konnten.

Eine zweite Gruppe bilden die Gründe, die mit der vertikalen Erweiterung der wirtschaftlichen Tätigkeit im Zusammenhang stehen. An Vorteilen, welche die Holzindustriengesellschaften aus dem Waldbesitz haben, seien erwähnt:

- 1) die Möglichkeit, den Rohholzbedarf sicherzustellen;
 - 2) die Möglichkeit, mit Hilfe der eigenen Wälder die Preise des zu kaufenden Rohholzes zu regeln;
 - 3) die Holzindustriengesellschaft kann einen Teil des Waldertrages vorteilhafter nutzen als der Waldbesitzer, der den ganzen Ertrag verkaufen muss;
 - 4) die Kosten und das Risiko für den Verkauf und Kauf des Rohholzes fallen fort.
- Zu der gleichen Gruppe gehören noch folgende Faktoren, deren Bedeutung aber noch unklar ist:
- 5) der Vorteil, den die Waldwirtschaft den Holzindustriengesellschaften auf Grund der Sicherheit des Ertrages und des Wertes bietet und
 - 6) die Vorteile des Waldbodenerwerbes und -Besitzes für die Holzindustriengesellschaften bei der Besteuerung.

Zur dritten Gruppe lassen sich alle die Gründe zählen, welche nicht mit dem eigentlichen Wald oder der Waldwirtschaft im Zusammenhang stehen:

1) der Bedarf an Lager- und Verladungsplätzen und Strandflächen an den Flössstrassen;

2) der Bedarf an Wohnflächen, Gartenflächen, Grundstücken u.a. für die Arbeiter;

3) die leichtere Beschaffung von Lebensmitteln für die Arbeiterschaft, von Futter und Weide für die Pferde.

Aus den letzterwähnten Gründen wäre es im allgemeinen unnötig, Waldboden zu erwerben. Da der Verkäufer oft am liebsten das ganze Gut aufgibt und die Gesellschaft im allgemeinen geneigt ist, auch die Waldfläche zu kaufen, bildet der aus diesem Grunde erworbene Boden eine beachtliche Fläche.

Oben sind kurz die Vorteile aufgezeigt, welche sich aus der Vereinigung der verschiedenen Grade der Produktion für die Holzindustrie ergeben. In einem landwirtschaftlichen Betriebe in Finnland bilden die Landwirtschaft und die Forstwirtschaft auch ein Ganzes, in dem die Vereinigung der einzelnen Stufen der Produktion ausgenutzt wird. Für das zu verkaufende Holz bedeutet die Waldwirtschaft neben der Landwirtschaft eine Vielseitigkeit der Produktion, die ihrerseits wieder manche Vorteile hat.

Nach allgemeiner Erfahrung ist es vorteilhaft für die Wirtschaft eines Landgutes, dass das in dem Betrieb selbst benötigte Holz aus dem eigenen Walde erhalten wird. Dieser Vorteil ist jedoch nicht so gross, dass er die Verwendung von Holz im eigenen Betriebe rechtfertigt, dessen Preis wesentlich höher ist als der des gewöhnlichen Hausbedarfsholzes. Vom Standpunkt der Verbindung der verschiedenen Produktionsstufen wäre in einem Betrieb also der Fall am günstigsten, wo unter Beachtung des dauernden Ertrages des Waldes der Teil der jährlich zu hauenden Holzmenge, der für den Verkauf nicht geeignet ist oder als minderwertig gilt, von der Grösse der im Hausbedarf des Betriebes selbst verwendeten Holzmenge ist. In den entlegeneren Teilen Finnlands, in denen die Waldflächen gross sind, aber die Anbauflächen nur geringen Umfang haben, war der Teil des Holztrages, der keinen Absatz fand, früher sehr gross. Holz für den Hausbedarf war also reichlich vorhanden und der Hausbedarf selbst konnte den Wert, den der zum Verkauf gelangende Ertrag hatte, nicht wesentlich vermehren. — Der Umstand, dass ganze Güter und Gutswälder in Finnland verhältnismässig leicht zu kaufen waren, ist weiter u.a. durch die Aufgabe der Naturalwirtschaft, die Auswanderung nach Amerika und die Landflucht bestimmt worden.

Wenn man die Gründe untersucht, die in Finnland zum Kauf von Wäldern geführt haben, ist es am Platze, auch die Veränderungen des relativen Preises für Holz und des Geldwertes zu beachten.

Infolge mehrerer Umstände lassen sich aus den statistischen Angaben, welche die Entwicklung der Holzpreise in den Abnehmerländern finnischer Holzwaren betreffen, keine Schlüsse auf die Entwicklung der Preise auf dem Stock in Finnland ziehen. In diesem Zusammenhang kann man sich mit den beiden folgenden allgemein gemachten Beobachtungen begnügen, welche sich auf die Zeit nach 1865 beziehen:

1) in einem bestimmten Walde treten immer neue Sortimenten auf, die einen Stockpreis ergeben;

2) der Umfang des Gebietes, in denen ein Stockpreis anfällt, wird immer grösser.

Diese Umstände weisen darauf hin, dass die Preise auf dem Stock in Finnland in dem Grade gestiegen sind, dass der relative Wert der Wälder wenigstens nach 1865 zugenommen hat.

Die aus den Konjunkturschwankungen herrührenden Veränderungen der Stockpreise sind jedoch bekanntlich so gross, dass die Preisschwankungen in dieser Zeit den

erwähnten Anstieg der Preise decken. Der Waldwert hat also nach den steigenden und fallenden Konjunkturen geschwankt, aber es scheint, als ob der Ertrag der Hiebe wenigstens in der Hochkonjunktur nach 1865 gestiegen wäre.

Die Beobachtungen im Zusammenhang mit dieser Untersuchung und die Darstellungen in der Literatur zeigen, dass das Steigen der Preise für Wald und Waldboden einen Anreiz für manche Waldbesitzer bildet, ihren Wald zu verkaufen, der oft geradezu übermächtig ist, wenn sie für bis dahin weniger wertvollen Wald ein alle Erwartungen übertreffendes Angebot erhalten.

Andererseits haben die Feststellungen über das Ansteigen des Wertes der Wälder die Gesellschaften dazu veranlasst, immer mehr Wälder zu erwerben und zwar auch ohne Rücksicht auf die Entlegenheit der betreffenden Waldungen. Die Erfahrungen bei steigenden Konjunkturen haben vielleicht eine übertriebene Vorstellung von dem anhaltenden Steigen des Wertes der Wälder gegeben.

Auch in Depressionszeiten nehmen bekanntlich die Käufe von Waldboden zu, da manche durch wirtschaftliche Schwierigkeiten zum Verkauf gezwungen sind. Die Konjunkturschwankungen steigern und verstärken also die Faktoren, die den Kauf von Wald veranlassen.

Den Veränderungen der Waldpreise schliessen sich eng die Preisschwankungen an, die aus den Veränderungen des Geldwertes herrühren. Die Verkäufer haben offenbar nicht immer beachtet, in welchem Umfang das Steigen des Waldpreises durch das Sinken des Geldwertes bedingt wird. So hat der letztere Umstand ebenfalls die Zunahme der Verkäufe veranlasst. Dies dürfte vor allem nach 1914 der Fall gewesen sein.

Die Bedeutung des späteren Bodenerwerbs der Gesellschaften für die ländliche Bevölkerung.

Die Akten über die Bodenkäufe der Gesellschaften enthalten Angaben betreffend Beruf und Stellung der Verkäufer und die Ursachen des Verkaufs.

Auf Grund der Angaben in den Akten der gesetzlich mit Erlaubnis der Länsverwaltung und der ungesetzlichen, von der Ansiedlungskommission behandelten Käufe ist in Tab. 12 (S. 74—75) eine Zusammenstellung über die Stellung der Verkäufer von Grund und Boden gegeben.

Unter der Bezeichnung Grundstückspekulant wird in der Tabelle eine Person verstanden, von der angenommen wird, dass sie das betreffende Gut nicht erworben hat, um auf ihm Land- oder Waldwirtschaft zu treiben, sondern um es wieder mit Gewinn zu verkaufen, aber es soll nicht gesagt werden, dass der Beruf des betreffenden Verkäufers Güterspekulation wäre. In der Spalte »Geschäftsmann, Handwerker u.a.« sind sie Verkäufer angegeben, deren hauptsächlichster Lebenserwerb nicht Landwirtschaft oder Waldwirtschaft war, von denen aber doch nicht angenommen werden konnte, dass sie das Gut zu dem gleichen Zweck erworben hatten wie die »Grundstückspekulanten«. In vielen Fällen haben die zu dieser Spalte gehörenden Personen das betreffende Gut geerbt oder durch Heirat erworben. Zu der Spalte »der Gesellschaft nahe stehende Person oder Grundstückspekulant« sind die Verkäufer gerechnet, die wahrscheinlich der in Wirklichkeit den Kauf tätigen Gesellschaft »nahe« stehen, und zwar sich im Dienst derselben befinden oder als bedeutende Aktienbesitzer auftreten.

Die eigentlichen Gründe des Bodenverkaufs lassen sich aus den Kaufakten nicht ermitteln. Um die Angaben, die aus den Akten erhalten wurden, zu ergänzen, wurde zusätzliches Material in gewissen Gemeinden von den Gütern beschafft, die von den Gesellschaften in der Zeit zwischen dem 6. II. 1915 und dem 31. XII. 1934, wo der Bodenerwerb der Gesellschaften eingeschränkt war, gekauft waren, sowie von gewissen anderen Gütern, die durch den betreffenden Kauf mitbetroffen waren. Diese 138 Güter, deren Kauf näher untersucht wurde, liegen, wie in der Erklärung zur Sammlung des Materials näher erwähnt ist, in den Teilen des Landes, in denen der Bodenerwerb der Gesellschaften den Durchschnitt überstieg.

Tab. 13 (S. 78) enthält die Ergebnisse betreffend die Verkaufsursachen. Die in dem Material enthaltenen Käufe sind auf Grund näherer Prüfung unter Beachtung der Bedeutung der Verkaufs für die ländliche Bevölkerung zu grösseren Gruppen zusammengefasst worden. Das Ergebnis geht aus Tab. 14 (S. 79) hervor.

Von 138 Gütern wurden also 66 ganz und 72 teilweise an Gesellschaften verkauft. Von den letzteren waren 10 entweder mit einem anderen Gut vereinigt oder auf ihnen wurde keine Landwirtschaft mehr betrieben.

20 Güter waren, nachdem ein Teil von ihnen an Gesellschaften verkauft war, noch geteilt worden. Die selbständig gewordenen Pachtgüter sind hier jedoch nicht beachtet. Die 20 Güter lagen meist in abgelegenen Gegenden des Landes und besaßen ziemlich viel Wald. Der Bodenverkauf an Gesellschaften hat den heutigen Umfang der Güter nicht in entscheidender Weise beeinflusst, da Teile von ihnen noch nach dem Verkauf an Gesellschaften veräussert wurden.

Von den untersuchten Gütern waren 42 solche, die abgesehen von der Abtrennung der selbständig gewordenen Pachtgüter, nach dem Verkauf eines Teiles an eine Gesellschaft nicht mehr verringert waren. Bei sechs von diesen erschien der Ertrag des eigenen Waldes in seinem damaligen Zustand zur Lieferung von Holz für den Hausbedarf ungenügend. Bei sieben war die Waldweide im Hinblick auf die Kargheit des Bodens zu klein. Ein Gut besass ständiges Weiderecht auf dem Grund und Boden einer Gesellschaft. Fehlen der Weide und zu schlechte Weide hatten für die Bewohner der untersuchten Güter in manchen Fällen offenbar Schwierigkeiten zur Folge.

Es wurde festgestellt, dass noch nach dem 6. II. 1915, d.h. zu einer Zeit, wo der Bodenerwerb der Gesellschaften gesetzlich geregelt war, von den Gütern an die Gesellschaften soviel Grund und Boden verkauft ist, dass wegen der geringen Weide- und Waldfläche die Bewirtschaftung des Restgutes Schwierigkeiten bereitet.

Wie schon vorher erwähnt wurde, erregte der Bodenerwerb der Gesellschaften auf der Karelischen Landenge besondere Besorgnis, und zwar wahrscheinlich deswegen, weil man befürchtete, dass die an sich schon recht kleinen Güter auf der Karelischen Landenge infolge der Waldkäufe der Gesellschaften so wenig Waldboden behielten, dass ihre weitere Bewirtschaftung als selbständiges Gut unmöglich wird. Deswegen wurde bei der Durchführung dieser Arbeit vor allem der Bodenerwerb der Gesellschaften auf der Karelischen Landenge beachtet.

In der eigentlichen Untersuchung sind die Ergebnisse genauer erklärt. Es zeigte sich, dass die Gesellschaften verhältnismässig wenig Boden auf der Karelischen Landenge erworben hatten. Weiter ergab sich, dass dieser Grund und Boden zu einem recht bedeutenden Teil nicht zu den landwirtschaftlichen Betrieben gehörte. Auf der anderen Seite war ein Teil des Waldbodens von Kleinbauern gekauft. In mehreren Fällen hatten die Besitzer eine von ihrem Standpunkt aus ungünstig, weit von den

Anbauflächen des betreffenden Gutes gelegene Waldparzelle verkauft. So hatte das Gut so wenig Wald behalten, dass das weitere Auskommen der Familie dadurch wesentlich erschwert wurde.

Die Beschaffenheit des von den Gesellschaften erworbenen Bodens hat eine grosse Bedeutung für die Einwirkung des Bodenerwerbs auf die Verhältnisse der ländlichen Bevölkerung. Die Angaben des Bodenregisters über die Einteilung der Ländereien nach der Art der Anwesen sind so veraltet, dass sie sich in diesem Zusammenhang überhaupt nicht verwenden liessen. Deswegen wurde dieser Umstand schon auf den erwähnten 138 von den Gesellschaften nach dem 6. II. 1915 erworbenen Gütern beachtet. Bei vier Gütern wurden die Kulturflächen von dem Arbeitsleiter der Gesellschaft oder einer mit diesem vergleichbaren Person bewirtschaftet, bei zwei von den Gesellschaften selbst und bei drei waren die Anbauflächen ungenutzt gelassen. Zwei Güter hatten noch einen bedeutungslosen kleinen Anbaustreifen und 127 überhaupt keine Kulturflächen.

Anbaufähiger Boden war in bedeutendem Umfang auf sieben Gütern vorhanden; ziemlich wenig, aber trotzdem offenbar anbaufähigen Boden hatten 23, etwas mehr anbaufähigen Boden 32 Güter, aber wegen des geringen Umfangs der Fläche und aus sonstigen Gründen wäre seine Verwendung für Kulturzwecke nur in Ausnahmefällen möglich; 72 Güter wiesen überhaupt keinen anbaufähigen Boden auf.

Auf den ersterwähnten sieben Gütern war nach Schätzungen soviel kulturfähiger Boden vorhanden, dass die Gründung eines Gutes, von dem der Besitzer den Hauptteil seines Lebensunterhaltes erhalten könnte, möglich erschien. Doch wäre wegen der Entlegenheit dieser Flächen, des Mangels an Wegen und aus anderen derartigen Gründen ihre Verwendung zum Ackerbau in den meisten Fällen mit bedeutenden Schwierigkeiten verbunden gewesen.

Der Grund, warum eine zur landwirtschaftlichen Bevölkerung gehörende Person einen Teil der Wälder des betreffenden Gutes veräusserte, ist im allgemeinen entweder in wirtschaftlichen Schwierigkeiten zu suchen, oder darin, dass die Waldparzelle wegen ihrer Abgelegenheit schwer zu nutzen war oder weil reichlich Wald vorhanden war und nach dem Steigen der Preise — mochte dieses nun wirklich sein oder in der Hauptsache nur durch das Sinken des Geldwertes verursacht sein — der Anreiz zum Verkauf allzu gross wurde. Solche Teile von Gütern sind im allgemeinen von Gesellschaften, Gemeinden, Kapitalanlegern und Grundstücksspekulanten erworben worden.

Wenn bei Erbschaftsteilungen die betreffende Stelle geteilt wird, entsteht oft eine gesonderte Waldparzelle. Mit der Zeit aber hat auch diese die Tendenz, an eine der oben erwähnten Käufergruppen zu fallen.

Nach dem Kauf eines ganzen, auch einen landwirtschaftlichen Betrieb umfassenden Gutes nimmt der Grundstücksspekulant gewöhnlich in den Waldungen desselben Hauungen vor, teilt dann das Gut in zwei Teile in der Weise, dass die Anbauflächen, Gebäude und der als unbedingt notwendig für das Gut angesehene Wald den einen Teil, der übrige Teil des Waldes den zweiten bildet. Der erstere Teil wird an eine Person verkauft, welche die Landwirtschaft zum eigenen Auskommen betreiben will, der letztere an eine Gesellschaft. Ein derartiges Verfahren war sehr gewöhnlich auch bei Personen, welche einer Gesellschaft nahe standen. Von den 2 402 Verkäufen in Tab. 12, bei denen Angaben über den Verkäufer vorliegen, wurde der Verkäufer in 666 Fällen (5.5 %) als Grundstücksspekulant klassifiziert und in 666 Fällen (27.7 %) war er wahrscheinlich eine der betreffenden Gesellschaft nahestehende Person. Nichtmitge-

rechnet wurden die angemeldeten Scheinkäufer, sondern bei der Gruppierung in der erwähnten Tabelle wurde als Verkäufer derjenige angesehen, von dem die Gesellschaft oder der Scheinkäufer das Gut erworben hat. Ein recht grosser Teil dieser 789 Käufer hat das Gut in der oben dargelegten Weise geteilt.

Einige Lücken in der Gesetzgebung über den Bodenerwerb der Gesellschaften.

Der Hauptzweck der Verordnung vom Jahre 1915, welche den Bodenerwerb der Gesellschaften einschränkte, war zu verhindern, dass Kulturflächen und für die Landwirtschaft unbedingt notwendige Waldflächen in den Besitz der Holzindustriegesellschaften übergehen. Als eine solche für den Betrieb notwendige Waldfläche sieht das Gesetz denjenigen Wald für den eigenen Bedarf an, dessen Ertrag dem Hausbedarf an Holz entspricht, unter Berücksichtigung jedoch auch eventueller Neurodungen und späterer Bedürfnisse des Gutes. Schon vor längerer Zeit ist aber festgestellt worden, dass es sowohl privat- wie auch volkswirtschaftlich unzweckmässig ist, den ganzen Ertrag des relativ kleinen Waldes zur Deckung des Hausbedarfs an Holz zu verwenden. In Wirklichkeit tut man dies auch nicht, sondern selbst bei verhältnismässig kleinen Wäldern verkauft der Waldbesitzer den Teil des Waldertrages, der wertvoller ist als das Holz für den Hausbedarf, und kauft dann das letztere, soweit er es nicht aus dem eigenen Wald erhalten kann, und zwar vor allem Brennholz. Es ist also durchaus am Platze, in der Gesetzgebung, welche den Bodenerwerb der Gesellschaften einschränkt, diese theoretische Einstellung bezüglich des Hausbedarfswaldes aufzugeben. Die Erfahrung hat jedoch gezeigt, dass in Finnland im allgemeinen und vor allem in den für die Landwirtschaft ungünstigen Teilen des Landes die aus der Landwirtschaft anfallenden Erträge für die Landwirte unbedingt notwendig sind, damit ihr Lebensstandard nicht bedeutend unter den in den übrigen Berufen sinkt.

Die Gesetzgebung müsste erneuert und die Gesellschaften durch neue Bestimmungen daran gehindert werden, diese für die weitere Betreibung der Landwirtschaft notwendige Waldfläche aus den Betrieben herauszulösen.

Es gibt jedoch Fälle, in denen man aus dem Teil des Betriebes, der nach dem Verkauf des Waldbodens übrig bleibt, kein als selbständigen Betrieb brauchbares Ganzes zu bilden braucht. Dies ist dann der Fall, wenn der restliche Teil des Gutes mit einem benachbarten Gute vereinigt die Verwendbarkeit desselben als Betrieb offenbar verbessert und wenn der Besitzer des letzteren gewillt ist, unter den in Frage stehenden Bedingungen den übrig bleibenden Teil des Gutes mit seinem eigenen zu verbinden. Es gibt auch Betriebe, die wegen ihrer Lage, des wenig fruchtbaren Bodens der Kulturflächen, wegen besonders schwieriger Transportverhältnisse oder aus sonstigen Gründen unter den heutigen Verhältnissen nicht rentabel sind, und wo gerade aus diesem Grunde der Besitzer gewillt oder direkt gezwungen wäre, sein Gut zu verkaufen. In solchen Fällen müsste eine Holzwarengesellschaft die Möglichkeit haben, das ganze Gut zu kaufen, allerdings mit der ausdrücklichen Verpflichtung, die Kulturflächen, die als ungeeignet zum Ackerbau erklärt worden sind, sachgemäss aufzuforsten.

Liite. Yhtiöiden eri vuonna hankkimien tilojen luku-
Beilage 1. Anzahl und Areal der von den Gesellschaften in den verschie-

Vuosi Jahr	Tilat, joista tiedetään milloin siirtyneet pois yksityisen omistuksesta Güter, bei denen der Übergang aus dem Privatbesitz bekannt ist							
	Pinta-ala ha:ssa tunnettu Areal in ha bekannt		Vain pinta-ala manttaaleissa tunnettu Areal nur in Hufen bekannt			Yhteensä Insgesamt		Pinta-ala tunte- maton Areal unbe- kannt
	Luku- määrä Anzahl	ha	Luku- määrä Anzahl	manttaa- lia Hufen	hehtaareiksi muunneta- tuna umgerechnet in ha	Luku- määrä Anzahl	Pinta-ala, ha Areal, ha	
— 1859	44	29 631	—	—	—	44	29 631	—
1860—64	7	4 591	—	—	—	7	4 591	—
1865—69	1	197	—	—	—	1	197	—
1870	25	18 132	10	4.7500	6 175	35	24 307	—
1871	10	4 502	—	—	—	10	4 502	—
1872	9	11 777	—	—	—	9	11 777	—
1873	42	18 497	—	—	—	42	18 497	—
1874	12	4 964	—	—	—	12	4 964	—
1875	7	5 508	—	—	—	7	5 508	—
1876	7	3 208	—	—	—	7	3 208	—
1877	21	11 811	—	—	—	21	11 811	—
1878	6	1 599	—	—	—	6	1 599	—
1879	4	2 404	—	—	—	4	2 404	—
1880	24	10 334	4	0.9388	1 550	28	11 884	—
1881	7	4 103	—	—	—	7	4 103	—
1882	10	4 841	—	—	—	10	4 841	—
1883	16	10 809	—	—	—	16	10 809	—
1884	8	6 043	—	—	—	8	6 043	—
1885	16	10 587	—	—	—	16	10 587	—
1886	25	14 575	—	—	—	25	14 575	—
1887	18	8 704	—	—	—	18	8 704	—
1888	47	27 267	1	0.0625	81	48	27 348	—
1889	24	14 366	—	—	—	24	14 366	—
1890	86	42 162	6	0.9438	2 668	92	44 830	2
1891	24	15 953	—	—	—	24	15 953	—
1892	37	17 366	1	0.1667	500	38	17 866	—
1893	15	4 731	1	0.1562	469	16	5 200	—
1894	28	14 091	1	0.0180	31	29	14 122	—
1895	71	27 685	2	0.1939	312	73	27 997	3
1896	137	46 784	4	0.2893	664	141	47 448	3
1897	280	78 605	5	1.1765	3 603	285	82 208	1
1898	247	84 097	3	0.4578	764	250	84 861	—
1899	261	89 289	18	1.7392	4 306	279	93 595	—
Siirto — Übertrag	1 576	649 213	56	10.9227	21 123	1 632	670 336	9

määrä ja pinta-ala A. Renvallin aineiston mukaan.
denen Jahren erworbenen Güter. Nach dem Material von A. Renvall.

Vuosi Jahr	Tilat, joista tiedetään vain milloin siirtyneet vuoden 1916 aikaisille omistajilleen Güter, bei denen nur der Übergang an die Besitzer vom Jahre 1916 bekannt ist								Kaikki yhteensä Alle insgesamt	
	Pinta-ala ha:ssa tunnettu Areal in ha bekannt		Vain pinta-ala manttaa- leissa tunnettu Areal nur in Hufen bekannt			Yhteensä Insgesamt		Pinta- ala tunte- maton Areal unbe- kannt	Luku- määrä Anzahl	Pinta-ala, ha Areal, ha
	Luku- määrä Anzahl	ha	Luku- määrä Anzahl	mant- taalia Hufen	hehtaa- reiksi muunn- nettuna umge- rechnet in ha	Luku- määrä Anzahl	ha			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	44	29 631
—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	4 591
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	197
—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	24 307
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	4 502
—	1	193	—	—	—	1	193	—	10	11 970
—	1	1 092	—	—	—	1	1 092	—	43	19 589
—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	4 964
—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	5 508
—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	3 208
—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	11 811
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	1 599
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2 404
—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	11 884
—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	4 103
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	4 841
—	26	7 543	—	—	—	26	7 543	—	42	18 352
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	6 043
—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	10 587
—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	14 575
—	2	1 054	1	0.3333	1 133	3	2 187	—	21	10 891
—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	27 348
—	3	1 047	—	—	—	3	1 047	—	27	15 413
—	15	12 548	—	—	—	15	12 548	—	107	57 378
—	1	616	1	0.4375	1 313	2	1 929	—	26	17 882
—	5	1 668	—	—	—	5	1 668	—	43	19 534
—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	5 200
—	16	5 746	—	—	—	16	5 746	—	45	19 868
—	2	457	—	—	—	2	457	—	75	28 454
—	10	2 448	—	—	—	10	2 448	—	151	49 896
—	12	5 511	—	—	—	12	5 511	—	297	87 719
—	10	5 208	—	—	—	10	5 208	—	260	90 069
—	8	1 984	3	0.0375	60	11	2 044	—	290	95 639
—	112	47 115	5	0.8033	2 506	117	49 621	—	1 749	719 957

Vuosi Jahr	Tilat, joista tiedetään milloin siirtyneet pois yksityisen omistuksesta Güter, bei denen der Übergang aus dem Privatbesitz bekannt ist							
	Pinta-ala ha:ssa tunnettu Areal in ha bekannt		Vain pinta-ala manttaaleissa tunnettu Areal nur in Hufen bekannt			Yhteensä Insgesamt		Pinta-ala tunte- maton Areal unbekannt
	Luku- määrä Anzahl	ha	Luku- määrä Anzahl	manttaa- lia Hufen	hehtaa- reiksi muunnet- tuna umge- rechnet in ha	Luku- määrä Anzahl	Pinta-ala, ha Areal, ha	
Siirto — Übertrag	1 576	649 213	56	10.9227	21 123	1 632	670 336	9
1900	254	89 161	30	2.7983	6 741	284	95 902	10
1901	64	14 490	4	0.3590	754	68	15 244	—
1902	144	45 154	5	0.2401	757	149	45 911	1
1903	276	67 474	7	0.5762	1 413	283	68 887	4
1904	269	63 414	6	0.3157	928	275	64 342	3
1905	451	79 782	23	3.9289	7 755	474	87 537	1
1906	359	67 946	11	0.8643	1 880	370	69 826	—
1907	481	92 521	19	3.6984	7 681	500	100 202	3
1908	214	51 936	18	1.1808	2 361	232	54 297	1
1909	230	44 818	11	1.2835	3 220	241	48 038	3
1910	342	79 144	41	2.7060	5 815	383	84 959	2
1911	186	38 293	13	1.6068	2 765	199	41 058	2
1912	308	60 537	19	1.4746	3 546	327	64 083	2
1913	366	74 629	13	1.0436	2 952	379	77 581	3
1914	159	31 548	16	5.2160	8 129	175	39 677	7
—1914	5 679	1 550 060	292	38.2149	77 820	5 971	1 627 880	51
1915	369	63 626	25	1.9947	5 322	394	68 948	10
1916	1 106	183 644	79	8.2786	21 183	1 185	204 827	28
1917	118	20 111	4	0.2970	426	122	20 537	3
—1917	7 272	1 817 441	400	48.7852	104 751	7 672	1 922 192	92
1918	22	2 033	1	0.0666	87	23	2 120	1
1919	6	52	—	—	—	6	52	1
1920	3	14	—	—	—	3	14	3
1921	1	17	—	—	—	1	17	—
	7 304	1 819 557	401	48.8518	104 838	7 705	1 924 395	97

50 24 679
94 23 693

144 48 372

45

Vuosiluku tuntematon,
» »
Jahreszahl unbekannt,
» »

Tilat, joista tiedetään ainoastaan,
Güter, von denen nur bekannt ist, dass

Vuosi Jahr	Tilat, joista tiedetään vain milloin siirtyneet vuoden 1916 aikaisille omistajille Güter, bei denen nur der Übergang an die Besitzer vom Jahre 1916 bekannt ist								Kaikki yhteensä Alle insgesamt	
	Pinta-ala ha:ssa tunnettu Areal in ha bekannt		Vain pinta-ala manttaa- leissa tunnettu Areal nur in Hufen bekannt			Yhteensä Insgesamt		Pinta-ala tunte- maton Areal unbe- kannt	Luku- määrä Anzahl	Pinta-ala, ha Areal, ha
	Luku- määrä Anzahl	ha	Luku- määrä Anzahl	mant- taalia Hufen	hehtaa- reiksi muun- nettuna umge- rechnet in ha	Luku- määrä Anzahl	ha			
	112	47 115	5	0.8083	2 506	117	49 621	—	1 749	719 957
	14	5 145	1	0.0212	34	15	5 179	1	299	101 081
	8	5 100	—	—	—	8	5 100	—	76	20 344
	160	100 374	1	0.1667	500	161	100 874	1	310	146 785
	47	14 028	—	—	—	47	14 028	—	330	82 915
	49	19 114	—	—	—	49	19 114	2	324	83 456
	19	4 363	1	0.0903	144	20	4 507	—	494	92 044
	37	13 677	—	—	—	37	13 677	—	407	83 503
	64	19 509	—	—	—	64	19 509	—	564	119 711
	125	99 211	—	—	—	125	99 211	1	357	153 508
	32	12 000	—	—	—	32	12 000	—	273	60 038
	54	25 782	1	0.0910	118	55	25 900	1	438	110 859
	7	1 591	—	—	—	7	1 591	—	206	42 649
	99	13 810	1	0.0278	47	100	13 857	—	427	77 940
	328	87 284	—	—	—	328	87 284	1	707	164 865
	29	9 982	—	—	—	29	9 982	1	204	49 659
	1 184	478 085	10	1.2053	3 349	1 194	481 434	8	7 165	2 109 314
	34	6 118	2	0.3333	958	36	7 076	—	430	76 024
	99	17 164	12	1.1078	2 761	111	19 925	2	1 296	224 752
	84	22 958	3	0.9817	1 913	87	24 871	4	209	45 408
	1 401	524 325	27	3.6281	8 981	1 428	533 306	14	9 100	2 455 498
	11	1 618	—	—	—	11	1 618	1	34	3 738
	17	1 474	—	—	—	17	1 474	—	23	1 526
	2	652	—	—	—	2	652	—	5	666
	—	—	—	—	—	—	—	—	1	17
	1 431	528 069	27	3.6281	8 981	1 458	537 050	15	9 163	2 461 445

pinta-ala hehtaareina
» manttaaleina
Areal in ha
» in Hufen

että ovat yhtiöiden hallussa.
sie im Besitz der Gesellschaften sind.